

Sociaaleconomische trends

***Statistisch kwartaalblad over arbeidsmarkt,
sociale zekerheid en inkomen***

2e kwartaal 2008

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2007–2008	= 2007 tot en met 2008
2007/2008	= het gemiddelde over de jaren 2007 tot en met 2008
2007/'08	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2007 en eindigend in 2008
2005/'06–2007/'08	= oogstjaar, boekjaar enz., 2005/'06 tot en met 2007/'08

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

tweede helft van 2008:

Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek – Facilitair bedrijf

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Redactie

Brigitte Hermans
Ivo Gorissen
Vinodh Lalta
Nico Sniijders
Ingrid Beckers
Els Hoogteijling
Hans Langenberg
Ton van Maanen

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

Prijzen incl. administratie- en verzendkosten
Abonnementsprijs: € 50,35
Prijs per los nummer: € 13,80
ISSN: 1573-2215

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2008.
Verveelvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

Redactioneel	5
Artikelen	
Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar middelbaar onderwijs	7
Aantal ontslagaanvragen in 2007 bijna gehalveerd	17
Welke bijstandsontvangers willen aan het werk?	20
Van mbo en havo naar hbo	26
De uitstroombparadox	32
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei	37
Begrippen	44
Nu en eerder verschenen artikelen	46
Arbeid, sociale zekerheid en inkomen op de CBS-website	51
Publicaties	55

Redactioneel

Voor u ligt de Sociaaleconomische trends van het tweede kwartaal van 2008. Twee artikelen gaan over onderwijs. Eén belicht de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs. Het andere gaat in op de aansluiting van het mbo en de havo op het hbo. Daarnaast komen ook de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt weer ruim aan bod. Veel aandacht is er deze keer voor de groep mensen die geen betaald werk hebben, maar dat wel zouden willen.

Bent u geïnteresseerd in meer cijfers, dan kunt u gebruik maken van StatLine, de elektronische database van het CBS. Deze database heeft onlangs een nieuw gezicht gekregen. Het vernieuwde StatLine is gebruikersvriendelijker, moderner en zorgt ervoor dat StatLine beter aansluit op de website van het CBS. De inhoud is hetzelfde gebleven. Een demonstratie en meer uitleg zijn beschikbaar.

Artikelen

Het openingartikel belicht een belangrijke stap die kinderen rond hun twaalfde moeten maken, namelijk de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs. Een van de meest gebruikte instrumenten om te komen tot een verantwoorde schoolkeuze is de Citotoets. De score op deze toets blijkt sterk samen te hangen met achtergrondkenmerken van leerlingen zoals geslacht, herkomstgroepering en de inkomsten in het ouderlijk huis.

In het tweede artikel wordt de spectaculaire afname van het aantal ontslag aanvragen in 2007 besproken. Deze afname deed zich zowel voor bij de kantonrechters als bij het CWI.

De gunstige conjunctuur speelde hierbij een belangrijke rol. Maar ook de aangescherpte wetgeving op het terrein van arbeidsongeschiktheidsregelingen en de toegenomen aandacht voor re-integratie van zieke werknemers waren verantwoordelijk voor deze daling.

Met het oog op de vergrijzing wil de overheid graag meer mensen aan het werk hebben. Twee studies zijn gewijd aan mensen met een bijstandsuitkering. In de eerste is in kaart gebracht, welke bijstandsontvangers weer aan de slag zouden willen. Dat blijken vooral jongeren, mannen en hoogopgeleiden te zijn. In de tweede studie staat de uitstroom uit de bijstandsuitkering naar betaald werk centraal.

Studenten die naar het hbo gaan, komen meestal van het mbo en de havo. Hoe de gekozen studiegebieden in het hbo aansluiten op de gevolgde studiesectoren in het mbo en profielen in de havo is het onderwerp van het vierde artikel in dit blad. Opvallend is dat meisjes die op het mbo Techniek en informatica of op de havo Natuur en techniek deden, op het hbo vaak voor een ander studiegebied kiezen.

Tenslotte bevat deze Sociaaleconomische trends een diepgaande analyse over de relatie tussen de omvang van het onbenut arbeidsaanbod en de economische ontwikkeling in de jaren 1990–2006. In deze periode was er zowel sprake van een opwaartse conjuncturele beweging als van een neergaande. Wij wensen u veel leesplezier!

De redactie

Artikelen

Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs

Lieke Stroucken (CBS), Dick Takkenberg (CBS), Anton Béguin (Cito)

Aan het eind van de basisschool maken leerlingen samen met hun ouders en leerkracht een keuze voor het soort voortgezet onderwijs dat ze gaan volgen. Dit is een belangrijk moment voor de verdere schoolloopbaan van een kind. De score op de Citotoets speelt hierbij vaak een adviserende rol. Jongens, autochtone kinderen en kinderen met rijkere ouders halen over het algemeen een hogere score op de Citotoets. Kinderen uit gezinnen met hogere inkomsten hebben vaker een hoger voorlopig leerkrachtadvies dan hun Cito-score aangaf en kiezen ook vaker voor een hoger brugklasniveau dan hun Citotoets indiceerde.

1. Inleiding

De overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs is van groot belang voor de verdere onderwijsloopbaan van de leerling. Hoewel veranderingen van onderwijssoort ook nog in de rest van de onderwijsloopbaan mogelijk blijven, is voor het merendeel van de kinderen de keuze die zij op de drempel van het voortgezet onderwijs maken, van grote invloed voor hun verdere gang door het onderwijssysteem.

Eén van de meest gebruikte instrumenten voor de advisering voor het best passende type voortgezet onderwijs is de Citotoets. Veel kinderen maken deze toets aan het einde van de basisschool. In 2005 deed 85 procent van de basisscholen mee aan de Citotoets. De behaalde score geeft een indicatie voor het schooltype in het voortgezet onderwijs dat het meest geschikt lijkt voor de leerling. De Citotoets is niet verplicht, maar het advies wordt wel veel gebruikt, zowel door scholen als door ouders.

In dit artikel worden de resultaten besproken van een onderzoek naar de samenhang tussen achtergrondkenmerken van leerlingen en hun overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs. De gebruikte cijfers hebben betrekking op de gegevens van de Citotoets in 2005.

2. Cito-advies naar achtergrondkenmerken van leerlingen

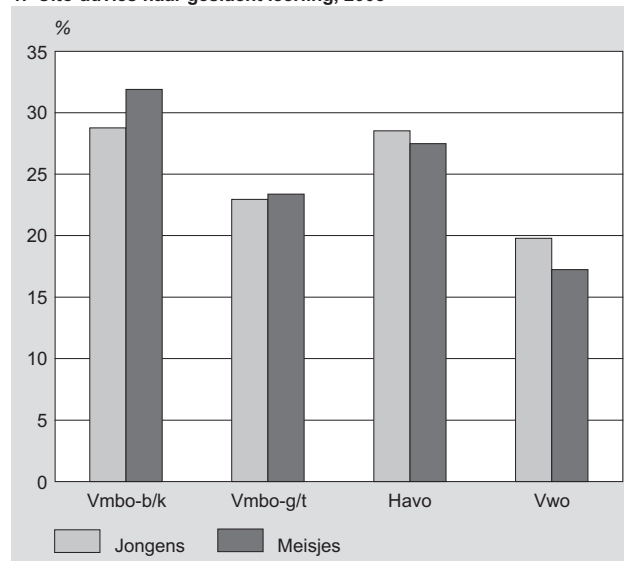
Ruim drie van de tien kinderen die de Citotoets maken, behalen een score die aangeeft dat het beste vervolgonderwijs het vmbo met een sterke beroepsinhoud is (vmbo met de basisberoepsgerichte of de kaderberoepsgerichte leerweg). Daarnaast haalt bijna een kwart van de leerlingen de toetsscore voor vmbo met een meer theoretische

inhoud (vmbo gemengde of theoretische leerweg, vergelijkbaar met mavo). Samen zijn deze vmbo-indicaties goed voor ruim de helft van de leerlingen. De rest van de leerlingen haalt een havo of vwo-score: 28 procent behaalt een havo-indicatie en 18 procent een score die vwo aangeeft.

2.1 Naar geslacht

Bij verdeling van de leerlingen naar jongens en meisjes valt op dat meisjes in het algemeen een wat lagere Cito-score behalen dan jongens. Dat is opvallend, omdat meisjes het in hun verdere onderwijsloopbaan in het algemeen iets beter doen dan jongens: ze blijven minder vaak zitten en behalen iets hogere eindexamenresultaten.

1. Cito-advies naar geslacht leerling, 2005

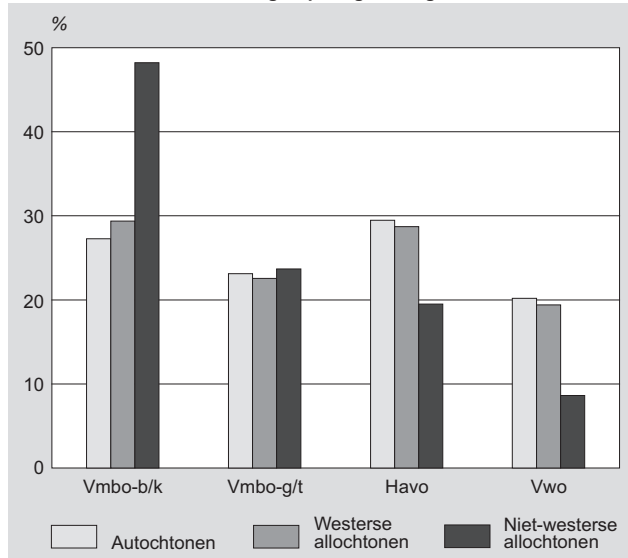

Bron: Cito/CBS.

2.2 Naar herkomstgroepering

Er zijn grote verschillen in de behaalde Cito-score tussen allochtonen en autochtonen. Zo behalen westers allochtone leerlingen (bijvoorbeeld kinderen van Duitse, Belgische of Engelse ouders) ongeveer dezelfde score als autochtone kinderen, maar scoren niet-westers allochtone leerlingen duidelijk lager. Slechts 9 procent van de niet-westers allochtone leerlingen behaalt een score die vwo aangeeft, tegenover 20 procent van de autochtone leerlingen. Bijna de helft van de niet-westers allochtone kinderen behaalt een Cito-score die vmbo met basis- of kaderberoepsgerichte leerweg aangeeft. Bij autochtonen is dat bij 27 procent van de leerlingen het geval.

2. Cito-advies naar herkomstgroepering leerling, 2005

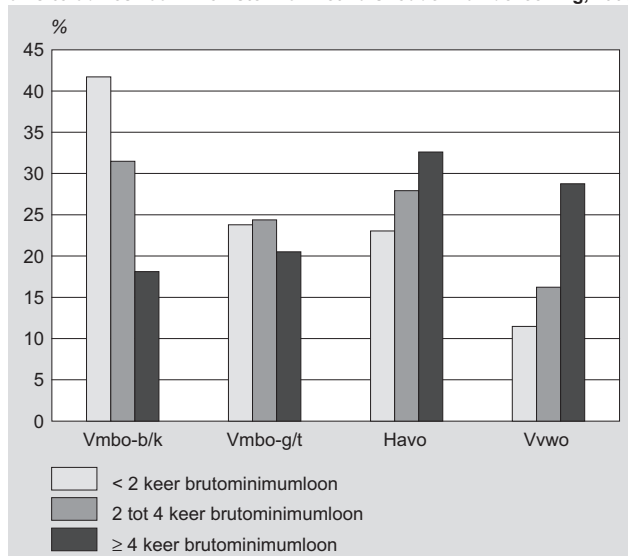
Bron: Cito/CBS.

2.3 Naar inkomsten van het huishouden

De hoogte van de Cito-score die de leerlingen behalen, blijkt ook sterk samen te hangen met het inkomstenniveau van het ouderlijk gezin. Zo halen kinderen uit huishoudens met een relatief hoog inkomstenniveau bijna drie keer zo vaak een score die vwo indiceert, dan kinderen uit een relatief lage inkomstenklasse. Daarnaast behaalt slechts 18 procent van de kinderen uit gezinnen met een hoog inkomstenniveau een indicatie voor vmbo met een sterke beroepsinhoud (vmbo basisberoeps- of kaderberoepsgerichte leerweg).

De statistische samenhang tussen inkomstenniveau van het huishouden en Cito-score van de kinderen wordt waarschijnlijk voor een groot deel verklaard door het opleidingsniveau van de ouders. Een hoog opleidingsniveau van de ouders creëert in het algemeen een milieu dat bevorderlijk is voor kennisverwerving door de kinderen en leidt in het

3. Cito-advies naar inkomsten van het huishouden van de leerling, 2005

Bron: Cito/CBS.

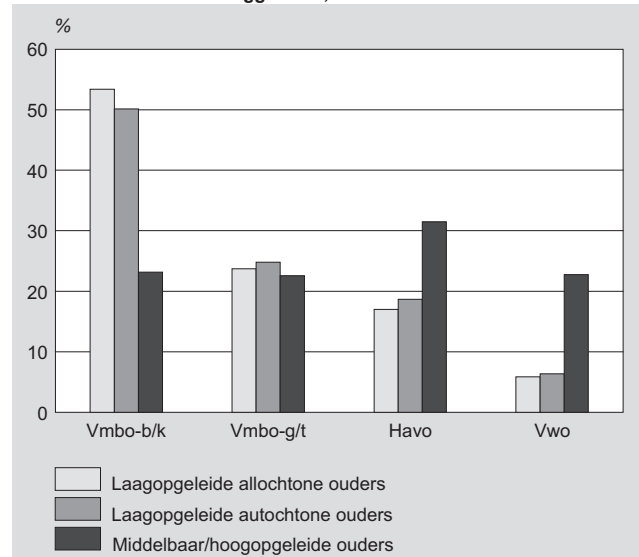
algemeen ook tot een relatief hoog inkomstenniveau van het huishouden. Helaas ontbreekt het opleidingsniveau van de ouders in de gegevens waarop dit artikel is gebaseerd, zodat hiervoor niet gecorrigeerd kan worden.

2.4 Naar leerlinggewicht

Een indicatie voor het opleidingsniveau van de ouders kan wel worden gekregen uit het zogeheten 'leerlinggewicht'. Dit gewicht geeft bepaalde categorieën van achterstandsleerlingen aan en wordt gebruikt bij het vaststellen van de financiering voor de basisscholen. De belangrijkste categorieën van achterstandsleerlingen in deze gewichtenregeling zijn de categorieën met gewicht 0,9 en 0,25. In grote lijn gaat het bij een gewicht van 0,9 om kinderen van laagopgeleide allochtone ouders (laagopgeleid wil zeggen maximaal voorbereidend beroepsonderwijs) en bij een gewicht van 0,25 om kinderen van laagopgeleide autochtone ouders.

De Cito-score blijkt sterk samen te hangen met het leerlinggewicht. Zo wordt de score voor vwo bijna vier keer vaker behaald door kinderen met middelbaar of hoger opgeleide ouders dan door kinderen met laagopgeleide allochtone ouders (gewicht 0,9) of met laagopgeleide autochtone ouders (gewicht 0,25). De indicatie voor vmbo met een sterke beroepsinhoud wordt veel vaker behaald door kinderen met laagopgeleide ouders.

4. Cito-advies naar leerlinggewicht, 2005

Bron: Cito/CBS.

3. Leerkrachtadvies en Cito-advies

Naast de Cito-toets geeft ook de leerkracht advies over het schooltype waar de leerling het beste naar toe kan gaan. Het leerkrachtadvies waar het hier om gaat, staat los van de Cito-toets en gaat daar ook aan vooraf. Het leerkrachtadvies is een eerste, voorlopig advies, dat niet verward moet worden met het definitieve schooladvies dat na de Cito-toets wordt opgemaakt. Beide indicaties, Cito-advies

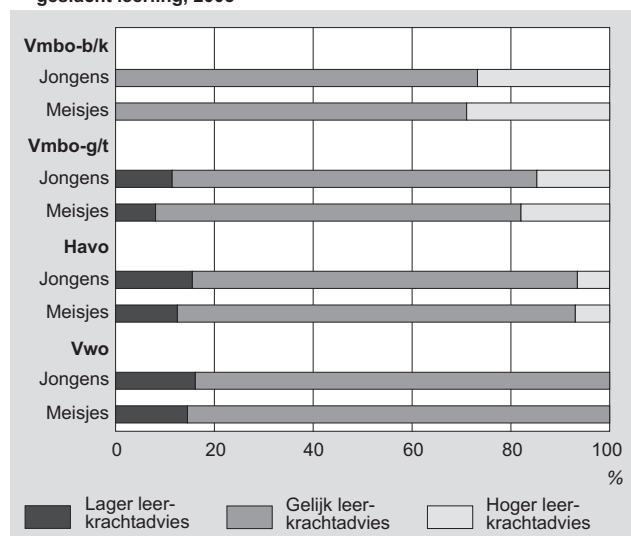
en leerkrachtadvies, hebben zowel voor- als nadelen. Zo is de Citotoets een objectief meetinstrument en voor alle kinderen gelijk, maar net als elke toets een momentopname. Daarentegen geeft de leerkracht een subjectief oordeel over de leerling, maar dat doet hij/zij op basis van maanden- of jarenlange ervaring met de leerling en diens prestaties.

Over het algemeen komen de Citotoetsscore en het advies van de leerkracht sterk overeen. Alleen bij kinderen met een Cito-score die beroepsgericht vmbo indiceert, is het verschil duidelijk groter. Ruim één op de vier kinderen in die groep heeft van de leerkracht een hoger advies gekregen (doorgaans de gemengde of theoretische leerweg van het vmbo). Dat geldt voor zowel jongens als meisjes.

3.1 Naar geslacht

Jongens krijgen in het algemeen wat vaker dan meisjes van de leerkracht een advies dat lager ligt dan hun Cito-score. In de groep leerlingen met het Cito-advies 'vmbo gemengde of theoretische leerweg' heeft 11 procent van de jongens een lager leerkrachtadvies gekregen tegen 8 procent van de meisjes. In de groep met het Cito-advies 'havo' zijn de percentages leerlingen met een lager advies respectievelijk 16 en 13.

5. Voorlopig leerkrachtadvies in vergelijking met Cito-advies naar geslacht leerling, 2005

Bron: Cito/CBS.

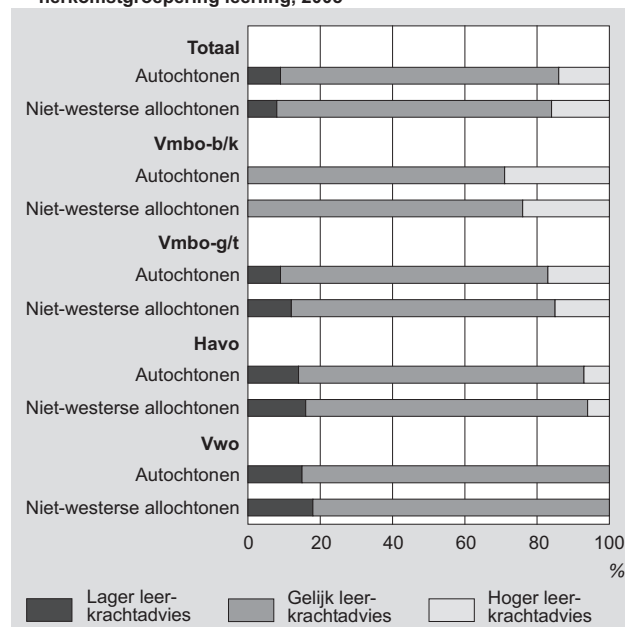
3.2 Naar herkomstgroepering

Gemiddeld over alle Cito-scores heen krijgt ruim driekwart van de leerlingen een leerkrachtadvies dat overeenkomt met het Cito-advies. Dat geldt voor zowel autochtonen als niet-westers allochtonen. Bij detaillering naar Cito-advies, blijken niet-westers allochtonen vaker dan autochtonen een lager advies van de leerkracht te krijgen (en minder vaak een hoger advies) dan hun Cito-score indiceert.

Van de autochtone leerlingen met een basis- of kaderberoepsgerichte vmbo-advies, krijgt 29 procent een hoger leerkrachtadvies, tegenover 24 procent van de niet-westers

allochtone leerlingen. In de groep die Cito-advies 'vmbo gemengde of theoretische leerweg' heeft, krijgt 12 procent van de niet-westerse allochtonen een lager advies, tegenover 9 procent van de autochtone leerlingen. En in de groep leerlingen met Cito-advies 'vwo', hebben de niet-westerse allochtonen in 18 procent van de gevallen een lager advies, tegenover 15 procent van de autochtonen.

6. Voorlopig leerkrachtadvies in vergelijking met Cito-advies naar herkomstgroepering leerling, 2005

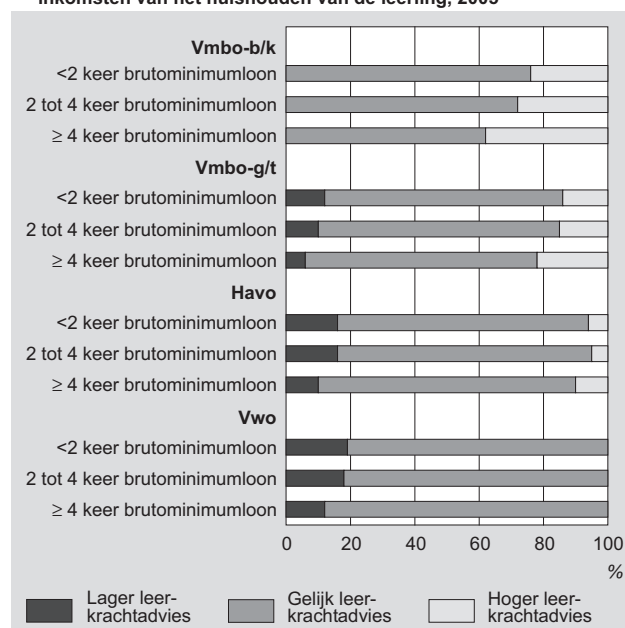

Bron: Cito/CBS.

3.3 Naar inkomsten van het huishouden

Ook bij detaillering naar inkomsten van het huishouden waartoe de leerling behoort, treden duidelijke verschillen

7. Voorlopig leerkrachtadvies in vergelijking met Cito-advies naar inkomsten van het huishouden van de leerling, 2005

Bron: Cito/CBS.

op tussen leerkrachtadvies en Cito-advies. Op alle vier de onderscheiden Cito-scoreniveau's blijkt dat bij het hoogste inkomstenniveau het vaakst een hoger leerkrachtadvies wordt gegeven dan de Cito-score indiceert en het minst vaak een lager leerkrachtadvies. Bij het Cito-advies 'vmbo basis- of kaderberoepsgerichte leerweg' bijvoorbeeld, geeft de leerkracht aan kinderen uit de hoogste van de hier onderscheiden inkomstenklassen in 38 procent van de gevallen een hoger advies dan de Cito-score aangeeft. Bij kinderen uit de laagste van de hier onderscheiden inkomstenklassen is dat bij 24 procent het geval. Bij het Cito-advies vmbo 'gemengde of theoretische leerweg' zijn die percentages respectievelijk 22 en 14.

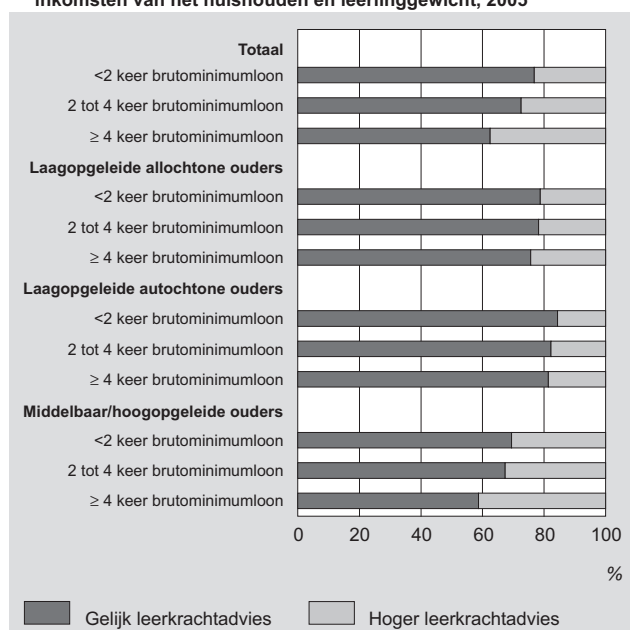
Deze statistische samenhang tussen hoger leerkrachtadvies en hoogte van huishoudinkomsten wordt mogelijk verklaard door de samenhang tussen inkomen en opleidingsniveau van de ouders. Daarnaast kan het zijn dat de leerkracht het opleidingsniveau van de ouders een rol laat spelen in zijn inschatting van de verwachte schoolprestaties van het kind.

3.4 Naar inkomsten van het huishouden en leerlinggewicht

Een indicatie van het opleidingsniveau van de ouders kan gevonden worden in het al eerder genoemde leerlinggewicht (paragraaf 2.4). In de figuren 8 en 9 worden verschillen tussen leerkrachtadvies en Cito-score uitgezet tegen de combinatie van opleidingsniveau van de ouders en inkomstenklassen.

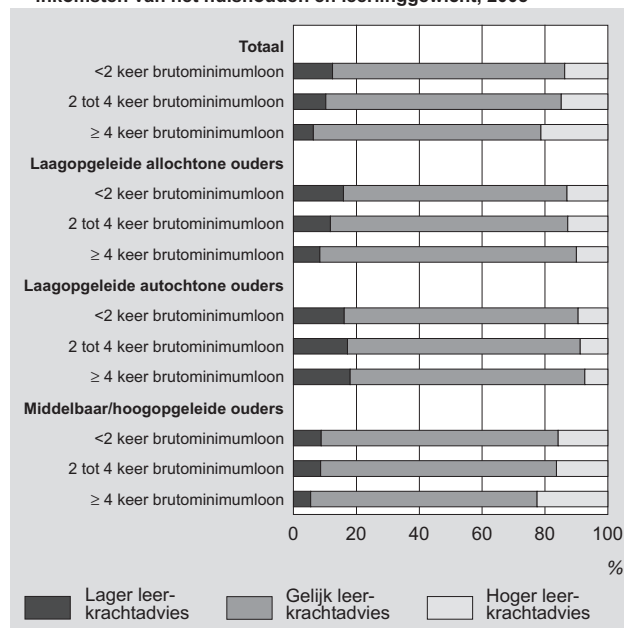
Uit figuur 8 blijkt dat voor kinderen met laagopgeleide ouders met een Cito-advies 'beroepsgericht vmbo' weinig samenhang bestaat tussen inkomstenklasse en leerkrachtadvies. Alleen bij de leerlingen met middelbaar of hoger opgeleide ouders is er bij een hoger inkomstenniveau vaker een hoger leerkrachtadvies dan de Cito-score. Een rol kan spelen dat deze laatste groep leerlingen niet homogeen is

8. Voorlopig leerkrachtadvies voor Cito-advies vmbo-b/k naar inkomsten van het huishouden en leerlinggewicht, 2005

Bron: Cito/CBS.

9. Voorlopig leerkrachtadvies voor Cito-advies vmbo-g/t naar inkomsten van het huishouden en leerlinggewicht, 2005

Bron: Cito/CBS.

wat opleidingsniveau van de ouders betreft. Het leerlinggewicht 0,0 ('middelbaar en hoger opgeleide ouders') geeft namelijk alleen aan dat de ouders een hogere opleiding dan vbo hebben gehaald.

Ook bij leerlingen met een Cito-advies 'vmbo-gemengd/theoretisch' worden de verschillen in leerkrachtadvies tussen de inkomstenklassen voor een belangrijk deel verklaard door verschillen in opleidingsniveau van de ouders. Kinderen met laagopgeleide autochtone ouders hebben ongeveer in dezelfde mate een hoger of lager leerkrachtadvies in de verschillende inkomstenklassen. Voor leerlingen met laagopgeleide allochtone ouders neemt het percentage lagere adviezen wat af als de inkomsten hoger zijn. Een hoger leerkrachtadvies wordt het vaakst gevonden bij het hoogste inkomstenniveau met middelbaar of hoger opgeleide ouders.

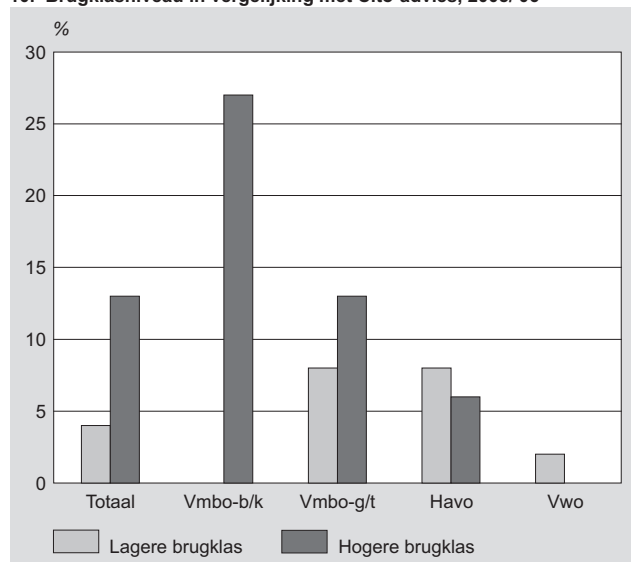
Ook bij kinderen met Cito-scores havo en vwo hangen verschillen in het opleidingsniveau van de ouders (voor zover benaderd door leerlinggewicht) voor een belangrijk deel samen met de verschillen in advisering tussen de inkomstenklassen.

4. Cito-advies en vervolgonderwijs

In deze paragraaf wordt een vergelijking gemaakt tussen het Cito-advies van leerlingen en het brugklasniveau waar zij uiteindelijk voor kiezen. Het voorlopige leerkrachtadvies wordt buiten beschouwing gelaten om verschillende redenen. Ten eerste is het advies van de leerkracht een voorlopig advies, dat na de Cito-toets nog kan worden bijgesteld naar een definitief advies. Ten tweede geeft de score op de Cito-toets een objectiever beeld dan het advies van de leerkracht. Tot slot werd voor een kwart van de leerlingen het leerkrachtadvies niet ingevuld op het antwoordblad eerste toetsdag van de Cito-toets.

Van de groep leerlingen die meedoet aan de Citotoets en naar het bekostigd voortgezet onderwijs gaat, zit 83 procent in de brugklas op het niveau dat de Citotoets indiceerde. Bijna 13 procent van de leerlingen gaat naar een hoger brugklasniveau dan hun Cito-score indiceerde, en 5 procent kiest voor een lager niveau. Met name leerlingen die een beroepsgerichte vmbo-score behalen op de Citotoets wijken in hun feitelijk gekozen brugklasniveau van het Cito-advies af. Ruim één op de vier gaat toch naar de gemengde of theoretische leerweg in het vmbo of naar een hoger niveau.

10. Brugklasniveau in vergelijking met Cito-advies, 2005/06

Bron: Cito/CBS.

4.1 Cito-advies en brugklasniveau naar geslacht

Over het algemeen wijken jongens en meisjes in het gekozen brugklasniveau even vaak af van hun Cito-score. Meisjes gaan echter vaker naar een brugklas van een hoger niveau dan jongens. Jongens gaan vaker naar een lagere brugklas dan hun Cito-score indiceert. Dat leidt er toe dat meisjes vaker havo of vwo volgen, hoewel hun Cito-score wat lager is dan die van jongens.

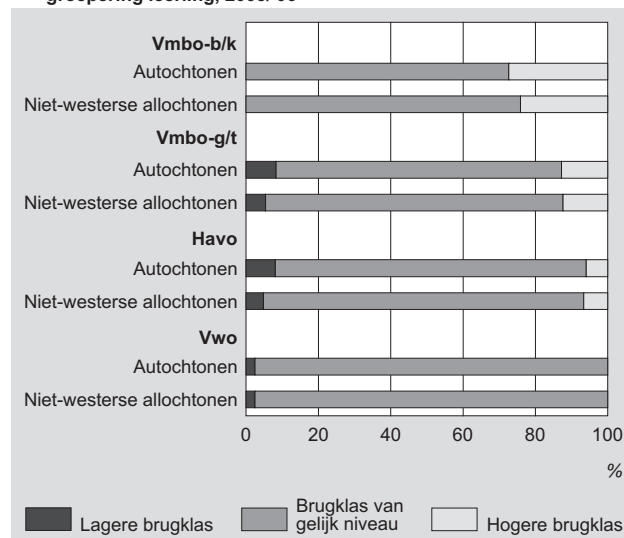
4.2 Cito-advies en brugklasniveau naar herkomst-groepering

Autochtone leerlingen met Cito-indicatie voor havo of voor de gemengde of theoretische leerweg van het vmbo gaan iets vaker dan niet-westers allochtone leerlingen naar een lager niveau in de brugklas (respectievelijk 8 tegen 5 procent). Daarentegen gaan op het niveau van de Cito-scores die als vervolgonderwijs beroepsgericht vmbo indiceren, de autochtone kinderen wat vaker dan de niet-westers allochtone leerlingen naar een hoger brugklasniveau (27 tegen 24 procent).

4.3 Cito-advies en brugklasniveau naar inkomsten van het huishouden

Er zijn opvallende verschillen te zien tussen Cito-score en het feitelijk brugklasniveau bij verdeling van de leerlingen naar het inkomstenniveau van het huishouden waartoe zij

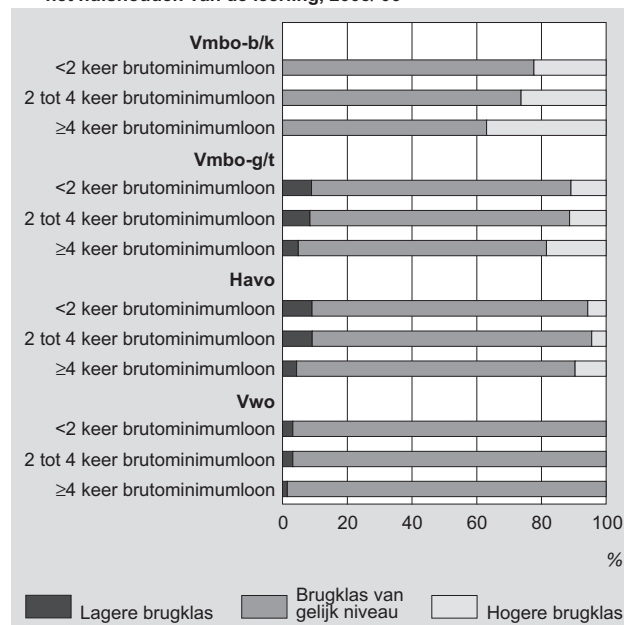
11. Brugklasniveau in vergelijking met Cito-advies naar herkomst-groepering leerling, 2005/06

Bron: Cito/CBS.

behoren. Over het algemeen gaan kinderen van wie de ouders een hoog inkomstenniveau hebben, vaker naar een hoger brugklasniveau en minder vaak naar een lager brugklasniveau (figuur 12). De meest in het oog springende verschillen tussen score en brugklasniveau zijn te zien bij leerlingen die een beroepsgerichte vmbo-score behalen op de Citotoets. Van deze leerlingen gaat 37 procent van de kinderen uit gezinnen in de hoogste inkomstenklasse naar een hoger brugklasniveau, terwijl kinderen uit gezinnen in de laagste inkomstenklasse daar in 22 procent van de gevallen naar toe gaan.

12. Brugklasniveau in vergelijking met Cito-advies naar inkomsten van het huishouden van de leerling, 2005/06

Bron: Cito/CBS.

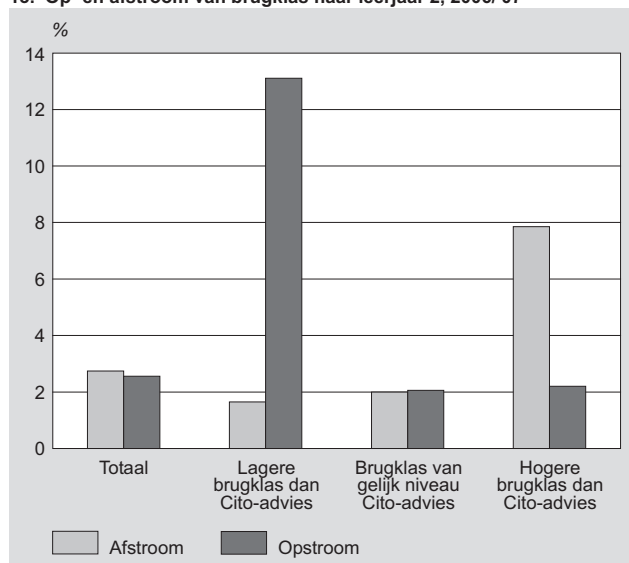
4.4 Cito-advies en op- en afstroom na de brugklas

Ook na de brugklas zijn er nog mogelijkheden om van gekozen onderwijsniveau te veranderen. In het tweede jaar

van het voortgezet onderwijs zit echter de overgrote meerderheid van de leerlingen nog op een gelijk niveau als dat van de brugklas. Slechts 3 procent van de leerlingen kiest na het eerste jaar voor een hoger niveau (ook wel 'opstroom' genoemd) en 3 procent kiest voor een lager niveau (ook wel 'afstroom' genoemd).

Ook voor de leerlingen die afwijken van hun Cito-advies, geldt dat de grootste groep na de brugklas op het eenmaal gekozen niveau blijft. Wel valt op dat deze leerlingen over het algemeen vaker wisselen van niveau na de brugklas. Zo gaat 8 procent van de leerlingen die naar een hogere brugklas zijn gegaan dan hun Cito-score aangaf, in het tweede jaar alsnog naar een lager niveau. Van de leerlingen die voor een lager brugklasniveau kozen dan hun Cito-score aangaf, stroomt 13 procent in het tweede leerjaar alsnog omhoog naar een hoger niveau.

13. Op- en afstroom van brugklas naar leerjaar 2, 2006/'07

Bron: Cito/CBS.

Technische toelichting

Methode

In totaal is bij het CBS van 144 duizend leerlingen de score op de Eindtoets Basisonderwijs (Citotoets) 2005 bekend. Van deze leerlingen is door middel van achternaam, geboortedatum en geslacht het sofinummer achterhaald. Vervolgens zijn op basis van het sofinummer de volgende bestanden hieraan gekoppeld:

- het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het CBS voor de achtergrondkenmerken geslacht, herkomstgroepering en inkomsten van het huishouden van de leerlingen, peilmoment eind september 2004 (aanvang schooljaar van groep 8) (95 procent koppelrendement);
- het Basisregistratie Onderwijsnummer (BRON) bestand voor het voortgezet onderwijs van 2005/'06 van de IB-Groep, peilmoment 1 oktober 2005 (94 procent koppelrendement);
- het Basisregistratie Onderwijsnummer (BRON) bestand voor het voortgezet onderwijs van 2006/'07 (voorlopig)

van de IB-Groep/Cfi (Écijferbestand), peilmoment 1 oktober 2006 (94 procent koppelrendement).

In totaal is 94 procent van de leerlingen gekoppeld met zowel de bestanden voor het voortgezet onderwijs van de jaren 2005/'06 en 2006/'07 als met het SSB. Het niet koppelen van de records in één of meerdere koppelslagen, kan verklaard worden door de volgende redenen:

- De leerling stond in september 2004 niet ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA);
- De persoonsindicatoren uit het Cito-bestand konden niet gekoppeld worden met een (geldig) sofinummer;
- De leerling is doorgestroomd naar het praktijkonderwijs of het speciaal voortgezet onderwijs. Deze onderwijssoorten zijn (nog) niet opgenomen in de onderwijsbestanden;
- De leerling volgde in oktober 2005 en/of oktober 2006 geen bekostigd voortgezet onderwijs (meer) in Nederland.

Populatie

In 2005 deed van alle basisscholen 85 procent mee aan de Eindtoets Basisonderwijs van Cito. Het CBS heeft alleen gegevens van de scholen die toestemming hebben gegeven aan Cito voor gegevensuitwisseling. Dit geldt voor 94 procent van de deelnemende scholen.

Niet elke leerling maakt de Eindtoets Basisonderwijs. Leerlingen die aan het begin van groep 8 vier jaar of korter in Nederland wonen en de Nederlandse taal nog onvoldoende beheersen om de opgaven te maken en leerlingen die naar verwachting naar het (voortgezet) speciaal onderwijs of naar het praktijkonderwijs gaan, maken de Eindtoets doorgaans niet.

De populatie van dit onderzoek bestaat uit de leerlingen die de Citotoets gemaakt hebben en van wie de basisschool aan het Cito toestemming heeft gegeven tot gegevensuitwisseling met het CBS.

Bij de verschillende analyses in dit onderzoek wordt in het artikel alleen verslag gedaan van de leerlingen van wie de benodigde gegevens voor die analyses bekend waren. In paragraaf 3 zijn dat bijvoorbeeld de leerlingen met een voorlopig advies van de leerkracht en in paragraaf 4 de leerlingen van wie bekend is naar welke brugklas ze zijn gegaan (i.e. die zijn gekoppeld aan de bestanden voor het voortgezet onderwijs).

Niet-gekoppelden

Bijna de helft van de leerlingen die niet zowel aan de BRON-VO-bestanden als aan het SSB gekoppeld konden worden, heeft een beroepsgerichte vmbo-score behaald op de Eindtoets. Ongeveer één op de vijf leerlingen heeft een vmbo-g/t of havo-score behaald; één op de tien een vwo-score. Bij de gekoppelden liggen deze verdelingen op 30 procent voor vmbo-b/k, 23 procent voor vmbo-g/t, 28 procent met een havo-score en 19 procent met een vwo-score. De leerlingen die niet gekoppeld konden worden met de vo-bestanden en/of het SSB hadden vaker de

zogenaamde Niveautoets van Cito gedaan dan de gekoppelden. Deze toets is bedoeld voor leerlingen met een grote leerachterstand die vrijwel zeker praktijk- of leerweg-ondersteunend onderwijs gaan volgen.

Ontbrekende waarden op voorlopig advies leerkracht

Van 27 procent van de leerlingen is het voorlopig leerkrachtadvies onbekend. De toetsscore van deze leerlingen ligt rond het gemiddelde en is niet geconcentreerd in een bepaald Cito-advies. Ook wat achtergrondkenmerken betreft, is deze groep vergelijkbaar met de groep van wie wel een leerkrachtadvies bekend is.

Bepalen van het verschil tussen het voorlopig leerkrachtadvies en cito-advies

De scores op de Eindtoets zijn ingedeeld in een advisering naar onderwijstypen vmbo-bk, vmbo-gt, havo en vwo volgens de indeling die Cito hanteert in hun Toelatings- en doorstroom onderzoek (zie voor een specificatie het begrip 'De Eindtoets Basisonderwijs (Citotoets)'). Deze scores zijn vergeleken met het (voorlopige) advies van de leerkracht. Bij een score vmbo-bk kan geen lager advies horen, net als bij de score vwo geen hoger advies mogelijk is. Bij 'gemengde' adviezen is besloten dat wanneer een bepaald schooltype in dit gemengde advies zit, het advies gelijk is aan de score. Bijvoorbeeld bij een toetsscore 'vmbo-gt' is het advies 'vmbo-gt/havo' gelijk, evenals voor de toetsscore 'havo' het advies 'vmbo-gt/havo' gelijk is. Wanneer een leerkrachtadvies een te brede of vreemde combinatie betrof (bijvoorbeeld vmbo-k/havo), is dit niet meegenomen in de analyses.

Bepalen van verschil tussen Cito-score en brugklasniveau

Een leerling kan in de brugklas voor een hoger, lager of gelijk niveau kiezen dan de Citotoets voor hem of haar indiceerde. In de hier toegepaste analyses heeft een kind voor een hoger of lager brugklasniveau gekozen, wanneer dit niveau niet overeenkomt met het advies op basis van de toetsscore. Bij een gemengde brugklas is gekeken of het behaalde niveau van de Citotoets minimaal tot het brugklasniveau behoort. Bijvoorbeeld een leerling die naar een avo-brugklas gaat, gaat met een vmbo-gt-, havo- of vwo-score op de Citotoets naar een gelijk brugklasniveau. Voor de leerlingen die naar een avo/vmbo-brugklas zijn gegaan, is de brugklaskeuze altijd gelijk aan hun toetsscore (dit was het geval voor 7 procent van de leerlingen).

Begrippen

De Eindtoets Basisonderwijs (Citotoets)

De Eindtoets Basisonderwijs (Citotoets) maakt deel uit van het Leerling- en onderwijsvolgsysteem (LOVS) van Cito. Met de toetsen van het LOVS (waaronder ook de Entree-

toets) kunnen de eisen van individuele leerlingen, groepen leerlingen en het onderwijs op een school van groep 1 tot en met 8 gevolgd worden.

De Eindtoets is een onafhankelijk onderzoek naar de vorderingen van leerlingen aan het einde van de basisschool. De specifieke functie van de Eindtoets is het geven van onafhankelijke informatie voor de keuze van een brugklatype. De toets bevat opgaven op het gebied van taal, rekenwiskunde, studievoordigheden en wereldoriëntatie. Wereldoriëntatie is een facultatief onderdeel, dat in 2005 door 87 procent van de leerlingen is gemaakt.

De score op de Eindtoets Basisonderwijs wordt weergegeven als een standaardscore die over de jaren heen vergelijkbaar is, lopend van 501 tot en met 550. Het gemiddelde ligt ieder jaar rond de 535. Bij elke standaardscore wordt een bepaald *schooltype* geadviseerd:

- 501-523 Vmbo beroepsgerichte leerweg
- 524-529 Vmbo kaderberoepsgerichte leerweg
- 530-536 Vmbo theoretisch/gemengde leerweg
- 537-544 Havo
- 545-550 Vwo.

Onderwijssoort

Het voortgezet onderwijs in dit artikel bestaat uit de volgende onderwijssoorten:

- Vmbo: voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Deze onderwijssoort kan aangeboden worden als leerweg-ondersteunend onderwijs (lwoo). Bij het vmbo zijn er vier leerwegen: de basisberoepsgerichte leerweg, de kaderberoepsgerichte leerweg (samen ook wel beroepsgericht vmbo genoemd), de gemengde leerweg en de theoretische leerweg
- Havo: hoger algemeen voortgezet onderwijs
- Vwo: voorbereidend wetenschappelijk onderwijs.

Inkomsten van het huishouden

Het inkomstenniveau van het huishouden geeft de inkomsten (uit arbeid en uitkeringen) weer van alle leden van het huishouden waartoe de leerling behoorde eind september 2004 (het begin van groep 8). Het inkomstenniveau is ingedeeld in klassen, waarbij de hoogte van de inkomsten is gerelateerd aan het brutominimumloon van 2004 (ongeveer € 1 265,-).

Leerlinggewicht

Het leerlinggewicht is beschikbaar via opgave van de school in de bestanden van de Eindtoets Basisonderwijs. Bij de hier beschreven analyses betreft het de oude gewichtenregeling gebaseerd op ministeriële regelgeving uit 1991.

Voor elke leerling die volgens nevenstaande tabel in een categorie kan worden ingedeeld, wordt bij de toelating tot een basisschool het bij die categorie behorende gewicht vastgesteld, met dien verstande dat een leerling slechts bij één categorie wordt ingedeeld (Artikel 15b van het Formatiebesluit WPO).

Leerling categorie	Gewicht
a. Leerling van wie beide ouders of verzorgers een schoolopleiding hebben genoten tot of tot en met het niveau eindexamen voorbereidend beroepsonderwijs. Indien het een leerling uit een eenoudergezin betreft, geldt deze opleidingseis ten aanzien van de desbetreffende ouder of verzorger.	0,25
b. Leerling die verblijft in een internaat of pleeggezin en van wie de vader of moeder het schippersbedrijf uitoefent of heeft uitgeoefend.	0,4
c. Leerling van wie de ouders een trekkend bestaan leiden als bedoeld in het Besluit trekkende bevolking WPO, anders dan bedoeld onder b.	0,7
d. Leerling met een niet-Nederlandse culturele achtergrond die tevens voldoet aan een van de volgende voorwaarden: 1. de vader of verzorger heeft een schoolopleiding genoten tot of tot en met het niveau eindexamen voorbereidend beroepsonderwijs, 2. de moeder of verzorgster heeft een schoolopleiding genoten tot het niveau eindexamen voorbereidend beroepsonderwijs, of 3. de meest verdienende ouder of verzorger oefent een beroep uit in loondienst, waarin hij lichamelijke of handarbeid verricht, of geniet geen inkomsten uit tegenwoordige arbeid.	0,9

Het hebben genoten van een schoolopleiding tot of tot en met het niveau eindexamen voorbereidend beroepsonderwijs wordt gelijkgesteld aan het hebben doorlopen van ten hoogste de eerste twee leerjaren van een andere vorm van voortgezet onderwijs.

Alle leerlingen die niet in één van de bovenstaande categorieën kunnen worden ingedeeld, krijgen geen formatiegewicht (0,0). De gewichten 0,4 en 0,7 zijn niet meegenomen in de analyses, omdat het zeer geringe percentages van de leerlingen betreft.

Bronnen

Interpretatie van het leerlingrapport (2006), Cito.

www.cito.nl

Tabel 1
Voorlopig leerkrachtadvies in vergelijking met Cito-advies naar geslacht, herkomstgroepering en inkomsten van het huishouden van de leerling, 2005

	Totaal met Cito-advies	Met een hoger, gelijk of lager leerkrachtadvies vergeleken met Cito-advies				Overig leerkracht-advies ³⁾	Leerkracht-advies onbekend
		totaal	lager advies ¹⁾	gelijk advies	hoger advies ²⁾		
	<i>x 1 000</i>		%			<i>x 1 000</i>	
Totaal⁴⁾	144,0	103,0	9	77	14	1,6	39,4
Geslacht							
jongens	67,7	48,7	10	77	13	0,7	18,3
meisjes	68,5	49,2	8	77	15	0,7	18,6
Herkomstgroepering							
autochtonen	108,9	77,4	9	77	14	1,1	30,3
niet-westerse allochtonen	19,2	14,5	8	76	16	0,2	4,4
westerse allochtonen	8,1	5,8	7	77	16	0,1	2,1
Inkomsten huishouden							
< 2 keer brutominimumloon	32,5	23,9	9	77	14	0,4	8,2
2 tot 4 keer brutominimumloon	65,8	47,2	10	76	14	0,7	17,8
≥ 4 keer brutominimumloon	37,3	26,3	8	78	14	0,4	10,6
<i>Cito-advies vmbo-b/k⁴⁾</i>	44,9	32,3		72	28	0,5	12,1
Geslacht							
jongens	19,5	14,2		73	27	0,2	5,1
meisjes	21,8	15,8		71	29	0,2	5,8
Herkomstgroepering							
autochtonen	29,7	21,2		71	29	0,3	8,2
niet-westerse allochtonen	9,3	7,1		76	24	0,1	2,1
westerse allochtonen	2,4	1,7		70	30	0,0	0,6
Inkomsten huishouden							
< 2 keer brutominimumloon	13,5	10,1		76	24	0,1	3,4
2 tot 4 keer brutominimumloon	20,7	14,9		72	28	0,2	5,5
≥ 4 keer brutominimumloon	6,8	4,7		62	38	0,1	1,9
<i>Cito-advies vmbo-g/t⁴⁾</i>	33,2	23,7	10	74	16	0,4	9,2
Geslacht							
jongens	15,5	11,1	11	74	15	0,2	4,3
meisjes	16,0	11,5	8	74	18	0,2	4,4
Herkomstgroepering							
autochtonen	25,2	17,8	9	74	16	0,3	7,1
niet-westerse allochtonen	4,5	3,4	12	73	15	0,1	1,0
westerse allochtonen	1,8	1,4	9	72	19	0,0	0,5
Inkomsten huishouden							
< 2 keer brutominimumloon	7,7	5,7	12	74	14	0,1	2,0
2 tot 4 keer brutominimumloon	16,0	11,5	10	75	15	0,2	4,4
≥ 4 keer brutominimumloon	7,6	5,3	6	72	22	0,1	2,3
<i>Cito-advies havo⁴⁾</i>	39,8	28,4	14	79	7	0,5	10,9
Geslacht							
jongens	19,3	13,8	16	78	7	0,2	5,3
meisjes	18,8	13,5	13	81	7	0,2	5,1
Herkomstgroepering							
autochtonen	32,1	22,8	14	79	7	0,3	8,9
niet-westerse allochtonen	3,7	2,9	16	78	6	0,1	0,8
westerse allochtonen	2,3	1,6	11	80	8	0,0	0,6
Inkomsten huishouden							
< 2 keer brutominimumloon	7,5	5,5	16	78	6	0,1	1,9
2 tot 4 keer brutominimumloon	18,4	13,2	16	79	5	0,2	5,0
≥ 4 keer brutominimumloon	12,2	8,6	10	80	10	0,1	3,4
<i>Cito-advies vwo⁴⁾</i>	26,1	18,7	15	85		0,2	7,3
Geslacht							
jongens	13,4	9,7	16	84		0,1	3,6
meisjes	11,8	8,4	15	85		0,1	3,3
Herkomstgroepering							
autochtonen	22,0	15,7	15	85		0,2	6,1
niet-westerse allochtonen	1,7	1,2	18	82		0,0	0,4
westerse allochtonen	1,6	1,0	12	88		0,0	0,5
Inkomsten huishouden							
< 2 keer brutominimumloon	3,7	2,7	19	81		x	1,0
2 tot 4 keer brutominimumloon	10,7	7,7	18	82		0,1	2,9
≥ 4 keer brutominimumloon	10,7	7,6	12	88		0,1	3,0

Bron: Cito/CBS.

1) Voor Cito-advies vmbo-b/k is een lager leerkrachtadvies niet mogelijk.

2) Voor Cito-advies vwo is een hoger leerkrachtadvies niet mogelijk.

3) Overige adviezen zijn combinaties van adviezen die niet logisch zijn (zoals het advies vmbo-b/havo) of alle schoolsoorten bevatten.

4) Inclusief een kleine groep van wie geslacht, herkomstgroepering en/of inkomsten van het huishouden onbekend is.

Tabel 2
Brugklasniveau in vergelijking met Cito-advies naar geslacht, herkomstgroepering en inkomsten van het huishouden van de leerling, 2005/06

	Totaal met Cito-advies	Met een lager, gelijk of hoger brugklasniveau vergeleken met Cito-advies				Brugklas onbekend
		totaal	lagere brugklas ¹⁾	gelijke brugklas	hogere brugklas ²⁾	
	x 1 000		%			x 1 000
Totaal³⁾	144,0	136,0	4	83	13	8,1
Geslacht						
jongens	67,7	67,5	5	83	12	0,1
meisjes	68,5	68,3	4	82	14	0,1
Herkomstgroepering						
autochtonen	108,9	108,8	5	83	12	0,1
niet-westerse allochtonen	19,2	19,1	2	82	16	0,1
westerse allochtonen	8,1	8,0	3	82	15	0,0
Inkomsten huishouden						
< 2 keer brutominimumloon	32,5	32,3	5	82	13	0,1
2 tot 4 keer brutominimumloon	65,8	65,7	5	83	12	0,1
≥ 4 keer brutominimumloon	37,3	37,3	3	84	14	0,0
<i>Cito-advies vmbo-b/k³⁾</i>	44,9	41,1		73	27	3,8
Geslacht						
jongens	19,5	19,3		75	25	0,1
meisjes	21,8	21,7		72	28	0,1
Herkomstgroepering						
autochtonen	29,7	29,6		73	27	0,1
niet-westerse allochtonen	9,3	9,1		76	24	0,1
westerse allochtonen	2,4	2,4		71	29	0,0
Inkomsten huishouden						
< 2 keer brutominimumloon	13,5	13,4		78	22	0,1
2 tot 4 keer brutominimumloon	20,7	20,6		74	26	0,1
≥ 4 keer brutominimumloon	6,8	6,8		63	37	0,0
<i>Cito-advies vmbo-g/t³⁾</i>	33,2	31,5	8	79	13	1,7
Geslacht						
jongens	15,5	15,5	9	79	12	x
meisjes	16,0	15,9	6	80	14	x
Herkomstgroepering						
autochtonen	25,2	25,2	8	79	13	x
niet-westerse allochtonen	4,5	4,5	5	82	12	0,0
westerse allochtonen	1,8	1,8	5	79	16	–
Inkomsten huishouden						
< 2 keer brutominimumloon	7,7	7,7	9	80	11	0,0
2 tot 4 keer brutominimumloon	16,0	16,1	8	80	11	x
≥ 4 keer brutominimumloon	7,6	7,7	5	77	18	–
<i>Cito-advies havo³⁾</i>	39,8	38,1	8	86	6	1,7
Geslacht						
jongens	19,3	19,3	9	85	6	0,0
meisjes	18,8	18,8	7	87	6	x
Herkomstgroepering						
autochtonen	32,1	32,1	8	86	6	x
niet-westerse allochtonen	3,7	3,7	5	89	7	x
westerse allochtonen	2,3	2,3	6	83	11	x
Inkomsten huishouden						
< 2 keer brutominimumloon	7,5	7,5	9	85	6	x
2 tot 4 keer brutominimumloon	18,4	18,4	9	86	4	x
≥ 4 keer brutominimumloon	12,2	12,2	4	86	10	x
<i>Cito-advies vwo³⁾</i>	26,1	25,2	2	98		0,9
Geslacht						
jongens	13,4	13,3	3	97		x
meisjes	11,8	11,8	2	98		x
Herkomstgroepering						
autochtonen	22,0	21,9	2	98		x
niet-westerse allochtonen	1,7	1,6	2	98		x
westerse allochtonen	1,6	1,5	2	98		–
Inkomsten huishouden						
< 2 keer brutominimumloon	3,7	3,7	3	97		x
2 tot 4 keer brutominimumloon	10,7	10,6	3	97		x
≥ 4 keer brutominimumloon	10,7	10,8	1	99		x

Bron: Cito/CBS.

1) Voor cito-advies vmbo-b/k is een lagere brugklas niet mogelijk.

2) Voor cito-advies vwo is een hogere brugklas niet mogelijk.

3) Inclusief een kleine groep van wie geslacht, herkomstgroepering en/of inkomsten van het huishouden onbekend is.

Aantal ontslagaanvragen in 2007 bijna gehalveerd

Arno Sprangers (CBS) en Bart Diephuis (Raad voor de rechtspraak)

In 2007 werden er bij de kantonrechter en het CWI 57,5 duizend ontslagaanvragen ingediend. Dat is een daling van 44 procent vergeleken met 2006.

Ruim de helft van de ontslagaanvragen verliep via de kantonrechter. In 2007 ging het om bijna 30 duizend aanvragen. Dit is bijna een halvering ten opzichte van 2006, toen er 54,2 duizend aanvragen werden ingediend. Bij het CWI deed zich een vergelijkbare afname voor. Daar verminderde het aantal aanvragen met 43 procent: van 48,6 duizend in 2006 tot 27,5 duizend in 2007.

Onder invloed van de gunstige conjunctuur daalt het totale aantal ontslagaanvragen al sinds 2004. De afname in 2007 is echter aanmerkelijk forser dan in de voorgaande jaren.

1. Ontslag: vrijwillig of onvrijwillig

Een arbeidsovereenkomst kan op verschillende manieren worden beëindigd, bijvoorbeeld als een werknemer een andere baan vindt of door het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Voor de beëindiging van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd moet door werkgever en werknemer een opzegtermijn in acht worden genomen. Een flexibele arbeidsovereenkomst die is aangegaan voor een bepaalde duur mag in principe tweemaal worden verlengd. Daarna ontstaat een vast dienstverband.

Een arbeidsovereenkomst kan volgens het Burgerlijk Wetboek per direct worden opgezegd wegens een 'dringende' reden. Dit kan gebeuren door zowel de werkgever als de werknemer. Daarbij moet degene die opzegt de reden onmiddellijk meedelen. Een werknemer die dit 'ontslag op staande voet' krijgt, heeft bijvoorbeeld zijn werkgever misleid. Andere dringende redenen zijn ernstige onbekwaamheid of ongeschiktheid voor de functie, het ondanks waarschuwingen vertonen van wangedrag of dronkenschap, mishandeling van collega's of diefstal. Ook de werknemer kan direct het contract beëindigen, bijvoorbeeld wanneer een werkgever de werknemer mishandelt of ernstig beledigt of bij het niet betalen van het loon.

Naast de 'dringende' redenen noemt het Burgerlijk Wetboek de 'gewichtige' redenen voor beëindiging. Een werkgever moet gegronde redenen hebben om een werknemer te mogen ontslaan. Onvrijwillig ontslag is onder voorwaarden mogelijk op persoonlijke gronden, om bedrijfseconomische redenen of in verband met arbeidsongeschiktheid. Van ontslag op persoonlijke gronden kan sprake zijn als een werknemer verwijtbaar handelt, onvoldoende functioneert, een verstoorde werkrelatie met de werkgever heeft of ernstige gewetensbezwaren heeft, terwijl er geen mogelijkheden zijn de werknemer aangepast werk te laten doen. Ontslag om bedrijfseconomische redenen is bijvoorbeeld mogelijk als een bedrijf in financiële moeilijkheden ver-

keert, bij een reorganisatie, als het bedrijf een deel van zijn taken afstoot en bij een verhuizing van het bedrijf. Een zieke werknemer heeft recht op ontslagbescherming, maar als de re-integratie niet is gelukt, mag een werkgever de werknemer na twee jaar ziekte ontslaan.

2. De procedure: kantonrechter of CWI

Volgens art. 7:685 van het Burgerlijk Wetboek kan ieder van de partijen een verzoekschrift indienen bij de kantonrechter om de arbeidsovereenkomst wegens gewichtige redenen te ontbinden. Hierbij is hoger beroep tegen de uitkomst in principe niet mogelijk. De rechter bepaalt vaak dat de werkgever een schadevergoeding aan de werknemer moet betalen. De omvang van deze vergoeding wordt bepaald via de zogenaamde kantonrechterformule en hangt af van het aantal dienstjaren van de werknemer, het loon en de specifieke omstandigheden van het ontslag. Ontslag op staande voet gaat niet via de rechter, maar als de ontslagen werknemer dit ontslag wil aanvechten, kan dit via een dagvaardingsprocedure bij de rechtbank.

Een deel van de ontbindingsverzoeken via de kantonrechter had tot voor kort betrekking op zaken waar werkgever en werknemer het in feite al over eens waren. Om de werkloosheidsuitkering van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) veilig te stellen, werden dan zogenaamde 'pro forma' procedures gevolgd. Voor de rechter ging het dan in feite om hamerstukken. Per 1 oktober 2006 is de werkloosheidswet echter gewijzigd. De nieuwe wet beperkt de toets die het UWV uitvoert om te beoordelen of iemand verwijtbaar werkloos is. Sinds deze wetswijziging hoeven werknemers niet langer 'pro forma' procedures te voeren om een WW-uitkering veilig te stellen.

Een andere mogelijkheid om eenzijdig een arbeidsovereenkomst met een werknemer te ontbinden, is het aanvragen van een ontslagvergunning bij het CWI. Deze instantie behandelt voornamelijk ontslagaanvragen wegens bedrijfseconomische redenen en arbeidsongeschiktheid. Wanneer een vergunning voor ontslag door de CWI is verleend, wordt de arbeidsovereenkomst ontbonden met inachtneming van de opzegtermijn. In een ontslagprocedure via het CWI wordt, in tegenstelling tot die via de kantonrechter, geen ontslagvergoeding toegekend. Bij de gegevens van het CWI is onderscheid te maken naar de reden van de ontslagaanvraag (bedrijfseconomisch, arbeidsongeschiktheid, overig). Bij de ontbindingsverzoeken via de kantonrechter kan dit niet.

Tot voor kort kende het CWI de zogenaamde 'Verkorte Procedure'. Het invullen en ondertekenen van een Werknemersverklaring van geen bezwaar tegen een voorgenomen ontslag om bedrijfseconomische redenen, was voor werknemers voldoende om hun WW-uitkering veilig te stellen. Met de versoepeling van de verwijtbaarheidstoets voor

de WW was het niet langer noodzakelijk om de Verkorte Procedure te handhaven. Deze wordt daarom sinds 1 januari 2007 niet meer toegepast.

Ontslag loopt via de kantonrechter als de procedure via het CWI niet bevredigend is verlopen of wanneer er bijvoorbeeld een opzegverbod geldt. Van een opzegverbod is onder meer sprake als een werknemer ziek is of als een werkneemster zwanger of met bevallingsverlof is. Ook voor werknemers die actief zijn in de medezeggenschap van een bedrijf geldt een opzegverbod. De keuze van de te volgen procedure hangt verder af van diverse factoren. De procedure via de kantonrechter is veelal duurder, vooral vanwege de schadevergoeding die vaak moet worden betaald. Daar staat tegenover dat de procedure via de rechter in de regel sneller is.

Indien een bedrijf failliet gaat, eindigt doorgaans ook het dienstverband van de werknemer. De werkgever hoeft dan geen ontslagvergunning aan te vragen. De curator zal dan de arbeidsovereenkomst met de werknemer beëindigen.

Ontslagprocedures voor ambtenaren lopen niet via de kantonrechter of het CWI. Een ambtenaar kan tegen het ontslag bezwaar aantekenen bij de werkgever. Als dit geen effect heeft, kan de ambtenaar in beroep gaan bij de bestuursrechter. Bij de sector bestuursrecht van de rechtbanken worden per jaar tussen 300 en 500 ontslagzaken van ambtenaren ingediend. Dit betreft zowel bodemprocedures als voorlopige voorzieningen. Het aantal zaken neemt sinds 2004 enigszins af. Met name in 2007 is het lager dan in voorgaande jaren.

3. Daling ontslagaanvragen

Het aantal ontslagaanvragen dat ingediend werd bij de kantonrechter en het CWI is sinds 2004 sterk gedaald. In 2007 was deze daling met 44 procent nog sterker dan in de voorgaande jaren. Werden in 2006 in totaal nog bijna 103 duizend ontslagaanvragen afgehandeld, in 2007 waren dat er 57,5 duizend.

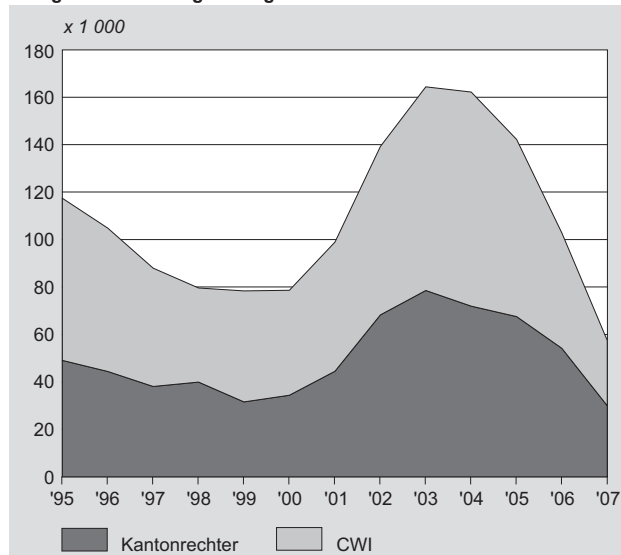
Ruim de helft van het aantal ontslagaanvragen verliep via de kantonrechter. In 2007 ging het om bijna 30 duizend ontbindingsverzoeken. Dat is een afname van 45 procent vergeleken met 2006, toen nog 54,2 duizend ontslagaanvragen bij de kantonrechter werden ingediend.

Bij het CWI verminderde het aantal aanvragen met 43 procent: van 48,6 duizend in 2006 tot 27,5 duizend in 2007.

In 2006 was de daling van het aantal zaken via het CWI met 35 procent nog beduidend groter dan de daling van het aantal zaken via de rechter (20 procent). Met name in de 'piekjaren' 2003 en 2004 was de weg via het CWI relatief populair in vergelijking met die via de kantonrechter. Mogelijk houden de grotere zekerheid van een rechterlijke beslissing en de hogere snelheid van de procedure bij de kantonrechter nu weer zaken bij het CWI weg.

Verreweg het grootste deel (64 procent) van de ontslagaanvragen via het CWI hield verband met bedrijfseconomische redenen (SZW, 2007). Deze redenen kunnen samenhangen met een verslechterde economische situatie of met

1. Ingediende ontslagaanvragen

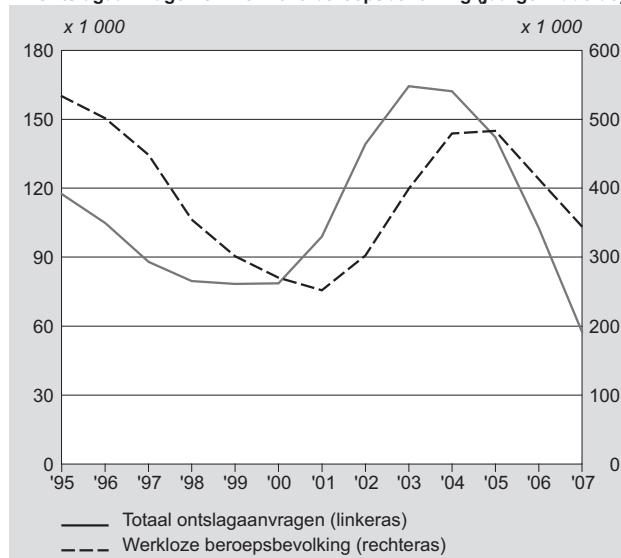

Bron: Raad voor de rechtspraak en CWI.

een afnemende bedrijvigheid. In het Ontslagbesluit is geregeld dat, voor zover het om uitwisselbare functies gaat, per leeftijdsgroep werknemers met het kortste dienstverband in principe het eerst voor ontslag in aanmerking komen.

Bedrijfseconomische redenen zijn dus de belangrijkste factor bij ontslagaanvragen via het CWI, maar zij kunnen ook de aanleiding zijn voor een ontbindingsverzoek bij de kantonrechter. Er is een sterke samenhang tussen het aantal ontslagprocedures en de economische conjunctuur. Dit geldt zowel voor de procedures via de rechter als via het CWI. Het aantal ontslagaanvragen vertoont een duidelijke relatie met de economische ontwikkeling en loopt daarmee iets vóór op de ontwikkeling van de werkloze beroepsbevolking. De Raad voor de rechtspraak houdt bij het maken van de instroomprognoses van het verwachte beroep op de rechter dan ook expliciet rekening met de verwachte economische ontwikkeling. Deze prognoses zijn gebaseerd op de zogenaamde Prognosemodellen Justitiële Keten,

2. Ontslagaanvragen en werkloze beroepsbevolking (jaargemiddelde)

Bron: Raad voor de rechtspraak, CWI en CBS (EBB).

Civiel & Bestuur, die de Raad voor de rechtspraak in samenwerking met het WODC heeft ontwikkeld (zie ook CBS, 2007).

Daarnaast is ook het aantal bij het CWI ingediende ontslaanvragen in verband met arbeidsongeschiktheid sterk afgenomen: van 21,1 duizend in 2003 naar 6,7 duizend in 2007. Deze daling hangt samen de aangescherpte wetgeving op het terrein van arbeidsongeschiktheidsregelingen en met de toegenomen aandacht voor re-integratie van zieke werknemers. Het gaat hierbij onder meer om de Wet verlenging loondoorbetalingsverplichting bij ziekte (VLZ), de Wet verbetering poortwachter en de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA).

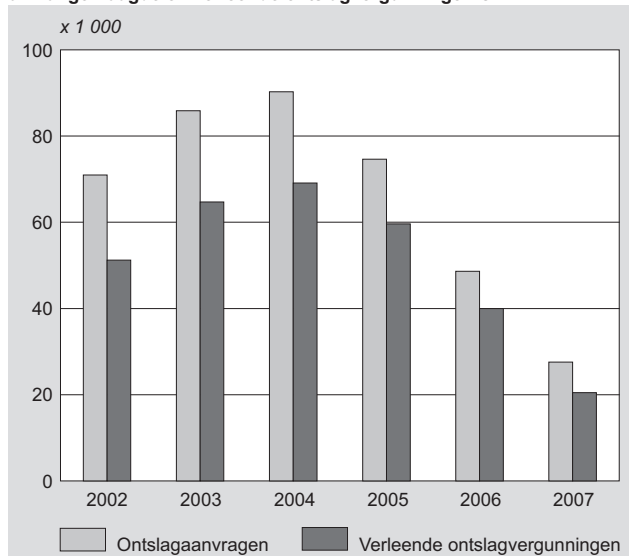
Ook het gewijzigde beleid rond de toetsing (met het oog op de WW-uitkering) om te beoordelen of iemand verwijtbaar werkloos is, lijkt effect hebben gehad op het totale aantal ontslagprocedures. De afname van het aantal ontslagzaken via de rechter is hierdoor behoorlijk sterker dan in 2006. De Raad voor de rechtspraak verwacht dat de daling van het aantal ontslagzaken via de rechter verder zal doorzetten (zie het wetgevingsadvies uit 2005 op <http://www.rechtspraak.nl/NR/rdonlyres/B529C9AE-B2F1-4743-9FE8-63F614F22F9D/0/7366WetsvoorstelwijzigingontslagrechtenWW-advies.pdf>).

De versoepeling van de toetsing door het UWV lijkt ook een rol te hebben gespeeld bij de daling van het aantal ontslaanvragen via het CWI. Door deze versoepeling is het niet langer noodzakelijk de Verkorte Procedure, waarmee een werknemer zijn/haar WW-uitkering veilig kon stellen, toe te passen.

4. Verleende vergunningen (CWI)

Het aandeel van de *ingewilligde* ontslaanvragen is tussen 2002 en 2006 toegenomen. In 2002 werd in van 72 pro-

3. Aangevraagde en verleende ontslagvergunningen CWI

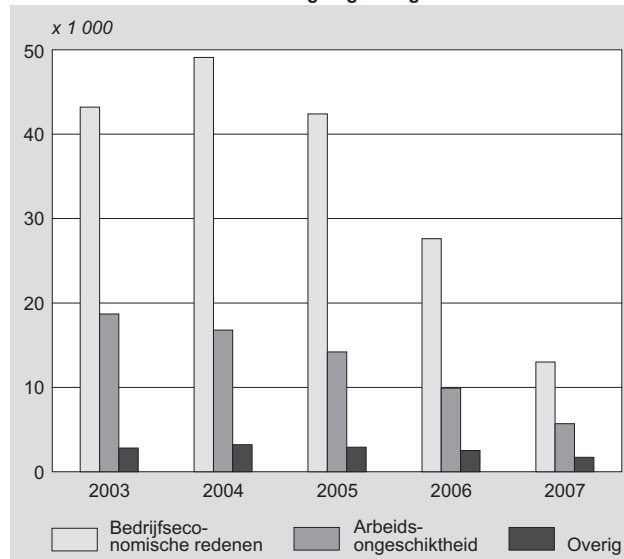
Bron: CWI.

cent van de ingediende aanvragen een vergunning verleend, tegen 82 procent in 2006. Aangezien in 2007 het aantal door het CWI verleende vergunningen nog sterker is gedaald dan het aantal ontslaanvragen, is het aandeel van de ingewilligde aanvragen in 2007 weer afgenomen tot 74 procent.

Bij 63 procent (13,0 duizend) van de in 2007 door het CWI verleende vergunningen ging het om ontslag om bedrijfseconomische redenen. Dit aantal verleende vergunningen is gehalveerd ten opzichte van een jaar eerder (SZW, 2007).

Ruim een kwart van de door het CWI verleende ontslagvergunningen hield verband met arbeidsongeschiktheid. Door de wettelijke maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen om de instroom in arbeidsongeschiktheidsregelingen te beperken, verminderde ook het aantal ontslagen als gevolg van arbeidsongeschiktheid. In 2007 ging het om 5,7 duizend vergunningen, tegen 18,7 duizend vergunningen in 2003.

4. Door het CWI verleende ontslagvergunningen naar reden

Bron: CWI.

Het is niet precies bekend in hoeverre de *rechtbanken* ontbindingsverzoeken honoreren. Geschat wordt dat ongeveer 98 procent van de ontbindingsverzoeken bij de rechtbank wordt toegekend (Scholtens, 2004).

Literatuur

CBS (2007). *Rechtspraak in Nederland 2006* (ook te vinden op www.cbs.nl: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/veiligheid-recht/publicaties/publicaties/archief/2007/2006-w37-pub.htm>)

Scholtens, Mr. C.G. (2004). 'Statistiek ontslagvergoedingen 2003: gerommel in de polder'. In: *Arbeidsrecht 2004 (2)*. Kluwer.

SZW, (2007). *Ontslagstatistiek; Jaarrapportage 2007*.

Welke bijstandsontvangers willen aan het werk?

Maaïke Hersevoort en Mariëtte Goedhuys

Van alle bijstandsontvangers van 15 tot en met 64 jaar is het grootste deel alleenstaand. Het gaat daarbij voor een belangrijk deel om alleenstaande vrouwen met kinderen. Bijstandsontvangers die aan het werk willen, zijn met name te vinden onder jongeren, mannen en hoogopgeleiden. Personen met een bijstandsuitkering die aangeven niet te willen werken, geven daarvoor als voornaamste reden ziekte of een slechte gezondheid.

1. Inleiding

Het vergroten van de arbeidsparticipatie is een belangrijke doelstelling van het kabinet onder het motto 'Samen werken, samen leven'. Een grotere arbeidsparticipatie wordt beschouwd als noodzakelijk om het land economisch gezond te houden en de vergrijzing betaalbaar te maken (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid 2000). Bovendien is participatie op de arbeidsmarkt participatie in de samenleving.

Tegen deze achtergrond zijn cijfers over daadwerkelijke arbeidsparticipatie, het willen van werk, maar ook redenen om niet te willen werken relevant. Over de arbeidsparticipatie wordt dan ook veel gepubliceerd (zie onder meer: CBS 2007, De Nederlandse Samenleving en Boom en Adams 2006). Ook over uitkeringsafhankelijkheid zijn al veel gegevens bekend. De werkwillendheid van uitkeringsontvangers bleef echter onderbelicht. Toch is het te verwachten dat de redenen om wel of niet te willen werken, verschillen tussen personen met een bijstandsuitkering, werkloosheidsuitkering dan wel arbeidsongeschiktheidsuitkering. Specifieke informatie per uitkeringsgroep kan een hulpmiddel zijn bij het maken van praktische voorstellen om meer mensen aan het werk te helpen.

In het afgelopen jaar heeft het CBS in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen de werkwillendheid in 2005 en 2006 onderzocht, uitgesplitst naar het wel of niet hebben van een arbeidsongeschiktheids-, werkloosheids- of bijstandsuitkering. Uit dit onderzoek blijkt dat van alle bijstandsgerechtigden bijna de helft aan het werk wil. Dit is twee keer zo veel als bij personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering en personen zonder uitkering. Reden genoeg om het participatiepotentieel van personen met een bijstandsuitkering verder te analyseren. Hierbij wordt antwoord gegeven op vragen als: 'Welke achtergrondkenmerken hebben personen met een bijstandsuitkering die aan de slag willen?', 'Wat zijn de redenen om niet te willen werken?' en 'Welke factoren zijn bepalend voor het willen van werk?'.

Om de uitkomsten te kunnen berekenen, zijn verschillende bestanden gecombineerd. Het basisbestand vormde de Enquête Beroepsbevolking (EBB) met onder andere infor-

matie over of personen werkzaam zijn en of zij werk willen. Deze steekproef is verrijkt met gegevens uit registraties. Om te bepalen of iemand een bijstandsuitkering heeft, is de bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS) gebruikt.

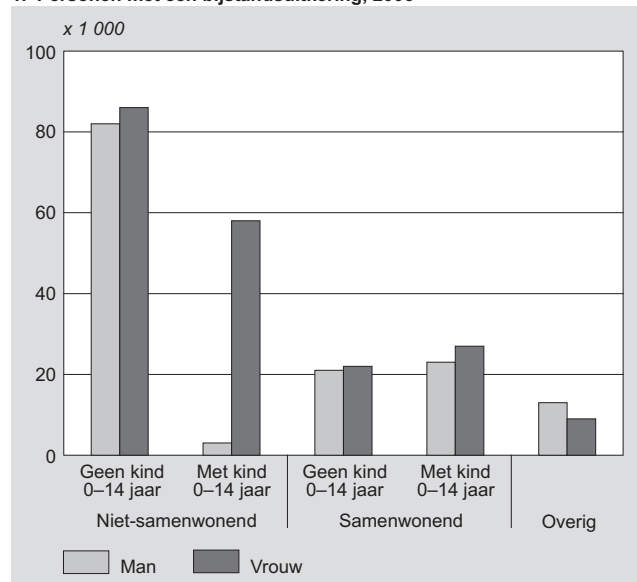
2. Personen met een bijstandsuitkering

2.1 Bijstandsgerechtigden zijn relatief jong en laag opgeleid

In 2006 waren er 358 duizend personen (15–64 jaar) met een bijstandsuitkering zonder werk. Ruim 13 duizend van hen volgden voltijd onderwijs. Zij worden in het vervolg van dit artikel buiten beschouwing gelaten, omdat van hen nog geen toetreding tot de arbeidsmarkt verwacht en gevraagd wordt.

De meeste personen met een bijstandsuitkering zijn tussen de 35 en 45 jaar oud. Slechts een klein aantal is jonger dan 25. Personen met een bijstandsuitkering zijn vaker vrouw (59 procent, totale bevolking 50 procent) en niet-westers allochtoon (40 procent, totale bevolking 11 procent). Ook zijn zij relatief laag opgeleid. Bijna de helft van de personen met een bijstandsuitkering is niet samenwonend of gehuwd en heeft geen kinderen. Drie op de tien vrouwen met een bijstandsuitkering hebben een of meer jonge kinderen en zijn niet gehuwd of samenwonend.

1. Personen met een bijstandsuitkering, 2006

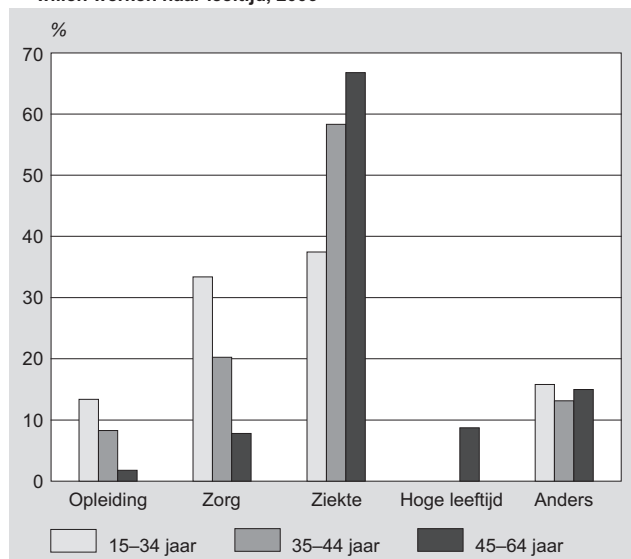
2.2 Ziekte meest genoemde reden om niet te willen werken

Van de 345 duizend personen met een bijstandsuitkering die geen werk hebben en geen voltijdonderwijs volgen, wil bijna de helft aan de slag. De andere helft wil dat echter niet. Wat zijn de redenen van deze mensen om niet aan het werk te willen?

Zes op de tien bijstandsgerechtigden geven aan dat zij niet willen werken vanwege ziekte of een slechte gezondheid. De redenen om niet te willen werken, zijn afhankelijk van achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd en herkomst-groepering. In vergelijking met mannen noemen vrouwen minder vaak ziekte en juist vaker zorg voor gezin als reden om niet aan de slag te willen. Bij de mannen geeft slechts 2 procent aan niet te willen werken vanwege zorg voor het gezin, bij de vrouwen is dat 23 procent.

Jongeren noemen vaak opleiding als reden om niet te willen werken. Dit zijn jongeren die een opleiding volgen in deeltijd, of een voltijdopleiding korter dan drie maanden. Immers, jongeren die een voltijdopleiding van drie maanden of meer volgen zijn niet meegenomen in deze resultaten. Ruim een derde van de personen jonger dan 35 jaar noemt ziekte als reden om niet te willen werken. Dit is relatief laag ten opzichte van de overige leeftijdsklassen.

2. Redenen voor personen met een bijstandsuitkering om niet te willen werken naar leeftijd, 2006

Niet-westerse allochtonen geven vaker dan autochtonen aan niet te willen werken vanwege zorgverplichtingen en juist minder vaak vanwege ziekte of een slechte gezondheid. Deze verschillen hangen samen met het verschil in achtergrondkenmerken van niet-westerse allochtonen en autochtonen. Van de niet-westerse allochtonen heeft ongeveer de helft een of meer kinderen jonger dan 15 jaar in het gezin, terwijl dit bij de autochtonen slechts een kwart is. Ook zijn de niet-westerse allochtonen gemiddeld jonger dan autochtonen.

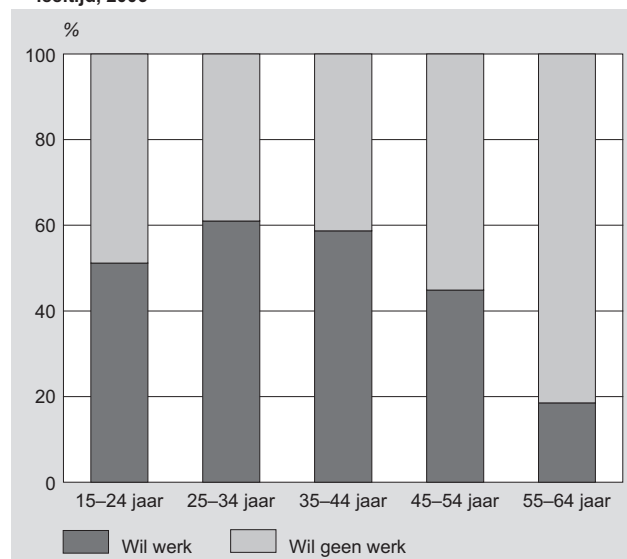
2.3 Jongeren, mannen en niet-westerse allochtonen willen vaker aan het werk

Zoals al eerder genoemd wil bijna de helft (47 procent) van de bijstandsgerechtigden aan het werk. Het willen van werk hangt af van achtergrondkenmerken als geslacht, leeftijd, herkomstgroepering, positie in het huishouden en opleidingsniveau. In deze paragraaf wordt per kenmerk naar het willen van werk gekeken. In paragraaf 3 wordt de

samenhang tussen de variabelen onderzocht met behulp van multivariate analyse.

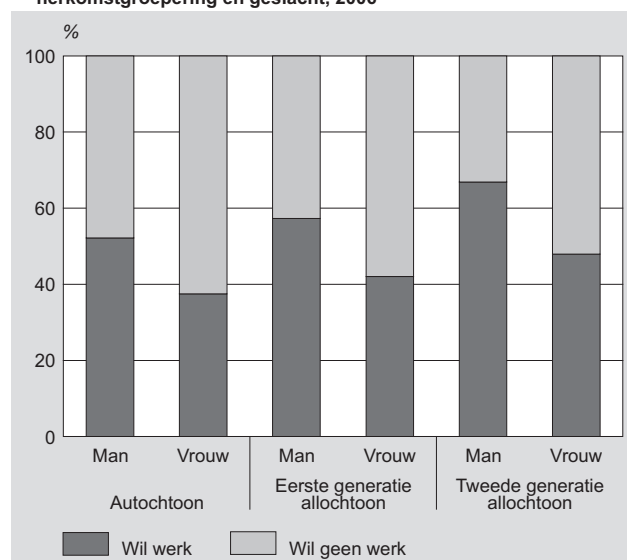
Mannen willen vaker werk dan vrouwen. Bijna zes op de tien mannen willen werk tegen vier op de tien vrouwen. Personen van 25 tot 44 jaar willen het vaakst aan het werk (61 procent), dit geldt zowel voor mannen als vrouwen met een bijstandsuitkering. Van de jongeren (15-24 jaar) wil de helft aan het werk. Ouderen (55-64 jaar) willen het minst vaak aan de slag, twee op de tien van hen geven aan werk te willen.

3. Werkwillendheid onder personen met een bijstandsuitkering naar leeftijd, 2006

Zowel bij de mannen als bij de vrouwen willen allochtonen vaker aan het werk dan autochtonen. Vooral bij de mannen is het verschil groot: van de tweedegeneratieallochtonen wil tweederde aan het werk tegen de helft van de autochtonen. Dit verschil hangt samen met het verschil in achtergrondkenmerken: niet-westerse allochtonen met een bijstandsuitkering zijn gemiddeld jonger en vaker man dan autochtonen.

4. Werkwillendheid onder personen met een bijstandsuitkering naar herkomstgroepering en geslacht, 2006

Van de alleenstaande vrouwen met kinderen wil ruim de helft aan het werk. Dit is een hoger percentage dan bij de samenwonende vrouwen of de alleenstaande vrouwen zonder kinderen. Van de alleenstaande mannen wil ruim de helft werk.

Samenwonende mannen en vrouwen zonder kinderen willen het minst vaak werk, zij zijn over het algemeen echter ook ouder dan personen met kinderen.

Van de hoog- en middelbaaropgeleiden wil 56 procent werken, bij de laagopgeleiden ongeveer 40 procent. Vrouwen willen minder vaak werken dan mannen. Van de laagopgeleide vrouwen wil slechts een derde aan de slag tegen de helft van de laagopgeleide mannen. Personen die ingeschreven staan bij het CWI willen vaker werken dan niet-ingeschrevenen: slechts ruim een derde van de personen die niet ingeschreven staan bij een CWI wil aan het werk, tegen ongeveer de helft van de wel-ingeschrevenen.

3. Leeftijd, geslacht en opleidingsniveau belangrijkste voorspellers van het willen van werk

In het voorgaande werd al duidelijk dat de achtergrondkenmerken van de bijstandsgerechtigden niet onafhankelijk van elkaar zijn. Zo zijn bijvoorbeeld niet-westerse allochtonen jonger dan autochtonen en vrouwen vaker alleenstaand dan mannen. De resultaten in de voorafgaande paragrafen zijn daarom lastig te interpreteren. Om meer zicht te krijgen op de eigen bijdrage van elk kenmerk op het willen van werk, is een logistische regressie uitgevoerd.

De afhankelijke variabele in het regressiemodel is het willen van werk, in het bijzonder de $\ln(\rho_{\text{wilwelwerk}}/\rho_{\text{wilgeenwerk}})$. Uit het voorgaande bleek dat de achtergrondkenmerken geslacht, leeftijd, positie in het huishouden en herkomstgeneratie waarschijnlijk van invloed zijn op het willen van werk. Al deze variabelen zijn opgenomen als verklarende variabelen in het model. Daarnaast zijn ook de variabelen opleidingsniveau en inschrijving bij het CWI als verklarende variabelen opgenomen.

In eerste instantie is met behulp van backward en forward modellering bepaald welke van de achtergrondkenmerken de belangrijkste voorspellers zijn voor het willen van werk. Uit deze eerste analyses bleek dat zowel herkomstgeneratie als het hebben van kinderen jonger dan 12 jaar geen significante bijdrage leverde aan de verklarende kracht van het model. In paragraaf 2.3 zagen we juist dat niet-westerse allochtonen vaker werk willen dan autochtonen en vrouwen met kinderen vaker dan vrouwen zonder kinderen. De multivariate analyse toont aan dat dit verschil verdwijnt als rekening wordt gehouden met de verschillen in achtergrondkenmerken van deze groepen. Uit deze analyses blijkt ook dat leeftijd de belangrijkste voorspeller is voor het willen van werk, gevolgd door geslacht en opleidingsniveau.

Na deze verkennende analyses hebben we een tweede model gebruikt waarin de verklarende variabelen geslacht, leeftijd, samenwonend of alleenstaand, opleidingsniveau en inschrijving bij het CWI zijn opgenomen. Dit model is toegepast op twee datasets: de 1 860 personen in de steek-

Logistische regressie

Om de invloed van een of meerdere onafhankelijke variabelen (X) op een afhankelijke variabele (Y) te onderzoeken wordt lineaire regressieanalyse gebruikt. Echter, lineaire regressieanalyse is niet bruikbaar als de afhankelijke variabele slechts twee categorieën heeft. Om de invloed van onafhankelijke variabelen op een dichotome variabele na te kunnen gaan, is logistische regressieanalyse ontwikkeld. Een uitgebreide bespreking van deze techniek is te vinden in Menard (1995).

Bij het logistisch regressiemodel wordt de regressievergelijking:

$$\ln \frac{\rho_{\text{wel}}}{\rho_{\text{niet}}} = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots$$

opgesteld. Hierin wordt niet direct de afhankelijke variabele Y verklaard, maar de logaritme van de kansverhouding (odds ratio) $\rho_{\text{wel}}/\rho_{\text{niet}}$. Deze logaritme wordt de log odds of logit genoemd. Het logistische regressiemodel lijkt sterk op een gewoon regressiemodel: a is de intercept, b_1 is de parameter die het effect van X_1 aangeeft, b_2 de parameter die het effect van X_2 aangeeft enz.

Gewoonlijk worden bij de resultaten van de logistische regressie de odds ratio's gegeven ($\exp(B)$). De odds ratio geeft aan hoeveel keer vaker die categorie 'wel' scoort op de afhankelijke variabele dan de referentiecategorie. Bij een positief effect is de waarde van de odds ratio groter dan 1, bij een negatief effect ligt de waarde tussen de 0 en de 1.

Logistische regressieanalyse geeft geen proportie verklaarde variantie (R^2). Een veel gebruikte pseudo R^2 -maat is de R^2 van Nagelkerke, die een vergelijkbare interpretatie heeft als de R^2 in lineaire regressieanalyse.

proef met een bijstandsuitkering en daarnaast ook op de 1 308 personen in de steekproef met een werkloosheidsuitkering. Zowel de bijstandsuitkering als de werkloosheidsuitkering zijn bedoeld als tijdelijke ondersteuning op het moment dat een persoon geen baan heeft. Het is daarom interessant om te zien of in deze twee groepen de verschillende achtergrondkenmerken dezelfde effecten hebben op het willen van werk. In staat 1 staan voor beide groepen de resultaten van de logistische regressieanalyse.

Voor een groot deel zijn de effecten vergelijkbaar: in beide groepen willen jongeren vaker werken dan ouderen, hoogopgeleiden vaker dan laagopgeleiden en alleenstaanden vaker dan samenwonenden. In beide groepen zijn ook de grootte van de effecten van deze achtergrondkenmerken op het willen van werk vergelijkbaar. Er zijn echter twee opvallende verschillen. Ten eerste willen ingeschrevenen bij het CWI vaker werken dan niet-ingeschrevenen. Bij personen met een WW-uitkering is dit effect echter sterker: een ingeschrevene wil drie tot zes keer zo vaak werk als een niet-ingeschrevene, terwijl dit bij personen met een bijstandsuitkering maar hooguit twee keer zo vaak is. Daarnaast willen van de personen met een bijstandsuitkering

Staat 1

Samenhang tussen het willen van werk en achtergrondkenmerken bij bijstandsgerechtigden en personen met een WW-uitkering, logistische regressie

	Bijstandsuitkering			WW-uitkering		
	exp(B)	betrouwbaarheidsinterval		exp(B)	betrouwbaarheidsinterval	
		ondergrens	bovengrens		ondergrens	bovengrens
Constante	1,14			13,75		
15–24 jaar	0,92	0,52	1,63	2,64	0,32	22,15
25–34 jaar	1,13	0,84	1,53	0,70	0,34	1,45
35–44 jaar						
45–54 jaar	0,58	0,44	0,77	1,22	0,65	2,28
55–64 jaar	0,14	0,10	0,20	0,14	0,08	0,23
<i>Laag opgeleid</i>						
Middelbaar opgeleid	1,77	1,41	2,23	1,45	1,02	2,06
Hoog opgeleid	2,34	1,57	3,47	1,92	1,27	2,91
<i>Vrouw</i>						
Man	2,28	1,81	2,88	1,10	0,80	1,52
<i>Alleenstaand</i>						
Samenwonend	0,60	0,47	0,75	0,63	0,42	0,93
<i>Wel ingeschreven bij CWI</i>						
Niet ingeschreven bij CWI	0,62	0,49	0,77	0,24	0,16	0,35
Nagelkerke R ²	0,24			0,32		

mannen ongeveer twee keer zo vaak werk als vrouwen, terwijl geslacht geen significante invloed heeft bij personen met een werkloosheidsuitkering.

4. Conclusie

Een van de belangrijke voorspellers voor het willen van werk bij personen met een bijstandsuitkering is het opleidingsniveau. Personen met een middelbaar opleidingsniveau willen ongeveer 1,7 keer zo vaak werk als personen met een laag opleidingsniveau en hoogopgeleiden zelfs 2,3 keer zo vaak. Bijstandsgerechtigden zijn relatief laag opgeleid. Inzetten op scholing voor personen met een bijstandsuitkering zou daarom een bijdrage kunnen leveren aan de arbeidsparticipatie van deze groep. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat een vorm van zelfselectie een rol zal spelen: personen met meer mogelijkheden en motivatie zullen langer doorstuderen en ook eerder aan het werk komen en blijven.

Van de alleenstaande moeders (bijna 60 duizend personen) wil ruim de helft aan het werk. Voor hen is waarschijnlijk een belangrijke randvoorwaarde dat de zorg voor de kinderen goed geregeld is. Het verbeteren van de mogelijkheden tot kinderopvang en het regelen van flexibele arbeidstijden zou meer van deze vrouwen in de gelegenheid stellen ook daadwerkelijk werk te zoeken.

Technische toelichting

Onderzoekspopulatie

De populatie van het onderzoek bestaat uit personen in Nederland van 15 tot en met 64 jaar in Nederland met een

bijstandsuitkering en hun partners. Daarnaast is voor de logistische regressie ook de populatie personen in Nederland van 15 tot en met 64 jaar met een werkloosheidsuitkering onderzocht.

Bronnen

Het bronbestand van dit onderzoek is de Enquête Beroepsbevolking 2006 (EBB 2006). De Enquête beroepsbevolking (EBB) is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. Het bronbestand is verrijkt met informatie over uitkeringen uit de bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS) en de werkloosheidsuitkeringenregistratie (WW-registratie).

Begrippen

Beroepsbevolking (definitie CCS 1991)

Volgens deze definitie worden tot de beroepsbevolking gerekend personen van 15 tot en met 64 jaar die:

- ten minste twaalf uur per week werken, of
- verklaren ten minste twaalf uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste twaalf uur per week te vinden.

Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste twaalf uur per week werken tot de werkzame beroepsbevolking gerekend en degenen die niet of minder dan twaalf uur per week werken tot de werkloze beroepsbevolking. Personen van 15 tot en met 64 jaar die niet behoren tot de beroepsbevolking vormen de niet-beroepsbevolking.

CWI-inschrijving

Iemand staat als werkzoekende ingeschreven bij het CWI als de respondent volgens de CWI-registratie stond ingeschreven op de datum dat de persoon is geënquêteerd voor de EBB. Inschrijving bij het CWI is meestal verplicht om een bijstandsuitkering of WW-uitkering te krijgen.

Herkomstgroepering

In de CBS-indeling naar herkomstgroepering worden personen ingedeeld op grond van hun geboorteland en dat van hun ouders. Autochtonen zijn personen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn. Allochtonen zijn personen van wie minstens één ouder in het buitenland geboren is.

De volgende categorieën van herkomstgroepering worden onderscheiden:

- autochtonen;
- westerse allochtonen. Het land van herkomst is gelegen in Europa (met uitzondering van Nederland en Turkije), Noord-Amerika, Indonesië, Japan of Oceanië;
- niet-westerse allochtonen. Het land van herkomst is Turkije of een land in Afrika, Azië (met uitzondering van Indonesië en Japan) of Latijns-Amerika.

Voor allochtonen wordt bovendien onderscheid gemaakt naar generatie. Een allochtoon die zelf in het buitenland is geboren, behoort tot de eerste generatie allochtonen. Een allochtoon die zelf in Nederland is geboren, is tweede generatie allochtoon.

Institutioneel huishouden

Personen in institutionele huishoudens zijn bewoners van instellingen, zoals verpleeg-, bejaarden- en kindertehuizen, gezinsvervangende tehuizen, revalidatiecentra en gevangnissen, die daar in principe voor langere tijd zullen verblijven.

Opleidingsniveau

Het behaalde opleidingsniveau is het niveau van de hoogste met succes gevolgde opleiding. De opleidingen zijn ingedeeld naar opleidingsniveau volgens de Standaard onderwijsindeling SOI-2006. De SOI-code is opgebouwd uit vijf cijfers, waarbij het eerste cijfer het niveau aangeeft, het tweede en derde de onderwijssector en de laatste twee cijfers de onderwijssubsector.

Voor de indeling van het opleidingsniveau in de volgende drie categorieën zijn de eerste drie cijfers van de SOI-code gebruikt:

- laag, dat wil zeggen basisonderwijs en vmbo;
- middelbaar, dat wil zeggen mbo, havo en vwo;
- hoog, dat wil zeggen hbo en wo.

Een gedetailleerde beschrijving van de classificatie is te vinden op www.cbs.nl -> methoden -> classificaties.

Personen met een bijstandsuitkering

Personen met inkomsten uit een algemene bijstands-, IOAW-, IOAZ-, WWIK- of Bbz-uitkering en hun partners.

Het hebben van een bijstandsuitkering wordt in dit onderzoek vastgesteld op basis van het betalingsconcept. Volgens het betalingsconcept heeft een persoon in een maand een uitkering als er recht is op de uitkering op de laatste vrijdag van die maand en er in die maand een uitbetaling is geweest. Het aantal personen met een bijstandsuitkering zoals berekend in dit onderzoek is een jaargemiddelde. Het CBS publiceert ook standcijfers over het aantal personen met een bijstandsuitkering en over het aantal uitkeringen.

Personen met een WW-uitkering

Personen met inkomsten uit een werkloosheidsuitkering. Deze uitkeringen worden verstrekt op grond van de WW. Het hebben van een WW-uitkering wordt in dit onderzoek vastgesteld op basis van het betalingsconcept. Volgens het betalingsconcept heeft een persoon in een maand een uitkering als er recht is op de uitkering op de laatste vrijdag van die maand en er in die maand een uitbetaling is geweest.

Positie in het huishouden

De huishoudenspositie van een persoon wordt vastgesteld als alleenstaand dan wel samenwonend of gehuwd. Deze categorieën worden verder uitgesplitst naar het al dan niet aanwezig zijn van kinderen jonger dan 15 jaar in het huishouden. Als een persoon geen zelfstandig huishouden heeft, valt deze persoon in de categorie 'Overig persoon in het huishouden'. Het gaat hierbij voornamelijk om thuiswonende kinderen van 15 jaar of ouder.

Volgtijd onderwijs volgend

Een persoon is voltijd onderwijs volgend als hij of zij aan geeft voltijd een opleiding met een duur van zes maanden of meer te volgen.

Willen van werk

De volgende personen behoren tot de categorie 'wil werk':

- personen die niet of minder dan twaalf uur per week werken en twaalf uur of meer in de week willen werken;
- personen die niet of minder dan twaalf uur per week werken en werk voor twaalf uur of meer in de week gevonden hebben;
- personen die twaalf uur of meer in de week werken en meer uren willen werken dan zij nu werken.

Werk

Een persoon werkt als hij of zij een betaalde baan heeft van twaalf uur of meer in de week. Personen die niet of minder dan twaalf uur in de week werken behoren tot de categorie 'zonder werk'. Hiermee wordt aangesloten bij de definitie van de beroepsbevolking, waarbij personen die twaalf uur of meer werken tot de werkzame beroepsbevolking behoren.

Literatuur

Boom, E. van der en F. Adams (2006). *Werkt grijs door?* Ecorys, Rotterdam.

CBS (2007). *De Nederlandse Samenleving*. CBS, Voorburg.

CBS (2007). *Wie willen er werk? Participatiepotentieel in 2005 en 2006*. CBS, Voorburg.

Menard, Scott (1995). *Applied Logistic Regression*. Wiley, New York.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2000). *Doorgroei van arbeidsparticipatie*. SDU, Den Haag.

Van mbo en havo naar hbo

Dick Takkenberg en Rob Kapel

Studenten die naar het hbo gaan, komen vooral van het mbo en de havo. In het algemeen blijven mbo'ers die een opleiding in een bepaald vak- of studiegebied hebben gevolgd, binnen dat studiegebied als zij doorleren in het hbo. Een overstap naar een ander studiegebied komt vooral voor bij meisjes vanuit de mbo-sector Techniek en informatica, en bij zowel jongens als meisjes vanuit de mbo-sectoren Maatschappelijke dienstverlening en Persoonlijke dienstverlening. De keuze van havisten voor een bepaalde vervolgopleiding in het hbo varieert nogal per gevolgd studieprofiel. De sterkste aansluiting op een overeenkomstige hbo-sector wordt gevonden bij de profielen Economie en maatschappij en Natuur en techniek. Meisjes kiezen vanuit Natuur en techniek echter in grote mate voor een andere hbo-sector dan de bèta-sector Techniek en informatica.

1. Inleiding

Het hoger beroepsonderwijs (hbo) is een belangrijke en sterk groeiende leverancier van hoog opgeleide kenniswerkers voor de arbeidsmarkt. In het studiejaar 2006/'07 volgden bijna 370 duizend studenten een opleiding in het hbo. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen verwacht dat het aantal hbo-studenten de komende tien jaar nog met zo'n 50 duizend toe zal nemen.

Studenten die naar het hbo gaan, komen vooral van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en van de havo. Daarnaast is er ook instroom vanuit het vwo en vanuit het buitenland, maar daarbij gaat het om relatief bescheiden percentages.

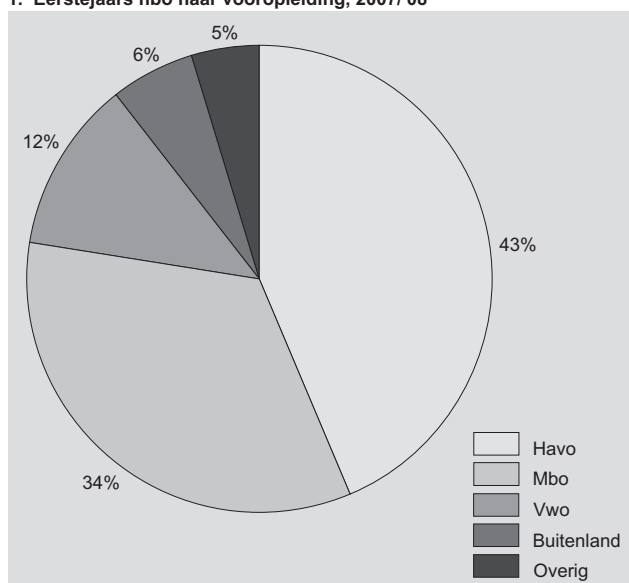
Dit artikel gaat nader in op de instroom in het hbo vanuit het mbo en de havo. Daarbij gaat het met name om de aansluiting tussen de gekozen studiegebieden in het hbo enerzijds, en de studiesectoren in het mbo en de profielen op de havo anderzijds.

Om de aansluiting tussen het studiegebied of profiel op de middelbare school en de hbo-studie zo nauwkeurig mogelijk in beeld te brengen, zal de analyse zich beperken tot de zogeheten directe doorstroom van mbo en havo naar het hbo. Die directe doorstroom omvat alle leerlingen die naar het hbo gaan in het studiejaar aansluitend op het schooljaar waarin ze hun eindexamen van het middelbaar onderwijs behaalden. In het studiejaar 2007/'08 waren dat ruim zeven van de tien eerstejaars in het hbo. Het idee achter deze focus op de directe doorstroom is dat studiekeuze in het hbo minder bepaald wordt door studiegebied of profiel in het middelbaar onderwijs en meer door andere factoren, naarmate leerlingen langer geleden het onderwijs hebben verlaten.

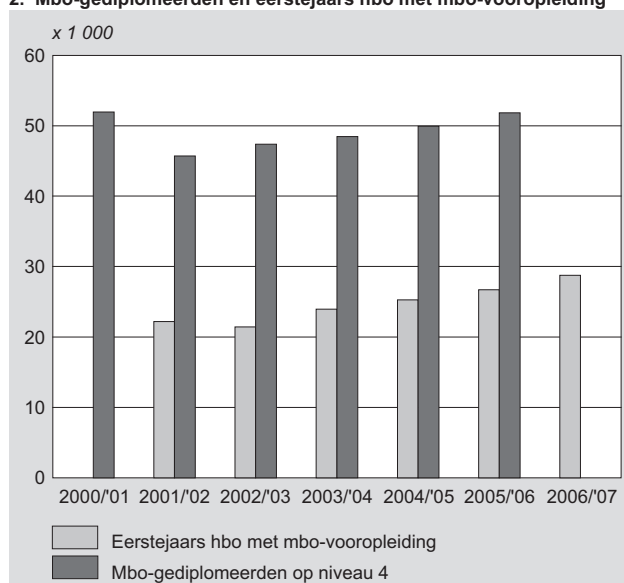
2. Van mbo naar hbo

Leerlingen die op het mbo een diploma op niveau 4 hebben gehaald, zijn hiermee gereed voor de arbeidsmarkt, maar kunnen ook doorstromen naar het hbo. Ongeveer de helft van de mbo-gediplomeerden op niveau 4 kiest uiteindelijk voor verdere studie op het hbo. Het mbo is hiermee een belangrijke toeleverancier van studenten voor het hbo. Bij aanvang van het studiejaar 2007/'08 had bijna een derde van de eerstejaars hbo-studenten het mbo als vooropleiding. Ruim driekwart van deze studenten waren directe doorstromers.

1. Eerstejaars hbo naar vooropleiding, 2007/'08

2. Mbo-gediplomeerden en eerstejaars hbo met mbo-vooropleiding

Studenten die in het mbo een opleiding in een bepaald vak- of studiegebied hebben gevolgd, blijven in het algemeen binnen dat studiegebied, als zij doorleren in het hbo. Anders gezegd: het mbo zorgt in vrij grote mate voor een voorsortering naar studiegebied.

Ruim acht van de tien leerlingen die op het mbo een opleiding in de sector Onderwijs hebben afgerond, gingen in 2007 door naar de sector Onderwijs in het hbo. Op het hbo betreft dat de lerarenopleidingen. Een tweede keuze voor vervolgoedingen werd in 2007 gevonden in de hbo-sector Maatschappelijke dienstverlening: één op de tien mbo'ers met een opleiding in de sector Onderwijs maakte die stap.

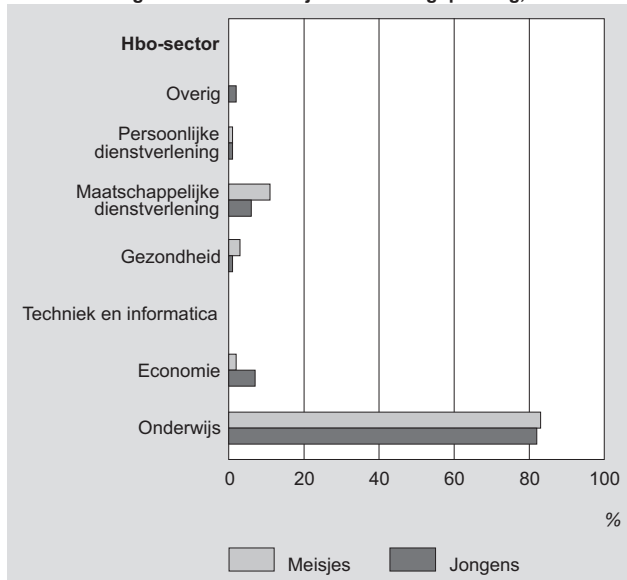
Ook de aansluiting tussen de mbo-sector Economie en de hbo-sector Economie is zeer sterk te noemen. Bijna driekwart van de mbo'ers met een economische opleiding gaan naar de overeenkomstige hbo-sector. Dat geldt ech-

ter veel sterker voor jongens dan voor meisjes: in 2007 stroomde respectievelijk 81 en 65 procent van hen door. Voor meisjes met mbo-Economie is de hbo-sector Maatschappelijke dienstverlening ook aantrekkelijk: 14 procent maakte die stap in 2007.

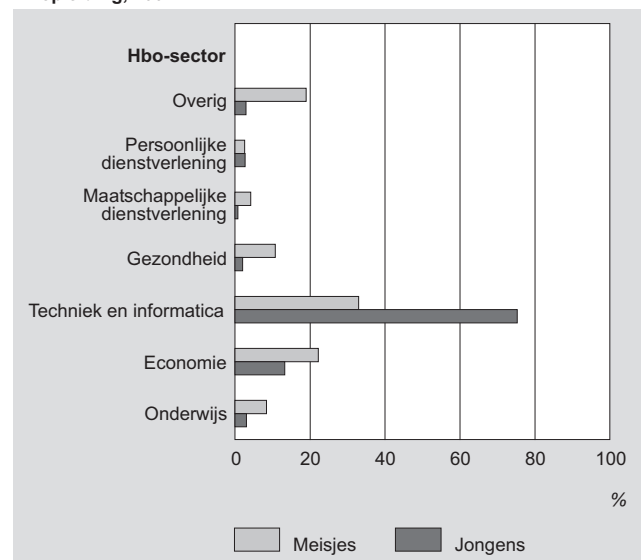
Ruim zeven van de tien mbo'ers met een opleiding in de sector Techniek en informatica gaat door naar de overeenkomstige hbo-sector. Het zijn echter vooral jongens die deze stap maken. Van de meisjes met een opleiding in deze sector kiest maar één op de drie voor Techniek en informatica op het hbo. Ruim twee van de tien meisjes kozen in 2007 voor een opleiding in de sector hbo-Economie als vervolgstudie.

Voor de richting Gezondheid is er een zeer sterke aansluiting tussen mbo en hbo: in 2007 ging 78 procent van de mbo'ers met een afgeronde opleiding in de sector Gezondheid naar de overeenkomstige hbo-sector. Jongens blijven

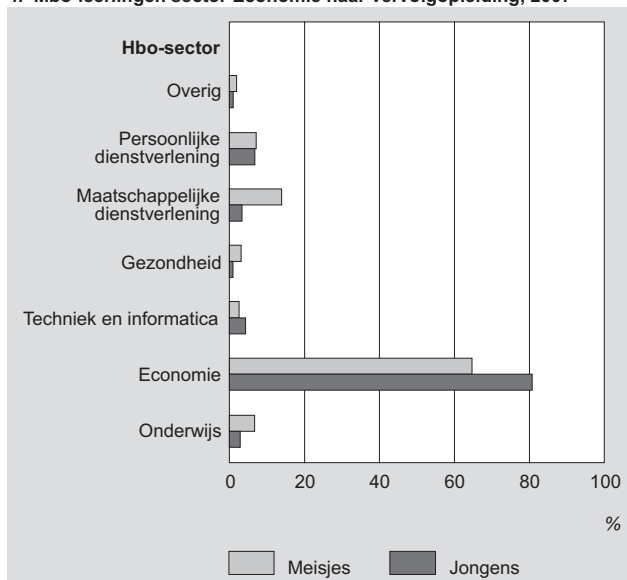
3. Mbo-leerlingen sector Onderwijs naar vervolgoeding, 2007

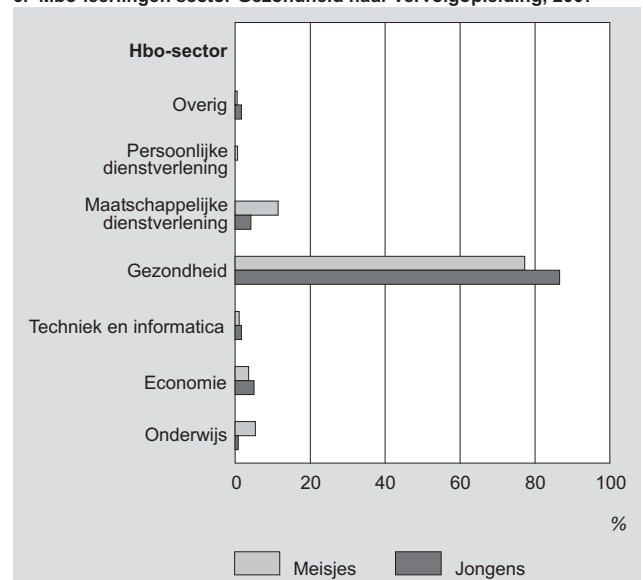
5. Mbo-leerlingen sector Techniek en informatica naar vervolgoeding, 2007

4. Mbo-leerlingen sector Economie naar vervolgoeding, 2007

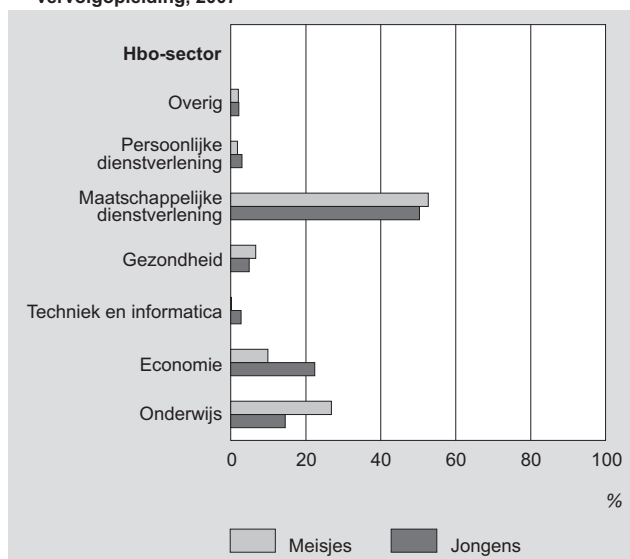
6. Mbo-leerlingen sector Gezondheid naar vervolgoeding, 2007

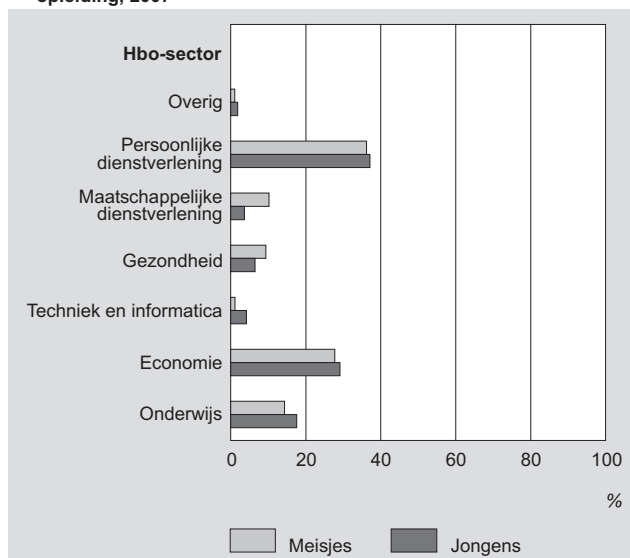
iets meer dan meisjes binnen het studiegebied. Van de meisjes met een opleiding in deze mbo-sector koos in 2007 ruim één van de tien voor de hbo-sector Maatschappelijke dienstverlening.

Vanuit de mbo-sector Maatschappelijke dienstverlening is de doorstroom naar de overeenkomstige hbo-sector niet bijzonder hoog. Iets meer dan de helft van de leerlingen met een afgeronde mbo-opleiding in die sector koos in 2007 voor dezelfde sector in het hbo. De tweede keuze voor mbo'ers met deze vooropleiding is hbo-Onderwijs. In 2007 maakte een kwart van de mbo'ers vanuit de sector Maatschappelijke dienstverlening de overstap naar een van de lerarenopleidingen. Van de meisjes was dat 27 procent, van de jongens 14 procent. Ten slotte ging in 2007 nog 12 procent van de mbo'ers vanuit de sector Maatschappelijke dienstverlening naar hbo-Economie. Dat waren vooral jongens.

7. Mbo-leerlingen sector Maatschappelijke dienstverlening naar vervolgopleiding, 2007

8. Mbo-leerlingen sector Persoonlijke dienstverlening naar vervolgopleiding, 2007

Ook vanuit de mbo-sector Persoonlijke dienstverlening is de doorstroom naar de gelijknamige hbo-sector niet bijzonder hoog: 37 procent van de mbo-leerlingen uit deze richting ging verder in deze richting. Daarnaast stapte 28 procent van de leerlingen vanuit deze mbo-sector over naar hbo-Economie. Hbo-Onderwijs is de derde keuze. Die overstap werd in 2007 gemaakt door 16 procent van de leerlingen. Overigens stappen ongeveer evenveel jongens als meisjes naar een andere hbo-sector, maar ze maken daarbij wel verschillende keuzes.

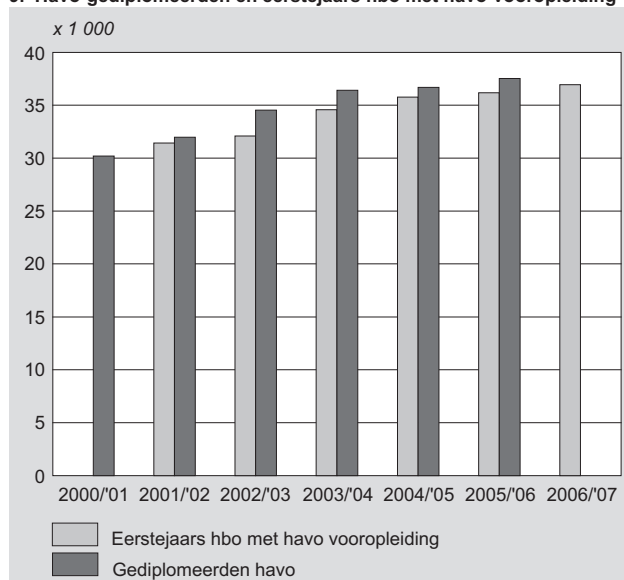
We kunnen dus stellen dat het mbo in vrij grote mate zorgt voor een voorsortering naar studiegebied. Een overstap naar een ander studiegebied komt vooral voor bij meisjes vanuit de mbo-sector Techniek en informatica, en zowel bij jongens als bij meisjes vanuit de mbo-sectoren Maatschappelijke dienstverlening en Persoonlijke dienstverlening.

3. Van havo naar mbo

De overgrote meerderheid van leerlingen die een havo-diploma behalen, kiest voor een vervolgstudie in het hbo. Die aansluiting is in grote mate 'direct': in 2006/'07 stroomden acht van de tien havo-gediplomeerden direct door naar een vervolgopleiding in het hbo. Vanuit het hbo gezien had ruim 40 procent van de eerstejaarsstudenten in studiejaar 2007/'08 een havo-vooropleiding. De havo is hiermee de grootste toeleverancier van studenten voor het hbo. Bijna negen van de tien van deze eerstejaarsstudenten met havo-vooropleiding in 2007 waren directe doorstromers.

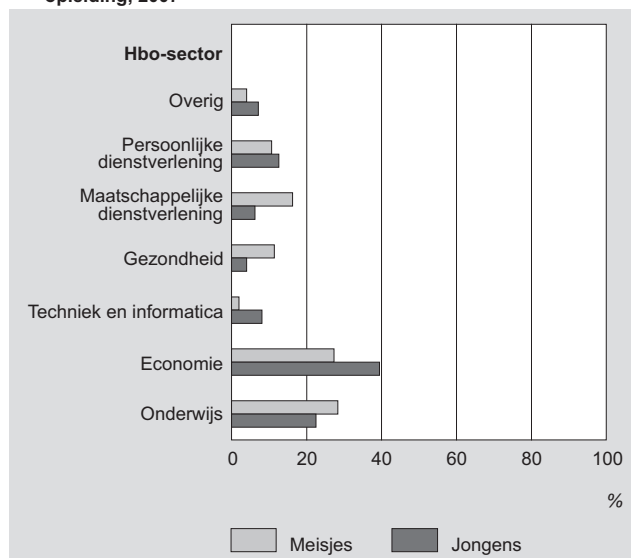
De keuze van havisten voor een bepaalde vervolgopleiding in het hbo varieert sterk per gevolgd studieprofiel op de havo. Zo waaieren studenten met havo-profiel Cultuur en maatschappij uit over vele hbo-studiegebieden. In 2007 was hbo-Economie het meest populaire studiegebied voor deze studenten, gevolgd door hbo-Onderwijs (lerarenopleidingen). Jongens met profiel Cultuur en maatschappij

9. Havo-gediplomeerden en eerstejaars hbo met havo-vooropleiding

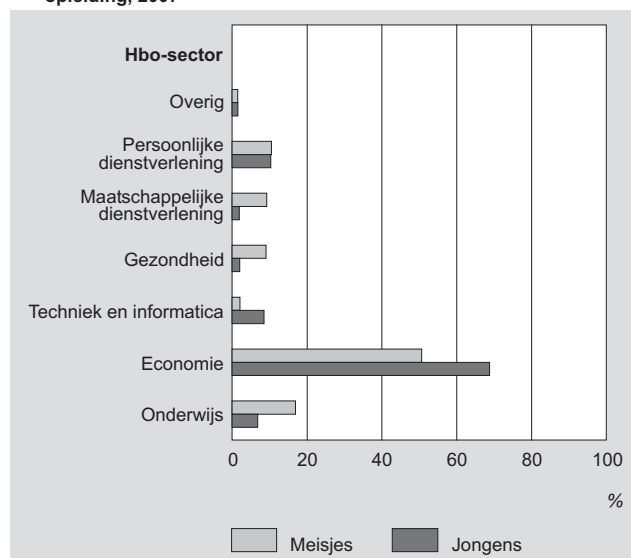
kiezen in het algemeen meer voor hbo-Economie (39 procent in 2007), en meisjes die dit profiel hebben gevolgd, kiezen iets vaker voor hbo-Onderwijs (28 procent in 2007). In verhouding kiezen ook veel van de meisjes voor de studiegebieden Maatschappelijke dienstverlening of Gezondheid als vervolgopleiding in het hbo (respectievelijk 16 en 11 procent in 2007).

10. Havo-leerlingen profiel Cultuur en maatschappij naar vervolgopleiding, 2007

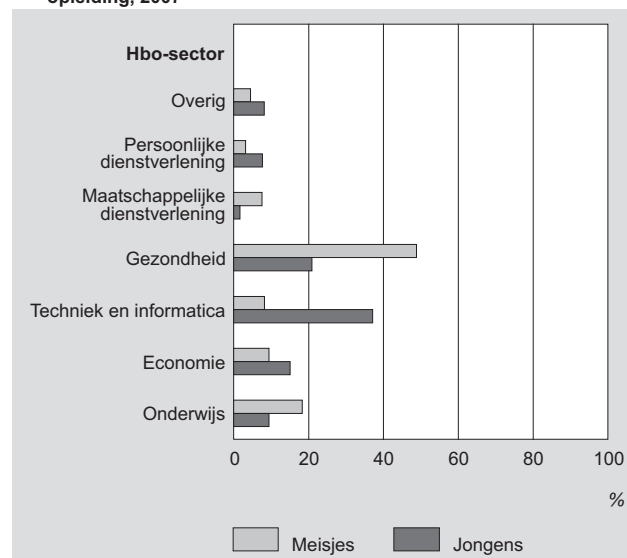
Ongeveer zes van de tien studenten met het havo-profiel Economie en maatschappij stroomden in 2007 door naar een economische vervolgopleiding in het hbo. De doorstroom naar hbo-Maatschappelijke dienstverlening was zeer gering (5 procent). Hbo-Economie is de meest gebruikelijke keuze, en dat geldt nog in iets sterkere mate voor jongens dan voor meisjes (in 2007 respectievelijk 69 en 51 procent). Van de meisjes met dit havo-profiel gaat ook een belangrijk deel verder met een studie in de sector hbo-Onderwijs (in 2007 was dat 17 procent).

11. Havo-leerlingen profiel Economie en maatschappij naar vervolgopleiding, 2007

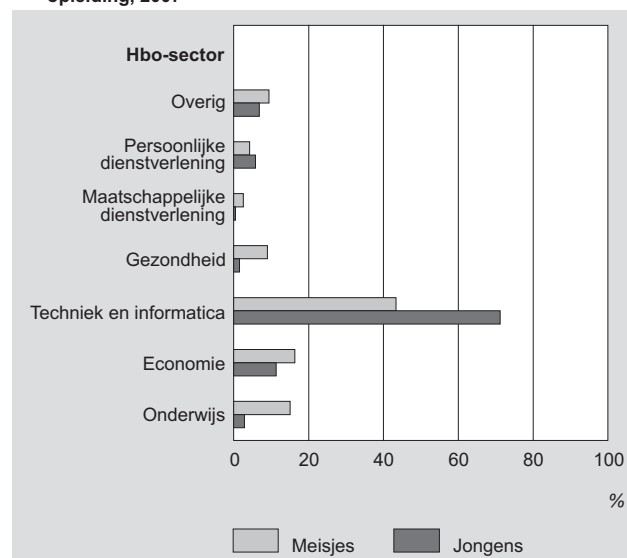
De havisten die het profiel Natuur en gezondheid hebben afgerond, kiezen voor diverse vervolgopleidingen. Ruim een derde van hen kiest voor een hbo-opleiding in de gezondheidszorg. Vooral veel meisjes maken die keuze (49 procent). Voor een vervolgopleiding in de hbo-sector Techniek en informatica koos 21 procent. Die keuze werd vooral door jongens gemaakt (37 procent). Van de meisjes ging in 2007 slechts 8 procent door in die bèta-richting. Tenslotte ging nog eens 14 procent van de havisten met het profiel Natuur en gezondheid verder met een opleiding in de hbo-sector Onderwijs.

12. Havo-leerlingen profiel Natuur en gezondheid naar vervolgopleiding, 2007

Het vierde grote profiel op de havo is het meest bèta-geïntereerde profiel Natuur en techniek. Leerlingen die dat profiel hebben afgerond, gaan overwegend naar de hbo-sector Techniek en informatica. Deze vervolgstap is aanzienlijk minder populair bij meisjes dan bij jongens. In 2007 ging 71 procent van de jongens met dit

13. Havo-leerlingen profiel Natuur en techniek naar vervolgopleiding, 2007

havo-profiel door naar de overeenkomstige hbo-sector, en van de meisjes slechts 43 procent. Van de meisjes met het profiel Natuur en techniek ging 16 procent naar economische hbo-opleidingen en 15 procent naar lerarenopleidingen.

Uit het voorgaande blijkt dat de keuze van havisten voor een bepaalde vervolgopleiding in het hbo sterk varieert per gevolgd studieprofiel op de havo. De sterkste aansluiting op een overeenkomstige hbo-sector wordt gevonden bij het havo-profiel Economie en maatschappij en het profiel Natuur en techniek. Vanuit het profiel Natuur en techniek kiezen meisjes echter in grote mate voor een andere hbo-sector dan de bèta-sector Techniek en informatica.

Technische toelichting

Bronnen

De gegevens over doorstroom vanuit havo en mbo naar hbo zijn afkomstig uit Eén cijfer hoger onderwijs, versie 2007/08. Dit is een bestand met gegevens over studenten in het hoger onderwijs. Waar gesproken wordt over 2007, slaat dit op de overgang van schooljaar 2006/07 vanuit mbo of havo naar schooljaar 2007/08 in het hbo. Dit zijn voorlopige cijfers die nog licht aangepast kunnen worden in Eén cijfer hoger onderwijs 2008/09.

De aantallen gediplomeerden mbo-4 en havo zijn afkomstig uit de CBS-databank StatLine.

Studiegebied of sector

In dit artikel is de indeling naar studiegebied of sectoren in het hbo en mbo gebaseerd op de internationale classifica-

tie van opleidingen (ISCED, International Standard Classification of Education). Deze indeling wordt door het CBS al enige jaren gebruikt voor het hoger onderwijs.

In dit artikel wordt de indeling voor het eerst ook voor het mbo gebruikt. Er is gebruikgemaakt van een indeling in zeven gebieden.

1. Onderwijs (ISCED 100–199); in het hbo omvat dit de lerarenopleidingen, in het mbo bijvoorbeeld onderwijs-assistent.
2. Economie (ISCED 300–399); dit omvat bijvoorbeeld boekhouden, commerciële opleidingen en administratieve opleidingen, maar ook opleidingen tot slager.
3. Techniek en informatica (ISCED 400–599); technische opleidingen en automatiseringsopleidingen, opleidingen tot bakker en voor vleesverwerking vallen hieronder.
4. Gezondheid (ISCED 720–759); dit omvat opleidingen in de gezondheidszorg en de verzorging.
5. Maatschappelijke dienstverlening (ISCED 760–799); dit omvat opleidingen op het terrein van maatschappelijke zorg en pedagogisch werk.
6. Persoonlijke dienstverlening (ISCED 800–899); dit omvat onder andere opleidingen op het terrein van toerisme, horeca, logistiek, veiligheid en uiterlijke verzorging (kapper, schoonheidsspecialist).
7. Overig (ISCED 200–299, 600–699); dit zijn onder andere opleidingen op het terrein van kunst, grafische vormgeving, mode en de landbouwopleidingen.

Profielen in de havo

Naast de vier enkelvoudige profielen in de havo worden ook nog zes combinaties van twee enkelvoudige profielen onderscheiden. Weinig leerlingen kiezen echter voor een dergelijk combinatieprofiel. Daarom blijven deze combinatieprofielen in dit onderzoek buiten beschouwing.

Tabel 1
Directe doorstroom leerlingen mbo en havo schooljaar 2006/07 naar hbo schooljaar 2007/08 naar sectoren

	Totaal hbo	Onderwijs	Economie	Techniek en informatica	Gezondheid	Maatschappelijke dienstverlening	Persoonlijke dienstverlening	Overig
Totaal mbo en havo	56 220	9 641	19 553	8 572	5 639	5 404	4 979	2 432
Mbo								
onderwijs	2 761	2 291	79	2	71	288	21	9
economie	6 642	305	4 881	234	128	539	462	93
techniek en informatica	4 404	158	621	3 133	128	48	119	197
gezondheid	1 042	51	39	12	816	111	6	7
maatschappelijke dienstverlening	3 104	774	366	18	198	1 623	62	63
persoonlijke dienstverlening	3 107	495	882	83	246	216	1 139	46
overig	1 515	144	281	241	68	35	51	695
totaal	22 575	4 218	7 149	3 723	1 655	2 860	1 860	1 110
Havo								
cultuur en maatschappij	11 277	3 075	3 325	348	1 136	1 630	1 245	518
economie en maatschappij	12 478	1 329	7 725	763	588	585	1 297	191
natuur en gezondheid	5 688	815	678	1 206	2 062	280	297	350
natuur en techniek	2 854	110	335	1 966	61	18	162	202
verig	1 348	94	341	566	137	31	118	61
totaal	33 645	5 423	12 404	4 849	3 984	2 544	3 119	1 322

N.B. Voorlopige cijfers.

Tabel 2
Directe doorstroom mannen mbo en havo schooljaar 2006/'07 naar hbo schooljaar 2007/'08 naar sectoren

	Totaal hbo	Onderwijs	Economie	Techniek en informatica	Gezondheid	Maatschappelijke dienstverlening	Persoonlijke dienstverlening	Overig
Totaal mbo en havo	26 765	2 198	11 213	7 565	1 241	814	2 448	1 286
Mbo								
onderwijs	282	231	21	0	3	17	3	7
economie	3 641	104	2 939	157	35	122	248	36
techniek en informatica	3 976	122	526	2 992	82	30	108	116
gezondheid	119	1	6	2	103	5	0	2
maatschappelijke dienstverlening	469	68	105	13	23	236	14	10
persoonlijke dienstverlening	1 547	272	450	65	100	57	574	29
overig	801	46	151	179	6	9	28	382
totaal	10 835	844	4 198	3 408	352	476	975	582
Havo								
cultuur en maatschappij	2 024	455	798	164	81	127	254	145
economie en maatschappij	7 772	534	5 343	665	160	149	801	120
natuur en gezondheid	2 552	241	383	947	532	43	197	209
natuur en techniek	2 621	75	297	1 865	40	12	152	180
overig	961	49	194	516	76	7	69	50
totaal	15 930	1 354	7 015	4 157	889	338	1 473	704

N.B. Voorlopige cijfers.

Tabel 3
Directe doorstroom vrouwen mbo en havo schooljaar 2006/'07 naar hbo schooljaar 2007/'08 naar sectoren

	Totaal hbo	Onderwijs	Economie	Techniek en informatica	Gezondheid	Maatschappelijke dienstverlening	Persoonlijke dienstverlening	Overig
Totaal mbo en havo	29 455	7 443	8 340	1 007	4 398	4 590	2 531	1 146
Mbo								
onderwijs	2 479	2 060	58	2	68	271	18	2
economie	3 001	201	1 942	77	93	417	214	57
techniek en informatica	428	36	95	141	46	18	11	81
gezondheid	923	50	33	10	713	106	6	5
maatschappelijke dienstverlening	2 635	706	261	5	175	1 387	48	53
persoonlijke dienstverlening	1 560	223	432	18	146	159	565	17
overig	714	98	130	62	62	26	23	313
totaal	11 740	3 374	2 951	315	1 303	2 384	885	528
Havo								
cultuur en maatschappij	9 253	2 620	2 527	184	1 055	1 503	991	373
economie en maatschappij	4 706	795	2 382	98	428	436	496	71
natuur en gezondheid	3 136	574	295	259	1 530	237	100	141
natuur en techniek	233	35	38	101	21	6	10	22
overig	387	45	147	50	61	24	49	11
totaal	17 715	4 069	5 389	692	3 095	2 206	1 646	618

N.B. Voorlopige cijfers.

De uitstroombparadox

Harold Kroeze

Van de niet-westers allochtone mannen met een bijstandsuitkering in januari 2005 stroomt 17 procent binnen twee jaar uit naar werk in loondienst, tegen 14 procent van de autochtone mannen. Wanneer gekeken wordt per leeftijdsgroep, stromen autochtone mannen echter veel vaker uit naar werk dan niet-westers allochtone mannen van dezelfde leeftijd, vooral in de lagere leeftijdsklassen. Dit artikel belicht deze schijnbare tegenstelling, die verklaard kan worden door de opbouw van de bijstandspopulatie en de samenstelling van de uitstroombpopulatie.

1. De bijstand en uitstroom naar werk

Met de invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 is aan de gemeenten grotere verantwoordelijkheid én keuzevrijheid toegekend met betrekking tot de uitvoering van het bijstands- en re-integratiebeleid. In het kader van re-integratie moeten gemeenten hulp bieden bij het vinden van werk. Gemeenten zetten een breed scala aan re-integratieinstrumenten in om de uitstroom uit de uitkering naar werk te bevorderen. Dit past in de doelstelling van de overheid, zoals die bijvoorbeeld is verwoord in de 25%-doelstelling uit de Rijksbegroting 2004: 'het percentage personen dat na deelname aan een re-integratietraject [binnen 24 maanden] uitstroomt naar reguliere arbeid moet [in vier jaar] met een kwart zijn toegenomen'.

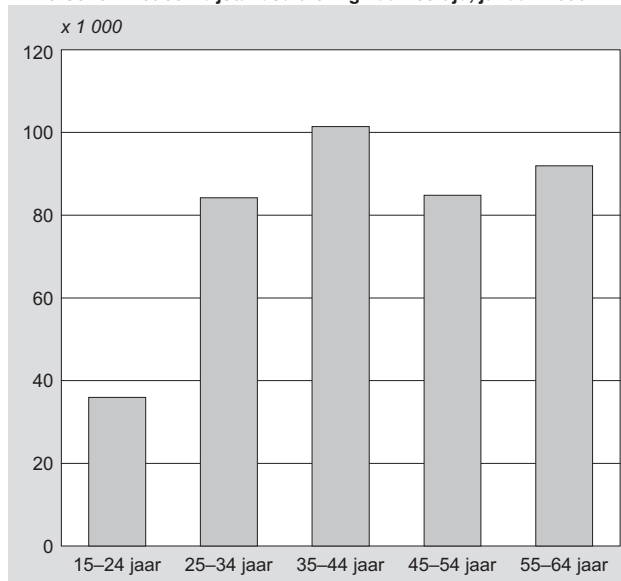
Het Centrum voor Beleidsstatistiek heeft de afgelopen jaren de voortgang met betrekking tot deze doelstelling gevolgd. Op basis van de analysebestanden van de tweede vervolgmeting 25%-doelstelling kunnen cijfers worden berekend over het aantal personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen uit de uitkering.

De onderzoekspopulatie bestaat uit de personen die in januari 2005 een periodieke algemene bijstandsuitkering, een IOAW- of IOAZ-uitkering ontvingen. Zowel de aanvrager als de partner worden gezien als ontvangers van de uitkering. Personen die daarnaast ook een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvingen, zijn buiten beschouwing gelaten. Omdat het onderzoek '25%-doelstelling' gericht is op uitstroom uit de uitkeringsituatie, wordt gekeken naar het einde van de uitkeringsafhankelijkheid.

2. De bijstandspopulatie in januari 2005

In januari 2005 ontvingen in totaal ruim 398 duizend personen van 15 tot en met 64 jaar een bijstandsuitkering. Minder dan 10 procent van de bijstandsgerechtigden was jonger dan 25 jaar, de resterende 90 procent is redelijk gelijk verdeeld over de vier andere leeftijdsklassen. In alle leeftijdsklassen is de verhouding vrouwen en mannen hetzelfde: 60 procent vrouwen en 40 procent mannen.

1. Personen met een bijstandsuitkering naar leeftijd, januari 2005

Ongeveer de helft van de bijstandspopulatie is van allochtone herkomst. Het aandeel niet-westerse allochtonen is met 40 procent relatief hoog. Ook voor de verschillende herkomstgroepen is de verdeling naar geslacht ongeveer 60 procent vrouwen tegen 40 procent mannen.

De verdeling naar leeftijd en herkomst laat een interessant patroon zien. Bij de ouderen zijn er relatief veel autochtonen, terwijl bij de lagere leeftijdsklassen de niet-westerse allochtonen het grootste aandeel vormen. In de leeftijd tot 45 jaar zijn er zelfs meer niet-westerse allochtonen dan autochtonen die een bijstandsuitkering ontvangen.

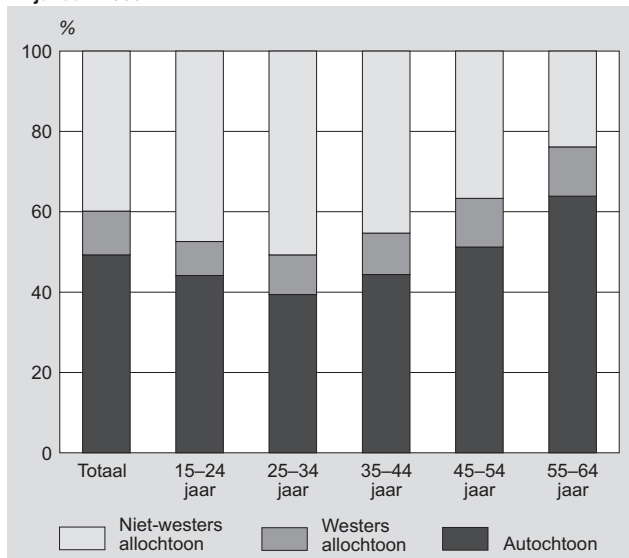
Bijna zes op de tien personen die in januari 2005 een bijstandsuitkering ontvingen, waren op dat moment al drie jaar of langer afhankelijk van een uitkering. Het aandeel personen dat langdurig afhankelijk is van een uitkering, stijgt met de leeftijd.

3. De uitstroom

Schema 1 laat zien hoe het de bijstandsgerechtigden uit januari 2005 in de daaropvolgende twee jaar is vergaan. Bijna twee op de drie personen bleef afhankelijk van een uitkering. Daarbij stroomden er relatief meer mannen uit de uitkering dan vrouwen: bijna 43 procent van de mannen beëindigde binnen twee jaar de uitkering tegenover 32 procent van de vrouwen. Van de vrouwen stroomden niet-westerse allochtone vrouwen het minste uit, in alle leeftijdsklassen.

Hoe ouder men is, des te kleiner de kans op uitstroom: van de personen tot 25 jaar stroomde twee derde binnen twee jaar uit, tegenover nog geen 23 procent van de personen in de leeftijdsklasse 45-54 jaar. De uitstroom in de hoogste

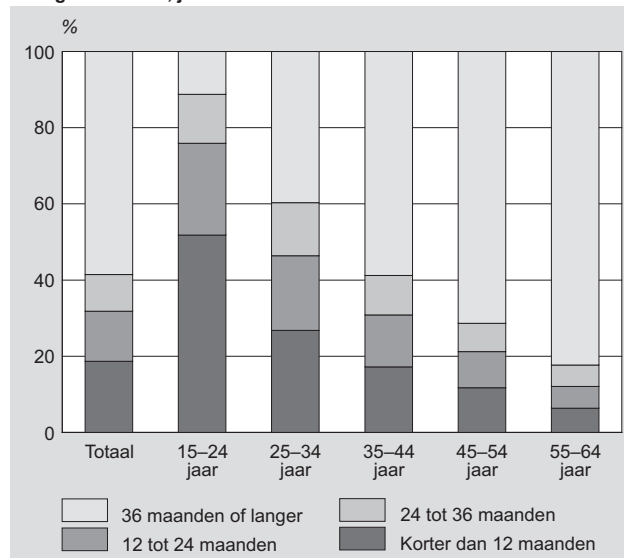
2. Personen met een bijstandsuitkering naar leeftijd en herkomst, januari 2005

leeftijdsklasse lag weer wat hoger. Dat komt met name door het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

Van de personen die uitstroonden vanwege het bereiken van de 65-jarige leeftijd, is nog geen 4 procent van niet-westers allochtone herkomst. Dat lage percentage wordt deels verklaard doordat niet-westerse allochtonen oververtegenwoordigd zijn in de leeftijdsklasse 55-64 jaar, maar ook doordat zij vaker onvolledige AOW-rechten hebben opgebouwd. Vanaf 15 tot en met 64 jaar bouwt iedere inwoner van Nederland rechten op in het kader van de AOW (Algemene ouderdomswet). Voor elk jaar dat iemand tussen het 15de en 65ste jaar niet verzekerd is geweest, bijvoorbeeld omdat deze persoon een aantal jaar in het buitenland heeft gewoond, wordt op de AOW-uitkering gekort. Personen van 65 jaar of ouder die onvolledige AOW-rechten hebben en daarnaast geen aanvullend inkomen en

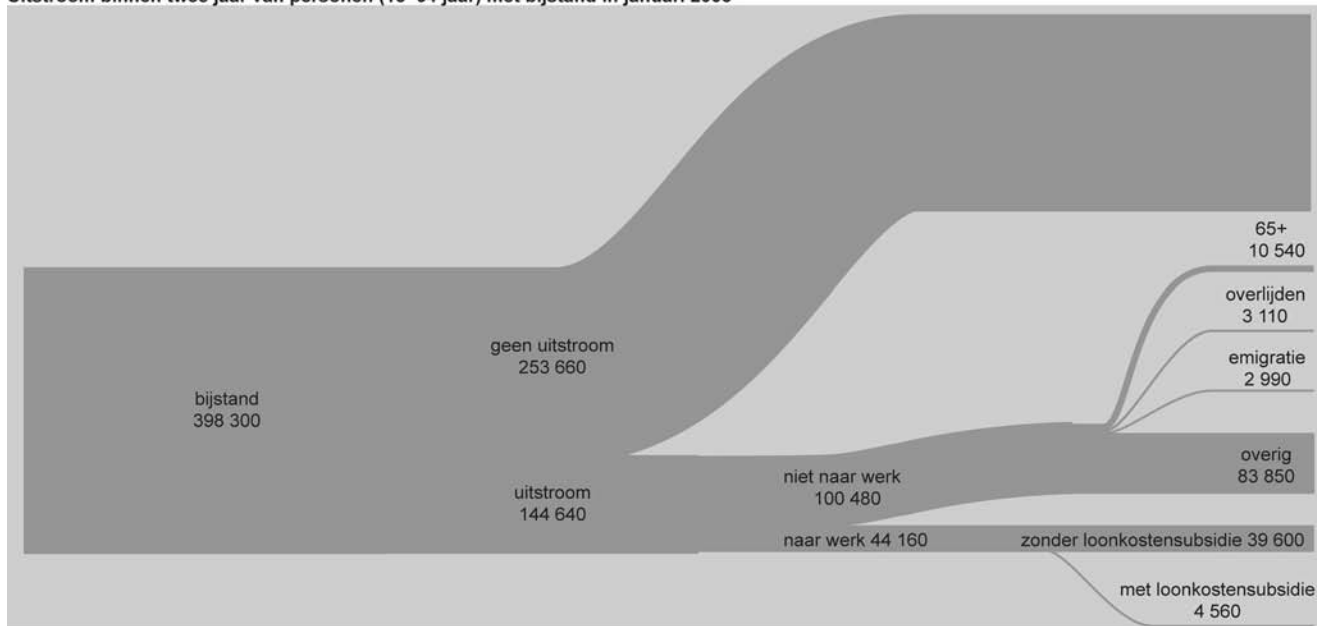
3. Personen met een bijstandsuitkering naar leeftijd en registratieduur, januari 2005

beperkt vermogen hebben, komen in aanmerking voor bijstand. Uit eerder onderzoek (Copinga en Lanjouw, 2003) is gebleken dat niet-westerse allochtonen oververtegenwoordigd zijn onder de 65-plussers in de bijstandspopulatie. Bij de uitstroom door emigratie waren er juist veel meer allochtonen dan autochtonen. Meer dan negen van de tien personen die de uitkering beëindigden vanwege emigratie, zijn van allochtone herkomst.

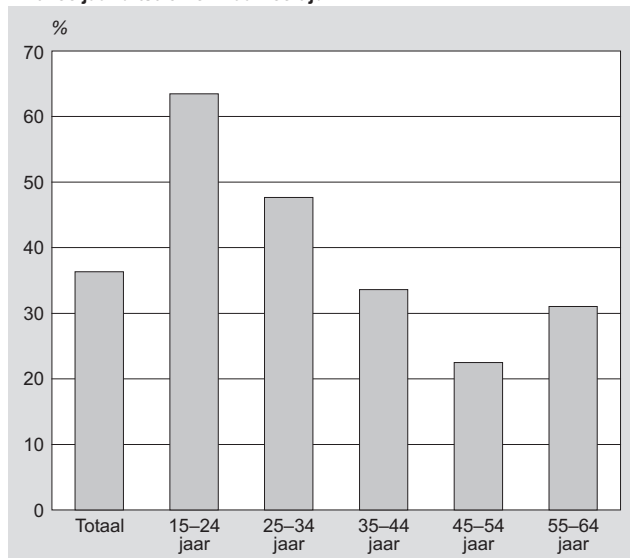
Bijstandsuitkeringen worden in tegenstelling tot bijvoorbeeld WW-uitkeringen niet gegeven aan personen, maar aan huishoudens. Een persoon kan daardoor de uitkering beëindigen doordat bijvoorbeeld de partner werk vindt, of inkomsten verwerft uit andere bron. Ook kan het voorkomen dat een alleenstaande bijstandsontvanger gaat samenwonen of trouwen met iemand met eigen inkomen of vermogen. In zulke gevallen stromen personen uit van-

Schema 1
Uitstroom binnen twee jaar van personen (15-64 jaar) met bijstand in januari 2005

wege overige redenen. Daarnaast kunnen bijstandsuitkeringen sanctioneel worden verlaagd, omdat de bijstandsontvanger niet voldaan heeft aan verplichtingen als het actief zoeken naar werk of het deelnemen aan een re-integratietraject. De samenstelling van de groep die uitstroomde vanwege overige redenen, is sterk vergelijkbaar met die van de gehele bijstandspopulatie.

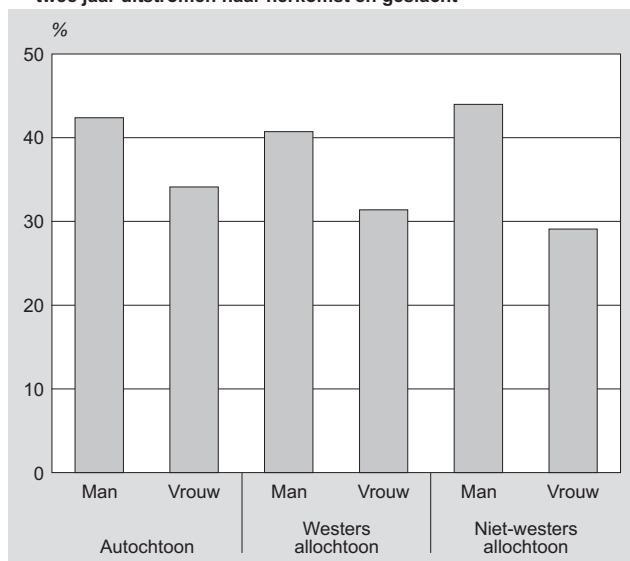
4. Personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen naar leeftijd

4. Uitstroom naar werk

Gezien de doelstelling van de overheid om meer personen uit de uitkering aan werk te helpen, is met name de groep personen die uitstroomt naar werk, van belang. In totaal stroomde 11 procent van de personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 binnen twee jaar uit naar werk in loondienst. De populatie van bijstandsontvangers die zijn uitgestroomd naar werk, wijkt in veel opzichten af van de

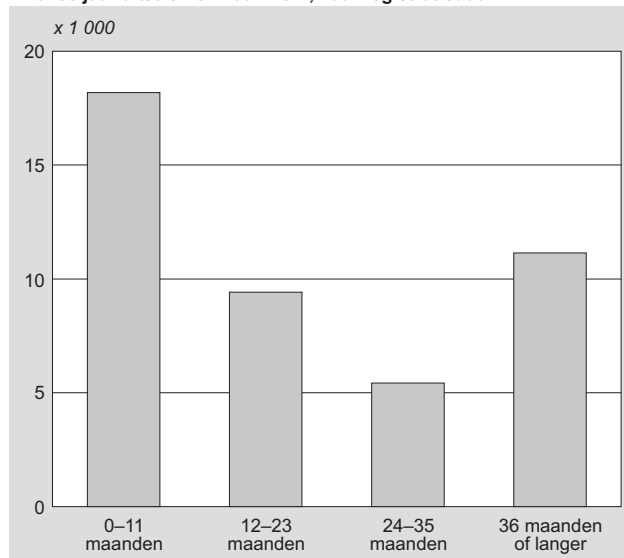
5. Personen met een bijstandsuitkering op januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen naar herkomst en geslacht

gehele bijstandspopulatie. Zo stroomden er meer mannen dan vrouwen uit naar werk.

Vooraf personen die nog niet lang afhankelijk zijn van een uitkering, stroomden uit naar werk. Meer dan 60 procent van de personen die uitstroomden naar werk, had in januari 2005 korter dan twee jaar een uitkering. Hierbij speelt mee dat deze personen dicht bij de arbeidsmarkt staan.

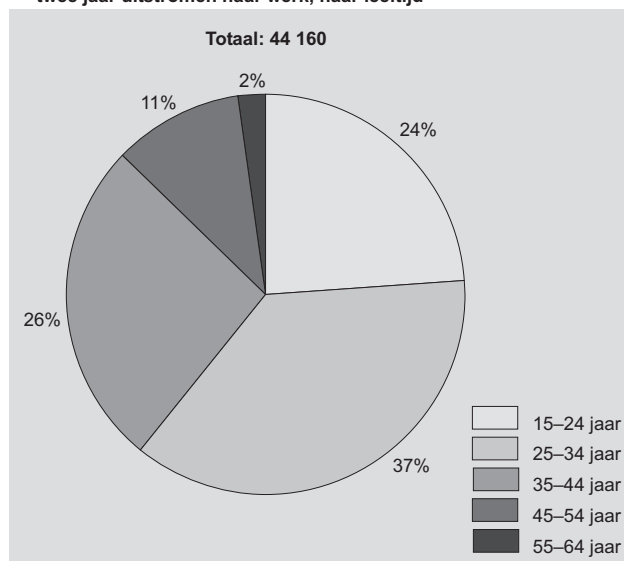
6. Personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen naar werk, naar registratieduur

Bovendien zijn het vooral relatief jonge personen die uitstroomden naar werk. Ruim 60 procent van hen was jonger dan 35 jaar, terwijl slechts 2 procent in de leeftijdsklasse 55-64 jaar viel.

Bekeken naar herkomst en geslacht, valt op dat in alle herkomstgroeperingen duidelijk meer mannen uitstromen naar werk dan vrouwen. Bij de mannen blijkt dat een iets groter deel van de niet-westerse allochtonen dan van de autochtonen binnen twee jaar uitstroomt naar werk (17, respec-

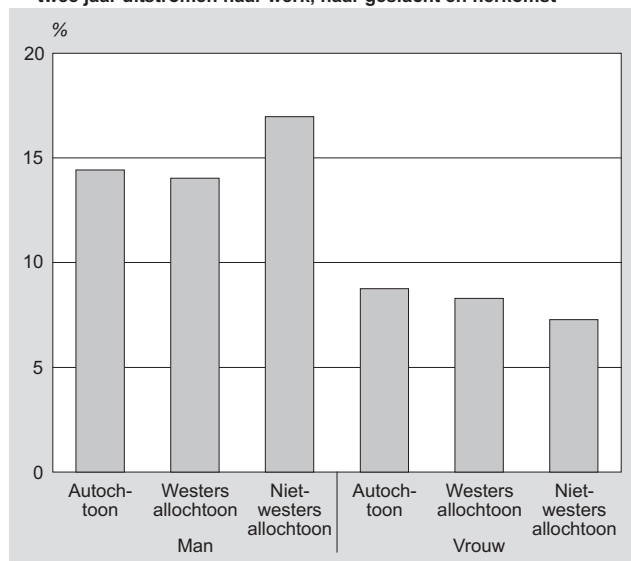
7. Personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen naar werk, naar leeftijd

tievelijk 14 procent). Bij de vrouwen liggen deze verhoudingen net andersom: van de autochtone vrouwen stroomde 9 procent uit naar werk, tegenover 7 procent van de niet-westers allochtone vrouwen.

Hierbij moet rekening worden gehouden met de leeftijdsopbouw van de bijstandpopulatie. Zoals gezien, zijn met name bij de lagere leeftijdsklassen de niet-westerse allochtonen oververtegenwoordigd, terwijl onder de ouderen veel autochtonen zijn. Omdat jongeren en personen met een korte registratieduur vaker uitstroomden naar werk, heeft dit een belangrijk effect op het percentage uitstroom naar werk per herkomstgroepering.

8. Personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen naar werk, naar geslacht en herkomst

Per leeftijdsgroep bekeken, blijkt juist dat binnen elke leeftijdsgroep het aandeel bijstandsontvangers dat binnen twee jaar uitstroomt naar werk, onder autochtonen hoger ligt dan onder niet-westerse allochtonen. Zo stroomde 46 procent van de autochtone jonge mannen onder de 25 jaar binnen twee jaar uit naar werk. Bij de niet-westers allochtone jonge mannen was dat 36 procent. Ook in de leeftijdsklasse 25–34 jaar stroomden relatief meer autochtone mannen uit naar werk, dan niet-westers allochtone mannen. Hierbij is het verschil wel geringer dan bij de laagste leeftijdsklasse.

Ook voor vrouwen zijn soortgelijke verschillen zichtbaar in de uitstroompercentages van autochtonen en niet-westerse allochtonen.

5. Samenvatting

Van de personen die in januari 2005 een bijstandsuitkering hadden, was bijna twee derde twee jaar later nog steeds afhankelijk van een uitkering. Vrouwen, en met name niet-westers allochtone vrouwen, stroomden minder vaak uit de uitkering dan mannen. Iets meer dan 11 procent van de bijstandsontvangers in januari 2005 stroomde binnen twee jaar uit naar werk. Dit zijn voornamelijk mannen jonger dan 35 jaar, die nog niet zo lang afhankelijk waren van een uitkering. Omdat niet-westerse allochtonen oververtegenwoordigd zijn in de leeftijdsklassen tot 35 jaar,

stroomden de niet-westers allochtone mannen als groep het meeste uit naar werk.

Staat 1 Personen met een bijstandsuitkering in januari 2005 die binnen twee jaar uitstromen naar werk, naar geslacht, leeftijd en herkomst

	Autochtoon	Niet-westers allochtoon
	%	
Man		
15–24 jaar	46	36
25–34 jaar	30	26
35–44 jaar	15	16
45–54 jaar	8	8
55–64 jaar	2	1
Vrouw		
15–24 jaar	26	18
25–34 jaar	17	11
35–44 jaar	11	6
45–54 jaar	5	3
55–64 jaar	1	0

Technische toelichting

De cijfers uit dit artikel zijn ontleend aan de analysebestanden van de tweede vervolgmeting Uitstroom naar werk. De uitkomsten van deze vervolgmeting zijn eind 2007 gepubliceerd door het CBS. In het najaar van 2008 zullen definitieve uitkomsten van de derde vervolgmeting worden gepubliceerd, waarna duidelijk is of de 25%-doelstelling is gehaald.

Onderzoekspopulatie

De populatie bestaat uit personen in Nederland die in januari 2005 15 tot en met 64 jaar oud waren, en die op dat moment een periodieke bijstandsuitkering ontvingen. Personen die naast de bijstandsuitkering ook een werkloosheids- en/of arbeidsongeschiktheidsuitkering hadden, zijn niet opgenomen in de onderzoekspopulatie.

Bronnen

Het bronbestand van het onderzoek is samengesteld uit de bijstandsregistratie, de WW-registratie en de AO-registratie. Hieraan zijn gegevens over werk toegevoegd uit de SSB Banenbestanden, en voorlopige baangegevens ontleend aan de Polisadministratie 2006. Demografische kenmerken zijn afkomstig uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA).

Begrippen

Bijstand

Onder bijstand wordt verstaan een periodieke algemene bijstandsuitkering of een uitkering in het kader van de IOAW of IOAZ. Zowel de aanvrager als de partner wordt beschouwd als de ontvanger van een bijstandsuitkering.

Herkomstgroepering

Voor de indeling van personen naar etnische achtergrond wordt de CBS-indeling naar herkomstgroepering gebruikt (CBS, 2002).

De herkomstgroepering van een persoon wordt vastgesteld aan de hand van diens geboorteland en dat van zijn ouders. Autochtonen zijn personen die in Nederland geboren zijn en van wie ook beide ouders in Nederland geboren zijn, evenals personen die in het buitenland geboren zijn en van wie beide ouders in Nederland geboren zijn.

Alle overige personen zijn allochtonen. Samengevat zijn dit dus personen van wie minstens één ouder in het buitenland geboren is. Binnen de groepering van allochtonen wordt onderscheid gemaakt naar land van herkomst. Dit land bepaalt de herkomstgroepering. Van een in het buitenland geboren allochtoon is het geboorteland tevens land van herkomst. Als de allochtoon in Nederland geboren is maar diens moeder in het buitenland, is het geboorteland van de moeder land van herkomst. Als echter de moeder ook in Nederland is geboren, is het geboorteland van de vader herkomstland.

In dit rapport worden de volgende herkomstgroeperingen onderscheiden:

- Autochtonen;
- Westerse allochtonen. Het land van herkomst is gelegen in Europa (m.u.v. Nederland en Turkije), Noord-Amerika, Indonesië, Japan en Oceanië (o.m. Australië, Nieuw-Zeeland en andere eilanden in de Pacific);
- Niet-westerse allochtonen.

Als het geboorteland van de persoon zelf onbekend is, wordt deze ingedeeld in de categorie 'onbekend', tenzij van beide ouders bekend is dat ze in Nederland geboren zijn. In dat geval is de persoon een autochtoon.

Uitkeringsperiode

Dit onderzoek is gericht op uitstroom uit de uitkeringssituatie. Daarom zijn in eerste instantie uitkeringsperiodes samengesteld. Een uitkeringsperiode van een persoon is een periode waarin een persoon aaneensluitend of samenlopend één of meerdere WW-, bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ontvangt. Aaneensluitende of samenlopende periodes waarin een persoon een WW-, bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangt, worden als één uitkeringsperiode beschouwd. Wanneer tussen twee uitkeringsperiodes van een persoon een onderbreking van een maand ligt, worden deze periodes als één doorlopende uitkeringsperiode gezien.

Bij het bepalen van de start- en beëindigingsdatum van een uitkering is gekozen voor het betalingsconcept. Een uitkeringsmaand telt in deze optiek alleen mee als er op de laatste vrijdag van de maand sprake is van recht op de uit-

kering en bovendien in de desbetreffende maand een betaling heeft plaatsgevonden.

Registratieduur

De registratieduur van een uitkeringsperiode (zoals hierboven omschreven) geeft het aantal maanden weer dat op het peilmoment is verstreken sinds de aanvang van de uitkeringsperiode.

Uitstroom

Alle beëindigingen van een uitkeringsperiode worden beschouwd als uitstroom uit de uitkering. De uitstroommaand is de eerste maand waarin op de laatste vrijdag van die maand geen betaling heeft plaatsgevonden.

Uitstroom naar werk

Als in een periode van één maand voor de uitstroommaand tot drie maanden na de uitstroommaand een nieuwe baan start, wordt dit beschouwd als uitstroom naar werk. Voor de uitstroom naar werk met loonkostensubsidie is eenzelfde methodiek gebruikt. De uitstroommaand is de eerste maand na een uitkeringsperiode waarin een persoon geen recht meer heeft op een uitkering of waarin geen betaling heeft plaatsgevonden. Voor het vaststellen van de uitstroom naar werk in 2005 is het SSB-banenbestand gebruikt. Voor de uitstroom in 2006 is een afslag uit de Polisadministratie gebruikt.

Werk

Met werk wordt werk in loondienst bedoeld. De gegevens over werk in loondienst worden vastgesteld met behulp van het SSB-banenbestand en de Polisadministratie.

Literatuur

Copinga, Mathilda en Dennis Lanjouw (2003). *Rapport 65-plussers in de bijstand*. Centrum voor Beleidsstatistiek, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Ferber, Ton (2008). 'Personen met een uitkering'. In: *Sociaal-economische trends 1/2008*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Kroeze, Harold e.a. (2007). *Met begeleiding naar werk*. Centrum voor Beleidsstatistiek 07006, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Onbenut arbeidsaanbod en economische groei

Ingrid Beckers, Hendrika Lautenbach en Ger Linden

De overheid wil meer mensen aan het werk. In dit kader is er een groeiende belangstelling voor personen die niet werken en formeel niet werkloos zijn, maar wellicht toch op de arbeidsmarkt actief zouden kunnen zijn. Alle mensen die niet werken maar wel aangeven een baan voor minstens twaalf uur per week te willen, vormen samen het 'onbenut arbeidsaanbod'.

Het onbenut arbeidsaanbod reageert sterk op de ontwikkeling van de economie. Zo had Nederland in de tweede helft van de jaren negentig te maken met een zeer gunstige conjuncturele ontwikkeling. Door de economische groei steeg ook de vraag naar arbeid. Deze stijging was echter groter dan de daling van het onbenut arbeidsaanbod. Aan het begin van de 21 eeuw startte een periode van economische teruggang. Ook de totale vraag naar arbeid daalde en het onbenut arbeidsaanbod nam weer toe. Profiteren de personen die het dichtst bij de arbeidsmarkt staan als eerste wanneer de economie aantrekt, als het economisch tij keert, zijn het degenen met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt die als eerste uitstromen.

1. Inleiding

De Nederlandse economie aan het eind van 2007 kent een oplopende vraag naar arbeid, uitmondend in een record aantal vacatures. Bij deze enorme vraag naar arbeid vormt het deel van de mensen dat niet aan het arbeidsproces deelneemt een actueel economisch vraagstuk. In een optimale situatie zou dit arbeidspotentieel zoveel mogelijk op de openstaande vacatures worden ingezet. Meestal wordt in dit kader gekeken naar het gedrag van de werkloze beroepsbevolking. Dit zijn de mensen van 15 tot 65 jaar die twaalf uur of meer willen werken, actief zoeken en vrijwel direct beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Deze groep werklozen vormt echter slechts een deel van het totaal aan arbeidspotentieel. Er is een minstens even grote groep die wel zou willen werken, maar een iets grotere afstand tot de arbeidsmarkt heeft. Zij kunnen ofwel niet direct beginnen, of zijn niet actief op zoek naar een baan van twaalf uur of meer per week. Deze groep vormt samen met de werklozen het onbenut arbeidsaanbod.

In dit artikel wordt de samenhang beschreven tussen de ontwikkeling van het onbenut arbeidsaanbod en de economische ontwikkeling in de jaren 1995–2006. In deze periode was er zowel sprake van een opwaartse conjunctuurbeweging als van een neergaande. De conjunctuur in een land wordt veelal afgeleid uit het verloop van macro-economische indicatoren, zoals bijvoorbeeld de productie, de consumptie of de werkloosheid.

Een van de meest gebruikte economische indicatoren is het Bruto Binnenlands Product (bbp), al dan niet aangevuld met andere indicatoren. In dit artikel is er voor gekozen om alleen het bbp te gebruiken.

2. De afstand tot de arbeidsmarkt

2.1 Werkzame beroepsbevolking

In 2006 bestond de Nederlandse bevolking uit bijna 11 miljoen mensen van 15 tot 65 jaar, de potentiële beroepsbevolking (Schema 1). Van hen maakte 65 procent deel uit van de werkzame beroepsbevolking: zij hadden een betaalde baan van twaalf uur of meer per week. Dit komt neer op ruim 7 miljoen mensen. Hiervan hadden bijna 4,5 miljoen mensen een fulltimebaan (35 uur of meer week). Bij de overige 2,6 miljoen betrof het een deeltijdbaai (12 tot 35 uur per week). Vooral vrouwen werken vaak in deeltijd. Vaak is dat een grote deeltijdbaai van 20 tot 35 uur per week.

Strikt genomen zouden de uren die deeltijders niet werken ook tot het onbenut arbeidsaanbod kunnen worden gerekend. Immers, iemand die drie dagen per week werkt, zou ook vijf dagen kunnen werken. Omdat de meeste parttimers aangeven niet meer uren te willen gaan werken, is deze groep in dit artikel buiten beschouwing gelaten.

2.2 Personen die niet willen of kunnen werken

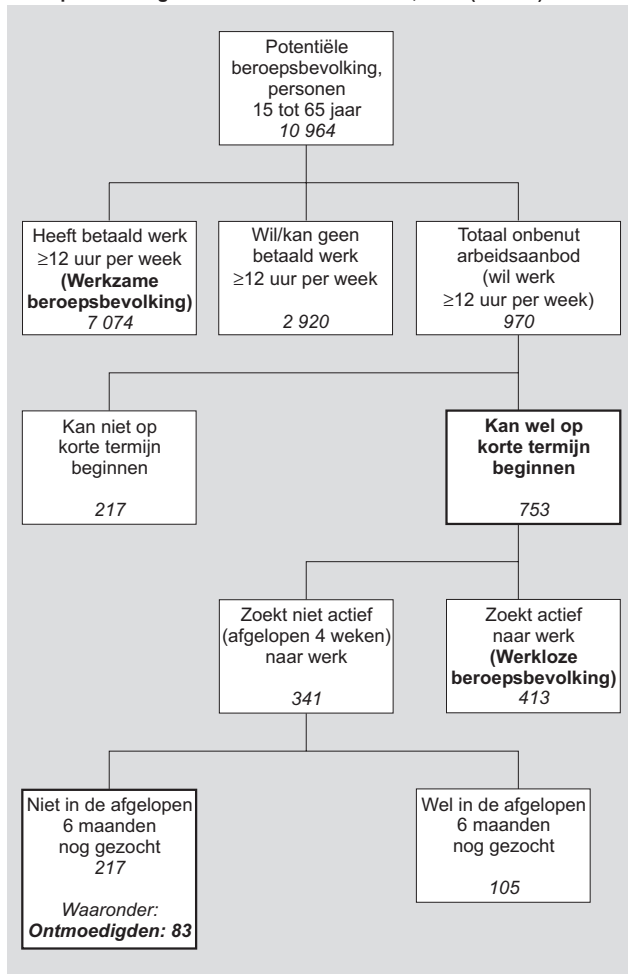
Bijna 3 miljoen mensen van 15 tot 65 jaar gaven in 2006 aan dat ze niet wilden of konden werken. Hiervoor werden uiteenlopende redenen genoemd. De grootste groep, ongeveer 970 duizend mensen, was bezig met een opleiding of studie. Dit waren vooral jongeren. Voor ruim 650 duizend mensen was ziekte of arbeidsongeschiktheid de belangrijkste reden om niet te kunnen of willen werken. Daarnaast gaven bijna 500 duizend mensen, vooral vrouwen, aan dat zij geen betaald werk wilden vanwege de zorg voor gezin of huishouden. Ten slotte waren er nog zo'n 380 duizend vutters en (vroeg)gepensioneerden die geen betaalde baan meer wilden.

2.3 Onbenut arbeidsaanbod

Van de bijna 4 miljoen personen die in 2006 geen baan hadden van twaalf uur of meer per week, wilden 970 duizend mensen wel een dergelijke baan. Zij vormen het onbenut arbeidsaanbod¹⁾. Van hen werden er 413 duizend tot de werklozen gerekend. Het onbenut arbeidsaanbod bestaat daarnaast uit mensen die aangeven op korte termijn te kunnen beginnen in een baan, maar in de afgelopen vier weken niet hebben gezocht en uit degenen die niet op korte termijn kunnen beginnen met werken. In 2006 bestonden deze groepen uit respectievelijk 341 duizend en 217 duizend mensen.

Onder degenen die wel wilden werken maar niet recent gezocht hadden naar een baan, waren er 83 duizend zogenaamde ontmoedigden (discouraged workers). Zij gaven aan dat ze niet zochten naar werk, omdat ze daar weinig resultaat van verwachtten.

Schema 1
Beroepsbevolking en onbenut arbeidsaanbod, 2006 (x 1 000)

Bron: Enquête beroepsbevolking.

3. Arbeidsmarkt en conjunctuur

3.1 Ontwikkeling gerealiseerde werkgelegenheid en conjunctuur

Er bestaat een sterke samenhang tussen de ontwikkeling van de gerealiseerde werkgelegenheid en de economische groei. In figuur 1 is de gerealiseerde werkgelegenheid uitgedrukt in het arbeidsvolume in arbeidsjaren (zie kader). Alleen de uren van banen van werknemers zijn opgeteld. Zelfstandigen zijn dus buiten beschouwing gelaten. Als indicator voor het verloop van de conjunctuur is gebruik gemaakt van het bbp.

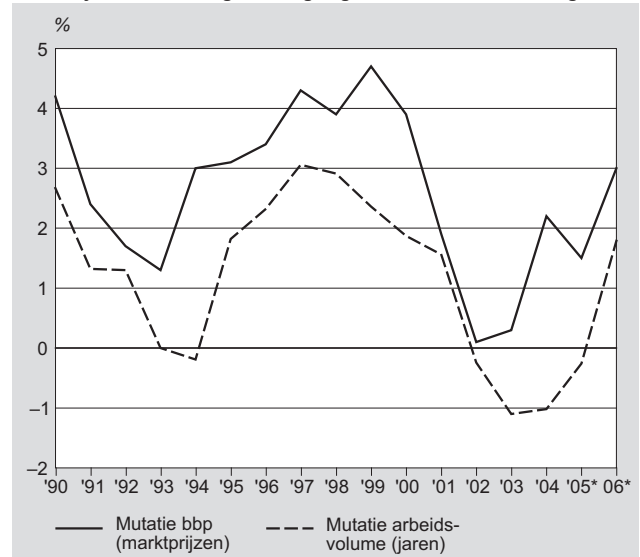
Werkgelegenheid in arbeidsjaren (voorbeeld berekening)

In een bedrijf werken 15 mensen fulltime (36 uur per week) en 8 mensen parttime (25 uur per week: in totaal 200 uur). De werkgelegenheid in dit bedrijf bedraagt $15 + 8 = 23$ personen. De werkgelegenheid in arbeidsjaren bedraagt $15 + (200/36) = 15 + 5,6 = 20,6$ arbeidsjaren.

Uit figuur 1 blijkt dat het arbeidsvolume met enige vertraging de ontwikkeling in het bbp volgt. Dat is begrijpelijk. De vraag naar arbeid kan immers worden beschouwd als een afgeleide van de vraag naar producten en diensten. In tijden van economische voorspoed neemt de vraag naar goederen en diensten toe en ontstaat er vanuit de ondernemingen meer vraag naar arbeid. In eerste instantie zullen ondernemers in deze toenemende vraag proberen te voorzien door het inzetten van het zittende personeel. Dit is namelijk goedkoper dan het aannemen van extra werknemers, omdat dat kosten voor werving, selectie en training met zich meebrengt. Pas wanneer ze zien dat de toegenomen vraag blijvend is, trekken zij extra personeel aan. Omgekeerd zullen ze hun arbeidskrachten (met relevante kennis en ervaring) niet meteen van de hand doen als het economisch wat minder goed begint te gaan.

De variatie in het aantal gewerkte uren wordt daarom als een meer gevoelige indicator voor de vraag naar arbeid gezien dan het aantal banen. De ontwikkeling van het totaal aantal gewerkte uren kent een cyclisch patroon dat nauw aansluit bij de economische cyclus.

1. Jaarlijkse verandering in werkgelegenheid en economische groei

Bron: Nationale Rekeningen.

3.2 De vraag naar arbeid

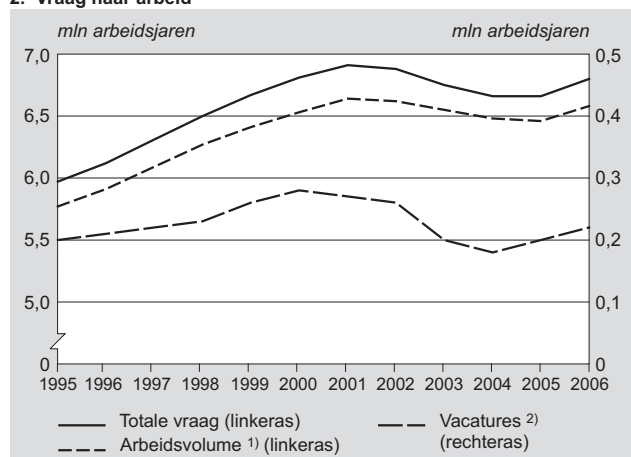
De vraag naar arbeid kan op verschillende manieren in kaart worden gebracht. Grofweg bestaat de vraag naar arbeid uit het totaal van banen en vacatures. Daarbij kan één baan of vacature opgevuld worden door meerdere personen. Ook kan één persoon meerdere banen hebben.

Om de vraag naar arbeid te kwantificeren is evenals in de vorige paragraaf gebruik gemaakt van het arbeidsvolume in arbeidsjaren. Daarbij zijn alle gewerkte uren van individuen bij elkaar opgeteld en omgerekend naar volledige banen van 36 uur (zie kader). Bij de openstaande vacatures is de aanname gemaakt dat deze allen betrekking hebben op volledige banen. Hierdoor kunnen alle banen en vacatures worden gesommeerd tot volledige arbeidsjaren.

In figuur 2 is het verloop van de indicatoren van de vraag naar arbeid in de periode 1995–2006 weergegeven. De toegenomen vraag naar arbeid viel samen met een periode van economische voorspoed in vooral de tweede helft van de jaren negentig. Echter ook demografische ontwikkelingen zorgden voor een grotere vraag naar producten en diensten.

In de beginjaren van de 21e eeuw liep de vraag naar arbeid weer terug, en kwam daarmee weer op het niveau van eind jaren negentig. Na 2005 trok de vraag weer aan.

2. Vraag naar arbeid

Bron: Nationale Rekeningen en Vacature Enquête.

1) Het arbeidsvolume betreft banen en uren van werknemers omgerekend tot volledige arbeidsjaren.

2) Bij de vacatures is er vanuit gegaan dat deze ieder één volledig arbeidsjaar beslaan.

3.3 Het arbeidsaanbod

Het totale arbeidsaanbod bestaat uit alle personen die werk hebben voor twaalf uur of meer per week (werkzame beroepsvolking of benut arbeidsaanbod) en alle personen die voor twaalf uur of meer per week willen werken, maar dit niet doen (onbenut arbeidsaanbod).

Onder invloed van de conjuncturele ontwikkeling zijn er groepen die zich soms wel en soms niet aanbieden op de arbeidsmarkt en daardoor een wisselende arbeidspositie innemen. Dit zijn de zogenaamde added en discouraged workers.

3.3.1 Added worker effect

Bij het added worker effect wordt verondersteld dat personen die niet tot de beroepsbevolking behoren, ten tijde van een recessie op zoek gaan naar werk. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om partners van personen die geheel of gedeeltelijk werkloos zijn geworden. De arbeidsparticipatie van deze groep werknemers werkt dus anticyclisch: het neemt toe ten tijde van een recessie en neemt af bij economische groei. Bij de added worker wordt er namelijk vanuit gegaan dat deze personen zich in een periode van economisch herstel weer terug trekken van de arbeidsmarkt. Omdat de added workers zich vooral bewegen tussen enerzijds de niet-beroepsbevolking en anderzijds de werkzame dan wel werkloze beroepsbevolking en ze alleen met behulp van longitudinale gegevens te identificeren zijn, is deze groep in dit artikel verder buiten beschouwing gelaten.

3.3.2 Discouraged worker effect

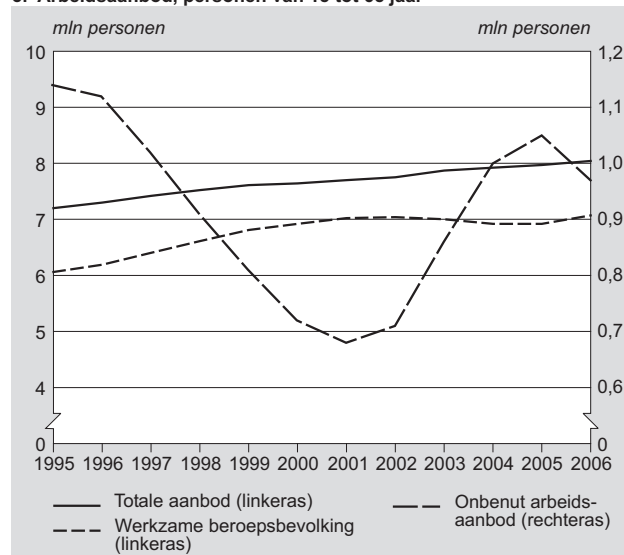
Er is sprake van het discouraged worker effect als werklozen er tijdens een periode van economische neergang vanaf zien om werk te zoeken, omdat zij hun kans op het vinden van een baan in deze periode als gering inschatten. Ze besluiten op betere tijden te wachten om het dan opnieuw te proberen. Dit betekent wel dat zij dan niet langer tot de beroepsbevolking behoren. De arbeidsparticipatie van deze personen werkt dus procyclisch: deze neemt af ten tijde van een recessie en neemt toe bij economische groei. Wanneer zij weer actief op zoek gaan naar werk, worden ze weer tot de (werkloze) beroepsbevolking gerekend. In de Enquête beroepsbevolking wordt de groep discouraged workers expliciet gekwalificeerd en aangeduid met 'ontmoedigden'. Ze worden tot het onbenut arbeidsaanbod gerekend.

3.3.3 Totaal arbeidsaanbod

Het verloop van de werkzame beroepsbevolking en het onbenut arbeidsaanbod is weergegeven in figuur 3. Wat blijkt is dat het totale aanbod aan arbeid het laatste decennium voortdurend is toegenomen. Deels komt dit door een toename van de arbeidsparticipatie: een groter aandeel werkt of is op zoek naar werk. Maar ook de veranderende bevolkingsomvang speelt hierbij een belangrijke rol.

De afstand tussen de beide grafieklijnen 'totaal arbeidsaanbod' en 'werkzame beroepsbevolking' kan worden gezien als het deel van de arbeid dat niet wordt benut. Het verloop van de onbenut arbeid is op een aparte as en schaalgrootte weergegeven. Goed te zien is dat Nederland in de periode 1995–2006 zowel te maken had met een stijgend alsook met een dalend arbeidsaanbod.

3. Arbeidsaanbod, personen van 15 tot 65 jaar

Bron: Enquête Beroepsbevolking.

4. Het onbenut arbeidsaanbod

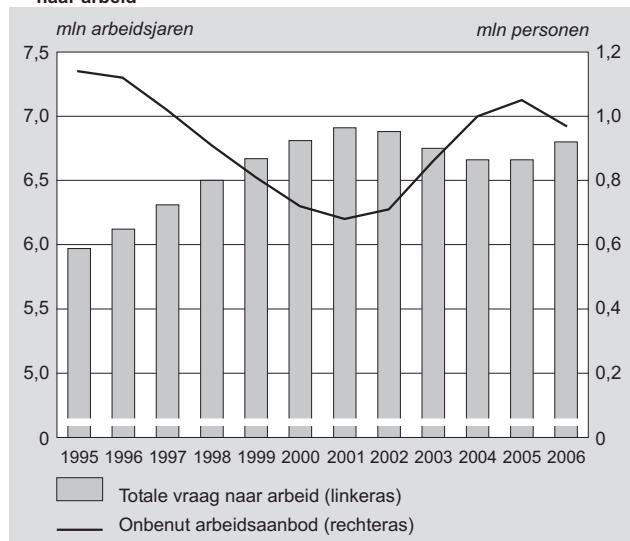
4.1 Onbenut arbeidsaanbod bij een stijgende vraag naar arbeid

In de tweede helft van de jaren negentig had Nederland te maken met een zeer gunstige conjuncturele ontwikkeling.

Dit kwam ondermeer tot uiting in de jaarlijkse groei van het bbp. Door de economische groei steeg ook de vraag naar arbeid. Zo bedroeg de totale vraag naar arbeid in 1995 iets minder dan 6 miljoen volledige arbeidsjaren. In 2001 was deze toegenomen met 0,9 miljoen arbeidsjaren tot een totaal volume van 6,9 miljoen volledige arbeidsjaren.

Door de groei van de werkgelegenheid daalde de omvang van het onbenut arbeidsaanbod (figuur 4). In 1995 bestond dit uit ruim 1,1 miljoen personen. De omvang hiervan verminderde in zes jaar tijd tot minder dan 0,7 miljoen personen, een daling van 0,4 miljoen personen, oftewel 40 procent.

4. Onbenut arbeidsaanbod (personen van 15 tot 65 jaar) en de vraag naar arbeid

Bron: Nationale Rekeningen en Enquête Beroepsbevolking.

De absolute toename van de vraag naar arbeid in de periode 1995–2001 was met 0,9 miljoen arbeidsjaren groter dan de afname van het onbenut arbeidsaanbod. Dit komt onder meer doordat er ook mensen zijn die vanuit een positie buiten de beroepsbevolking, direct gaan werken. Ze maken op geen enkel moment deel uit van het onbenut arbeidsaanbod. Wat ook een rol speelt is dat werkgevers eerst hun bestaande potentieel aan arbeid proberen aan te passen aan de hogere vraag naar producten of diensten, bijvoorbeeld door langere werktijden of overwerk. Pas daarna zullen zij overgaan tot het aanstellen van nieuwe arbeidskrachten. Dit laatste is vooral gunstig voor de mensen die klaar staan om de arbeidsmarkt op te gaan.

Zo waren er in 1995 bijna 900 duizend mensen die op korte termijn konden beginnen met werken. In de daarop volgende jaren daalde dit aantal gestaag tot minder dan 0,5 miljoen in 2001. Dit was een daling van 47 procent in zes jaar tijd.

Vijf à zes op de tien personen die op korte termijn kunnen beginnen met werken behoren tot de werklozen. Deze worden beschouwd als het meest actieve deel van het onbenut arbeidspotentieel. Door de 'actievare' opstelling reageert deze groep ook het sterkst op een toegenomen vraag. In 1995 waren er 533 duizend werklozen. Door de gestegen vraag naar arbeid in de tweede helft van de jaren negentig (zie figuur 5) daalde dit aantal met 53 procent tot

een kwart miljoen in 2001. Deze daling was hiermee groter dan die voor de totale groep die op korte termijn kon beginnen.

Als aandeel van de beroepsbevolking daalde de werkloosheid van 7,5 procent in 1995 tot 3,5 procent in 2001.

Figuur 4 toont het verloop van de personen die in het afgelopen jaar niet naar werk hebben gezocht vanwege hun geringe verwachtingen (ontmoedigden). Wat blijkt is dat de kansen voor deze groep binnen het totale onbenut arbeidsaanbod pas groter worden, wanneer de vraag naar arbeid al een aantal jaren is toegenomen. Midden jaren negentig schommelt het aantal ontmoedigden tussen de 100 en 115 duizend. Na 1997 zien we een daling in de omvang van de ontmoedigden die pas stopt in 2002. In dat jaar bestond deze groep nog uit iets meer dan 50 duizend personen. Hoewel deze groep dus pas later reageert op de gestegen vraag naar arbeid, is de relatieve daling van de ontmoedigden aan het einde van de periode van economische voorspoed dus toch van een vergelijkbare orde als die van de werklozen.

De mensen die wel worden gerekend tot het onbenut arbeidsaanbod maar die niet op de korte termijn beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, reageren vrijwel niet op de toegenomen vraag naar arbeid. In de periode 1995–1999 waren er gemiddeld steeds ongeveer een kwart miljoen mensen die aangaven dat ze wel wilden werken voor twaalf uur of meer per week, maar niet op de korte termijn konden beginnen. Door hun minder actief zoekgedrag profiteerden ze vrijwel niet van de verbeterde arbeidsmarkt. Pas na 1999 zien we een afname van deze groep tot rond de 200 duizend. Tot deze groep behoren bijvoorbeeld scholieren en studenten die al aan het solliciteren zijn, terwijl ze pas over een poosje hun diploma gaan halen.

4.2 Onbenut arbeidsaanbod bij een dalende vraag naar arbeid

Aan het begin van de 21 eeuw kwam er een einde aan de opgaande golfbeweging en startte een periode van conjuncturele neergang. Deze neergang duurde tot en met 2005 waarna er weer sprake is van een opgaande beweging. De economische teruggang leidde duidelijk tot lagere groeipercentages van het bbp. Ook de totale vraag naar arbeid liet een daling zien, zij het dat deze daling iets later reageerde op de verslechterde economische situatie. Deze vertraagde reactie van de arbeidsmarkt is logisch, omdat werkgevers niet meteen hun overtollige werknemers aan de kant kunnen zetten doordat ze gebonden zijn aan arbeidscontracten. En, los hiervan, willen ze hun kostbare menselijke kapitaal misschien ook niet meteen kwijt.

Op het hoogtepunt van de economische boom in 2001 bestond de totale vraag naar arbeid uit ruim 6,9 miljoen arbeidsjaren. Daarna daalde deze tot iets meer dan 6,6 miljoen arbeidsjaren in 2004 en 2005, waarna de vraag weer aantrok.

Het ligt voor de hand dat de relatie tussen een dalende vraag naar arbeid en het verloop van onbenut arbeidsaanbod een tegengestelde beweging zal laten zien dan bij een stijgende vraag naar arbeid.

In 2001 bestond het onbenut arbeidsaanbod uit bijna 0,7 miljoen personen. Hierna nam dit aantal snel toe tot ruim 1 miljoen in 2005.

De kans op het vinden van werk is vooral ongunstig voor de mensen die weinig opleiding hebben genoten. In 2001 had bijna de helft (48 procent) van degenen die wel wilden werken, maar niet aan bod kwamen een lager onderwijsniveau. In tijden waarin het onbenut arbeidsaanbod groot is, bijvoorbeeld aan het eind van een economisch slechte periode, zakt dit aandeel, omdat dan ook hoger opgeleiden hun baan verliezen. Zo hadden in 2006 nog maar vier van de tien mensen in het onbenut arbeidspotentieel een lager onderwijsniveau.

De terugloop van de vraag naar arbeid heeft vrijwel onmiddellijk negatieve gevolgen voor de omvang van de werkzame beroepsbevolking. De afname hiervan zorgt voor een toename van de groep mensen die naar werk zoeken en hiermee dus ook voor een toename van het totaal aan onbenut arbeid. Zo lag in 2001 de werkloosheidsomvang op het laagste punt in de beschouwde periode 1995–2006. Gemiddeld was een kwart miljoen mensen in dat jaar werkloos. Na 2001 steeg het aantal werklozen tot 483 duizend in 2005. Hierna verbeterde de economische situatie weer en daalde dit aantal weer. Als aandeel van de beroepsbevolking groeide het werkloosheidspercentage van 3,5 procent in 2001 tot 6,5 procent in 2005.

In een periode van economische teruggang laat de groep ontmoedigden een veel slechtere ontwikkeling zien dan de werklozen. In de jaren 2002–2005 groeide het aantal ontmoedigden met ruim 30 duizend tot meer dan 80 duizend personen. Met circa 60 procent was deze toename veel groter dan bij de werklozen. In tijden van economische verslechtering neemt het aantal ontmoedigden onmiddellijk toe, maar wanneer het weer beter gaat duurt het enige tijd voordat het aantal ontmoedigden afneemt.

De groep die aangeeft wel te willen werken, maar daarvoor niet meteen of op korte termijn beschikbaar is, is in een

periode dat er sprake is van een toenemende vraag naar arbeid vrijwel even groot in omvang als in tijden van een krimpende vraag. Ondanks dat de omvang van deze groep vrijwel hetzelfde blijft bij economische groei en krimp, wil dit niet zeggen dat het steeds om dezelfde personen gaat. In hoeverre deze groep in totaliteit wel constant blijft, maar er zich binnen de groep wel dynamiek voordoet in de vorm van in- en uitstroom is alleen vast te stellen op basis van stroomcijfers. Deze zijn echter nog niet voor handen. Het vermoeden bestaat dat deze groep in betere tijden in omvang afneemt, omdat een deel van hen dan toch aan het werk gaat. Aan de andere kant kunnen er mensen bijkomen die nu, om welke reden dan ook, meer perspectieven zien om werk te zoeken dan voorheen.

5. Conclusies

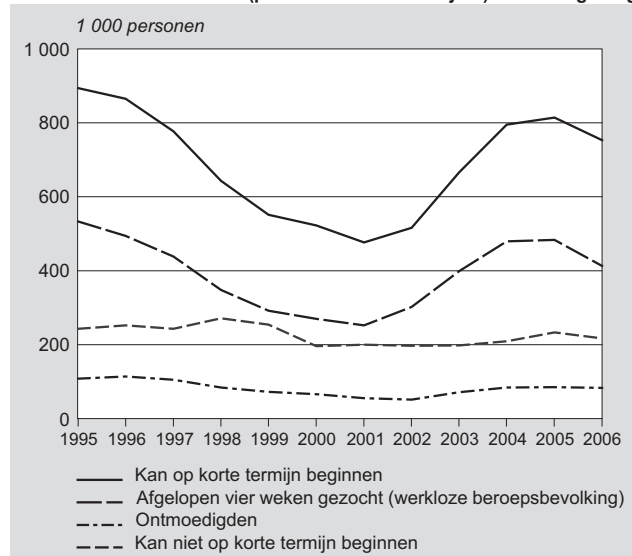
De ontwikkeling van het onbenut arbeidsaanbod hangt samen met de veranderingen in de vraag naar arbeid. De mate van samenhang verschilt voor de diverse groepen. Personen die actief op zoek zijn naar werk en direct beschikbaar zijn (werklozen) reageren het snelst en het sterkst op een toenemende vraag naar arbeid. Echter ook personen met een minder sterke binding met de arbeidsmarkt, waaronder ontmoedigden, stromen – hetzij enigszins vertraagd – de arbeidsmarkt op wanneer de economie aantrekt. Keert het economische tij en neemt de vraag naar arbeid af, dan verliezen personen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt als eerste hun baan. Personen met de meest actieve houding en de beste kansen volgen later.

In de tweede helft van de jaren negentig nam de vraag naar arbeid toe. Hierdoor daalde het onbenut arbeidsaanbod. De toename van de vraag naar arbeid was in de periode 1995–2001 echter veel groter dan de daling van het onbenut arbeidsaanbod. Vooral werklozen profiteerden sterk van de toegenomen vraag. Maar ook het aantal ontmoedigden nam af, zij het met enige vertraging.

Het zijn met name mensen met minder kansen op de arbeidsmarkt die niet profiteren van een aantrekkende arbeidsmarkt en achterblijven in het onbenut arbeidsaanbod. Dit zijn bijvoorbeeld laag opgeleiden en arbeidsgehandicapten. Behalve het niet direct beschikbaar zijn voor werk, zijn dus ook persoonskenmerken zoals opleidingsniveau en lichamelijke of geestelijke beperkingen nadelig voor toetreding tot de arbeidsmarkt. Deze effecten spelen door elkaar heen.

Aan het begin van de 21 eeuw kwam er een einde aan de opgaande conjunctuur en startte er een periode waarin de totale vraag naar arbeid afnam. Het onbenut arbeidsaanbod nam daardoor weer toe. In 2005 was er zelfs sprake van een onbenut arbeidsaanbod van meer dan 1 miljoen personen. De terugloop van de vraag naar arbeid werd weerspiegeld in een oplopende werkloosheid. De relatieve toename was vooral groot onder de ontmoedigden. Ook veranderde de samenstelling van de groep werkzoekenden: deze omvatte naar verhouding meer middelbaar en hoger opgeleide mensen.

5. Onbenut arbeidsaanbod (personen van 15 tot 65 jaar) naar zoekgedrag

Bron: Enquête Beroepsbevolking.

Technische toelichting

Enquête Beroepsbevolking (EBB)

De gegevens over het onbenut arbeidsaanbod zijn afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

In deze enquête worden gegevens verzameld over de arbeidsmarktpositie van mensen van 15 jaar en ouder. Ook worden vragen gesteld over het arbeidsmarktverleden. Er wordt gevraagd of de respondent eventueel een vroegere werkkring van twaalf uur of meer per week gedurende minimaal één jaar heeft gehad. Indien dat het geval is wordt gevraagd wanneer men met die werkkring gestopt is of minder dan twaalf uur is gaan werken. Tevens wordt gevraagd naar de reden om te stoppen met de voorgaande baan.

Nationale rekeningen (NR)

De Nationale rekeningen vormen de officiële overzichtstatistiek van de nationale economie. De begrippen en classificaties in de nationale rekeningen zijn wereldwijd gestandaardiseerd en vastgelegd in internationale richtlijnen.

Vacature Enquête

De gegevens over de vacatures komen uit de Vacature Enquête. Het onderzoek naar vacatures wordt gehouden in de vorm van een kwartaalenquête bij particuliere bedrijven en overheidsinstellingen. Het aantal vacatures per kwartaal heeft betrekking op de vacatures bij het totaal van particuliere bedrijven en overheidssectoren aan het einde van het kwartaal.

Begrippen

Arbeidsvolume in arbeidsjaren

Het arbeidsvolume van werknemers in arbeidsjaren is het aantal banen in een jaar omgerekend naar voltijdequivalenten. In dit artikel wordt een baan van 36 uur per week als een voltijdbaan beschouwd.

Baan

Een baan is hier een werkkring van een werknemer. Als iemand meer dan een werkkring heeft, telt elke werkkring als een afzonderlijke baan. Onder een werknemer wordt iemand verstaan die arbeid verricht op basis van loon of salaris.

Beroepsbevolking

De beroepsbevolking omvat de werkzame en werkloze beroepsbevolking.

- De werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die ten minste twaalf uur per week een betaalde baan hebben.
- De werkloze beroepsbevolking bestaat uit alle mensen zonder werk (of met werk van minder dan twaalf uur per week), die minstens twaalf uur per week willen werken, daarvoor direct beschikbaar zijn en bovendien in de voorgaande vier weken actief gezocht hebben naar werk.

De cijfers over de beroepsbevolking betreffen hier personen van 15 tot 65 jaar.

Bruto Binnenlands Product (BBP)

Het bruto binnenlands product gewaardeerd tegen marktprijzen is de waarde van de in Nederland voortgebrachte goederen en diensten. Het bbp is ook de som van de in Nederland gevormde toegevoegde waarde en het totaal van de binnenlandse inkomens. Het bbp is de maatstaf voor inkomen, productie en bestedingen die aansluit bij gegevens over de arbeidsmarkt, de overheidsfinanciën, enzovoorts in Nederland.

Onbenut arbeidsaanbod

Het onbenut arbeidsaanbod bestaat uit personen van 15 tot 65 jaar die geen werk hebben van ten minste twaalf uur per week, maar dit wel willen. Onderscheiden kan worden tussen de volgende groepen:

- de werkloze beroepsbevolking;
- personen die werk willen, maar daarnaar de afgelopen vier weken niet actief gezocht hebben;
- personen die werk willen, maar daarvoor niet direct of op korte termijn beschikbaar zijn.

Vacature

Een vacature is een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden. Een vacature kan worden vervuld door meerdere personen.

Literatuur

Begg, D. and D. Ward (2007). *Economics for business* (2nd edition). Berkshire: McGraw-Hill.

Borjas, G. J. (2000). *Labour Economics* (4th edition). Chapters 10, 13. Boston: McGraw-Hill.

Herderscheê, G. (2007). 'Levenslang leren'. In: *de Volkskrant*, 16 november 2007.

Nickell, S. and J. van Ours (2000). 'The Netherlands and the United Kingdom: a European unemployment miracle?'

In: *Economic Policy* 30, Begg, D., G. de Menil, K.A. Konrad, R. Portes (eds). Oxon: Blackwell Publishing, pp. 137–180.

Lucassen, S.C.H.H.L. (2004). 'Herintreders op de arbeidsmarkt'. In: *Sociaal-economische trends 2/2004*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Salverda, I. (2007). 'Vol talent zonder toekomst'. In: *Volkskrant magazine*, 16 november 2007, pp. 20–24.

Schumpeter, J. A. (1939). *Business Cycles*. New York: McGraw-Hill.

Valk, J. van der (2004). 'Het onbenut arbeidsaanbod en hun arbeidsverleden'. In: *Sociaal-economische trends 2/2004*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Noot in de tekst

- ¹⁾ In dit artikel worden personen tot het onbenut arbeidsaanbod gerekend als zij voor ten minste twaalf uur per week betaald werk willen. Deze uurgrens is onderdeel van de Nederlandse definitie van werkloosheid. Indien ook de werkwillenden die een baan tot twaalf uur per week meegerekend zouden worden, zou het totale onbenut arbeidsaanbod hoger liggen.

Begrippen

AOW-uitkeringen

Het aantal uitkeringen krachtens de Algemene ouderdomswet (AOW).

Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

Het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen krachtens de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ) en de wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) die aan het eind van het verslagjaar niet waren beëindigd, de zogeheten lopende uitkeringen.

Baan

Banen zijn arbeidsplaatsen die bezet worden door werkzame personen. Het aantal banen kan gelijk of hoger zijn dan het aantal werkzame personen, omdat een persoon meerdere banen kan hebben.

Beroepsbevolking en niet-beroepsbevolking

De *beroepsbevolking* is gelijk aan de som van de werkzame en werkloze beroepsbevolking. De *niet-beroepsbevolking* is gelijk aan het verschil tussen de potentiële beroepsbevolking en de beroepsbevolking. Onder deze groep vallen studenten, volledig arbeidsongeschikten, mensen die zorg dragen voor een huishouden of gezin, of mensen die om een andere reden niet meer dan 12 uur per week willen of kunnen werken. In deze publicatie worden alleen mensen van 15–64 jaar beschouwd.

Besteedbaar inkomen

Het besteedbare inkomen bestaat uit het bruto-inkomen (inkomen uit arbeid, eigen onderneming en vermogen, uitkeringen en ontvangen overdrachten) verminderd met betaalde overdrachten, premies en belasting op inkomen en vermogen.

Bijstandsuitkeringen

Uitkeringen krachtens de Algemene Bijstandswet (ABW). Bijstand wordt toegekend aan huishoudens, waarbij doorgaans één persoon als aanvrager wordt aangemerkt. Bij (echt)paren is in de meeste gevallen een man de aanvrager van de bijstand.

Cao-lonen (incl. bijzondere beloning)

Het cao-loon omvat de volgende elementen:

- het bruto loon voor normale arbeidstijd van voltijdswerknemers;

- alle bindend voorgeschreven, regelmatig betaalde toeslagen;
- alle bindend voorgeschreven bijzondere (niet-maandelijke) beloningen, zoals de vakantietoeslag of de eindejaarsuitkering.

Uitgesloten zijn toeslagen die in de cao's voorwaardelijk zijn gesteld, zoals een leeftijdstoeslag of een toeslag voor ploegendienst, en individuele loonstijgingen.

Consumentenprijsindex (CPI)

De CPI geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten die huishoudens aanschaffen voor consumptie. De CPI is een belangrijke maatstaf voor de inflatie en wordt veel gebruikt door het bedrijfsleven en de overheid, onder andere bij loononderhandelingen, de indexering van huren en lijfrenten en voor de aanpassing van belastingtabellen. De inflatie wordt gemeten als de procentuele stijging van de CPI in een bepaalde periode ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar.

Consumptieve bestedingen van huishoudens

Consumptieve bestedingen van huishoudens zijn alle uitgaven aan goederen en diensten die ingezetene huishoudens zelf voor hun rekening nemen ter bevrediging van individuele behoeften of wensen, in Nederland of in het buitenland.

Dynamische koopkrachtverandering

De ontwikkeling van het gestandaardiseerde besteedbare inkomen van het huishouden gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling.

Economische activiteit

De verzameling van werkzaamheden, gericht op de productie van goederen en diensten. Het gaat hierbij niet alleen om activiteiten van het bedrijfsleven, maar ook om activiteiten van niet op winst gerichte instellingen en de overheid. (Zie ook *Standaard bedrijfsindeling*)

Maandloon

Het regelmatig betaalde bruto loon vóór aftrek van werknemers-premies voor pensioen en vut.

Minimumloners

Werknemers die maximaal het voor zijn of haar leeftijd geldende wettelijke minimumloon verdienen. Voor werknemers die geen voltijd baan hebben, wordt een vergelijking gemaakt met een naar evenredigheid van hun wekelijkse arbeidsduur aangepast minimumloon.

Potentiële beroepsbevolking

De potentiële beroepsbevolking bestaat uit in Nederland wonende mensen, minus de institutionele bevolking (personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen. Binnen de potentiële beroepsbevolking worden drie arbeidsposities onderscheiden: de werkloze en de werkzame beroepsbevolking (tezamen de beroepsbevolking) en de niet-beroepsbevolking. In deze publicatie worden alleen mensen van 15–64 jaar beschouwd.

Standaard bedrijfsindeling (SBI)

De indeling van bedrijven en instellingen naar hun economische activiteit. De indeling is overeenkomstig de Standaard bedrijfsindeling 1993. De SBI 1993 kent bedrijfstakken, die zijn onderverdeeld in bedrijfsklassen.

(Zie ook *Economische activiteit*)

Vacature

Onder een vacature wordt verstaan een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden.

Vermogen

Vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. De bezittingen bestaan vooral uit banktegoeden, effecten, onroerend goed en ondernemingsvermogen. De schulden omvatten onder meer schulden ten behoeve van een eigen woning en consumptief krediet. De eigen woning en overige onroerende zaken zijn gewaardeerd op de marktwaarde.

Volumemutaties consumptie

Volumemutaties consumptie geven de voor prijsveranderingen gecorrigeerde ontwikkeling van consumptieve bestedingen van huishoudens weer.

Werknemers

Werknemers zijn alle ingezetenen en niet-ingezetenen personen die in dienstbetrekking werkzaam zijn (inbegrepen directeuren van NV's en BV's).

Werkloze en werkzame beroepsbevolking

De *werkzame beroepsbevolking* bestaat uit mensen die in Nederland wonen en werk hebben van twaalf uur of meer per week.

De *werkloze beroepsbevolking* bestaat uit in Nederland wonende mensen die actief zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week en daarvoor beschikbaar zijn.

In deze publicatie worden alleen mensen van 15–64 jaar beschouwd.

Werkzame personen

Alle mensen die betaald werk verrichten, ook al is het maar één of enkele uren per week.

WW-uitkeringen

Aantal uitkeringen krachtens de werkloosheidswet (WW) die aan het eind van het verslagjaar niet waren beëindigd, de zogeheten lopende uitkeringen.

Ziekteverzuimpercentage

Het ziekteverzuimpercentage is het aantal door ziekte verzuimde dagen, in procenten van het totaal aantal beschikbare dagen van de werknemers. Met ingang van 1 januari 2002 valt het reguliere zwangerschaps- en bevallingsverlof niet meer onder de Ziektewet, maar onder de Wet Arbeid en Zorg. Alleen ziekte als gevolg van zwangerschap valt nog onder de Ziektewet.

Nu en eerder verschenen artikelen

Allochtonen

Waar zijn allochtone werknemers in dienst?	1e kw. 2004
Immigranten op de arbeidsmarkt	2e kw. 2004
Krijgen allochtone werknemers minder betaald?	1e kw. 2005
Inkomensontwikkeling van immigranten	2e kw. 2005
Vluchtelingen en gezinsmigranten vinden moeilijk werk	4e kw. 2005
Allochtone vrouwen: arbeidsdeelname en verandering in de gezinssituatie	3e kw. 2006
Autochtonen en niet-westerse allochtonen in buurten	4e kw. 2006
Lonen van niet-westers allochtone vrouwen bij de overheid	4e kw. 2006
Migranten en werknemers uit de Oost-Europese lidstaten van de Europese Unie	4e kw. 2006
Beroepsniveau niet-westerse allochtonen lager	1e kw. 2007
Inkomen allochtonen blijft achter door lagere opleiding	2e kw. 2007
Scholen in de Randstad sterk gekleurd	3e kw. 2007

Arbeidsgehandicapten

Arbeidsgehandicapten in Nederland	1e kw. 2004
Arbeidsgehandicapten in Nederland	1e kw. 2005
Het ziekteverzuim van arbeidsgehandicapten	4e kw. 2005
De inkomens- en uitkeringspositie van arbeidsgehandicapten	4e kw. 2007

Arbeidsomstandigheden

Trends in arbeidsomstandigheden	3e kw. 2004
Burn-out: de rol van psychische werkbelasting	3e kw. 2005
Trends in arbeidsomstandigheden, 2004	4e kw. 2005
Relatie meervoudige werkbelasting en burn-out bij vrouwen	2e kw. 2006
Hoe gezond is langer doorwerken?	4e kw. 2006
Werknemers positief over arbeidsomstandigheden, maar negatief over doorwerken tot 65 jaar	1e kw. 2007

Arbeidsparticipatie en werkloosheid

Jaren van laagconjunctuur sterk voelbaar op de arbeidsmarkt in 2003	1e kw. 2004
Seizoenpatronen op de arbeidsmarkt in 2003	1e kw. 2004
Minder dynamiek binnen werkzame beroepsbevolking	2e kw. 2004
Het onbenut arbeidsaanbod en hun arbeidsverleden	2e kw. 2004
Herintreders op de arbeidsmarkt	2e kw. 2004
Welke bedrijfstakken vergrijzen?	3e kw. 2004
Vrouwen op de arbeidsmarkt	3e kw. 2004
Een verklaring voor het effect van opleiding op de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters	3e kw. 2004
Vervroegd uittreden of doorwerken?	3e kw. 2004
Arbeidsmarkttransities van oudere werknemers 2000–2001	4e kw. 2004
De virtuele volkstelling 2001	4e kw. 2004
Werkgelegenheidsontwikkeling in de jaren 1994–2004: de opmars van deeltijdwerk	4e kw. 2004
Jongeren op de arbeidsmarkt	1e kw. 2005
Meer of minder willen werken	1e kw. 2005
Nederlanders zijn minder gaan werken	1e kw. 2005
Twee eeuwen Volkstellingen: de Virtuele Volkstelling 2001 vergeleken met haar voorgangers	1e kw. 2005
Meer ouderen aan het werk	2e kw. 2005
Ouders op de arbeidsmarkt	2e kw. 2005
Ontwikkeling van de werkloosheid volgens CBS en CWI vergeleken	2e kw. 2005
Regionale werkgelegenheid in Nederland in 2003	2e kw. 2005
Overwerken in Nederland	3e kw. 2005

Arbeidsdeelname van paren	3e kw. 2005
Uitstroom van ouderen uit de werkzame beroepsbevolking	3e kw. 2005
Met een startkwalificatie betere kansen op de arbeidsmarkt	4e kw. 2005
Dertigers op de arbeidsmarkt	2e kw. 2006
Hoge arbeidsdeelname, maar veel deeltijdwerkers en korte werkweken	4e kw. 2006
Het mobiliseren van vrijwillig inactieven	1e kw. 2007
Vervroegde uittreding en andere overgangen tussen werken en niet-werken	1e kw. 2007
Bijna een miljoen mensen met een kleine baan	2e kw. 2007
Jongeren en ouderen zonder startkwalificatie op de arbeidsmarkt	3e kw. 2007
Werklozen versus niet-werkende werkzoekenden	3e kw. 2007
Aantal ontslagaanvragen sterk gedaald	4e kw. 2007
Beëindiging van arbeidsrelaties: sociaaldemografische en regionale verschillen	4e kw. 2007
Inkomsten uit arbeid van vrouwen en hun partners	4e kw. 2007
Ontwikkeling werkgelegenheid in de periode 1969–2006	4e kw. 2007
Arbeidsmarkt mobiliteit van ouderen	1e kw. 2008
Grotere vraag naar personeel op elk niveau	1e kw. 2008
Langdurig met een uitkering	1e kw. 2008
Levensfasen van kinderen en het arbeidspatroon van ouders	1e kw. 2008
De uitstroombparadox	2e kw. 2008
Welke bijstandsontvangers willen aan het werk?	2e kw. 2008
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei	2e kw. 2008

Inkomen

Inkomens in de grote steden 1950–2000	3e kw. 2004
Equivalentiefactoren 1995–2000	3e kw. 2004
Krijgen allochtone werknemers minder betaald?	1e kw. 2005
Inkomenseffecten van uittreding	1e kw. 2005
Inkomensontwikkeling van immigranten	2e kw. 2005
Inkomenseffecten van de belastingherziening	3e kw. 2005
Inkomensdynamiek 2001–2004	2e kw. 2006
Armoedeprofielen van de vier grote steden	1e kw. 2007
De rol van mobiliteit bij regionale inkomensontwikkelingen	1e kw. 2007
Inkomen allochtonen blijft achter door lagere opleiding	2e kw. 2007
De ongelijkheid van inkomens in Nederland	3e kw. 2007
Inkomen en koopkracht van weduwen en weduwnaars	3e kw. 2007
Krappe beurs als erfenis?	3e kw. 2007
De inkomens- en uitkeringspositie van arbeidsgehandicapten	4e kw. 2007
Inkomenseffect van pensionering 2001–2004	4e kw. 2007
Inkomsten uit arbeid van vrouwen en hun partners	4e kw. 2007
Het effect van herverdeling op inkomensongelijkheid	1e kw. 2008

Lonen

Incidentele loonontwikkeling van jaarlonen	1e kw. 2004
CAO-lonen, 2003	3e kw. 2004
Negatieve incidentele loonontwikkeling in 2002	3e kw. 2004
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2004 en 2005	4e kw. 2004
Turkse werknemers niet minder betaald	1e kw. 2005
Loon naar beroep en opleidingsniveau: het Loonstructuuronderzoek 2002	2e kw. 2005
Ontwikkeling van beloningsverhoudingen, 1997–2002	2e kw. 2005
Nederlandse arbeid te duur?	2e kw. 2005
Banen en lonen van werknemers, 2003	3e kw. 2005
Incidentele loonontwikkeling in 2003 hoger dan in 2002	3e kw. 2005
Cao-lonen 2004, de definitieve gegevens	4e kw. 2005
Banen en lonen van werknemers in 2004: flexibilisering en vergrijzing	1e kw. 2006
Cao-lonen 2005, de definitieve gegevens	3e kw. 2006
Negatieve incidentele loonontwikkeling in 2004	3e kw. 2006
Lonen van niet-westers allochtone vrouwen bij de overheid	4e kw. 2006
Cao-lonen 2006, de definitieve gegevens	3e kw. 2007

Onderwijs

Economie en techniek meest lonende studies	1e kw. 2004
Post-initieel onderwijs: jaarcijfers en ontwikkeling van de deelname	2e kw. 2004
Een verklaring voor het effect van opleiding op de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters	3e kw. 2004
Het niet bekostigde onderwijs	3e kw. 2005
Instream en slagingspercentages in het hoger onderwijs	4e kw. 2005
Het middelbaar beroepsonderwijs	1e kw. 2006
Dertigers op de arbeidsmarkt	2e kw. 2006
Leerrechten en studierendement in het hoger onderwijs	3e kw. 2006
Deelname aan post-initieel onderwijs, 1995–2005	4e kw. 2006
Jongeren steeds langer op school	1e kw. 2007
Voortijdig schoolverlaten in het vmbo	2e kw. 2007
Forse groei aantal personen met opleiding in informatica	2e kw. 2007
Scholen in de Randstad sterk gekleurd	3e kw. 2007
Jongeren en ouderen zonder startkwalificatie op de arbeidsmarkt	3e kw. 2007
Bedrijfsopleidingen 2005: de belangrijkste resultaten	4e kw. 2007
Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs	2e kw. 2008
Van mbo en havo naar hbo	2e kw. 2008

Regionaal

Inkomens in de grote steden 1950–2000	3e kw. 2004
Werken in het stadsgewest: herkomst en bestemming van forensen	4e kw. 2004
Regionale werkgelegenheid in Nederland in 2003	2e kw. 2005
Regionale verschillen in arbeidsaanbod	1e kw. 2006
Banenverlies in 2004 voor de meeste grote gemeenten	1e kw. 2006
Autochtonen en niet-westerse allochtonen in buurten	4e kw. 2006
Armoedeprofielen van de vier grote steden	1e kw. 2007
De rol van mobiliteit bij regionale inkomensontwikkelingen	1e kw. 2007
Beëindiging van arbeidsrelaties: sociaaldemografische en regionale verschillen	4e kw. 2007

Sociaaleconomische dynamiek

Minder dynamiek binnen de werkzame beroepsbevolking in 2003	2e kw. 2004
Uitstroom van ouderen uit de werkzame beroepsbevolking	3e kw. 2005
Uitstroom uit de bijstand naar werk	2e kw. 2006
Vergrijzing en dynamiek van werknemers naar bedrijfstak	2e kw. 2006
Vervroegde uittreding en andere overgangen tussen werken en niet-werken	1e kw. 2007
Grijze druk zal verdubbelen	2e kw. 2007
Inkomen en koopkracht van weduwen en weduwnaars	3e kw. 2007
Pensioenleeftijd niet vaak 65	3e kw. 2007
Inkomenseffect van pensionering 2001–2004	4e kw. 2007
De uitstroombparadox	2e kw. 2008
Welke bijstandsontvangers willen aan het werk?	2e kw. 2008
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei	2e kw. 2008

Sociale zekerheid

Vervroegd uittreden of doorwerken?	3e kw. 2004
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen van 1987–2003	4e kw. 2004
Inkomenseffecten van uittreding	1e kw. 2005
Achterblijvers in de bijstand	1e kw. 2005
Dynamiek in de WAO, WAZ en Wajong: een longitudinale analyse van personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering	1e kw. 2005
Ontwikkeling van de WW in de periode 2001–2004	4e kw. 2005
Een nieuwe start, of niet?	1e kw. 2006
Seizoeninvloeden in de WW	2e kw. 2006
Levensloopregeling vooral voor hoogopgeleiden	2e kw. 2007
Mantelzorgers maken weinig gebruik van verlofregelingen	2e kw. 2007

De inkomens- en uitkeringspositie van arbeidsgehandicapten	4e kw. 2007
Personen met een uitkering	1e kw. 2008
Langdurig met een uitkering	1e kw. 2008

Vakbonden en werkstakingen

Werkstakingen 1900–2004	1e kw. 2006
Vakbeweging en organisatiegraad van werknemers	1e kw. 2007
Het aantal vakbondsleden	1e kw. 2008

Vacatures

Aantal moeilijk vervulbare vacatures fors gedaald	1e kw. 2004
Groei vacatures herstelt in 2004	3e kw. 2005
Verdergaande groei vacatures	2e kw. 2006
Verdere toename vacatures in 2006	3e kw. 2007
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei	2e kw. 2008

Veiligheid

Wie worden slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit?	1e kw. 2007

Werkgelegenheid

Werktijden van de werkzame beroepsbevolking	1e kw. 2004
Waar zijn allochtone werknemers in dienst?	2e kw. 2004
Welke bedrijfstakken vergrijzen?	3e kw. 2004
Vrouwen op de arbeidsmarkt	3e kw. 2004
Een verklaring voor het effect van opleiding op de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters	3e kw. 2004
Werkgelegenheidsontwikkeling in de jaren 1994–2004: de opmars van deeltijdwerk	4e kw. 2004
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2004 en 2005	4e kw. 2004
Arbeidsmarkttransities van oudere werknemers 2000–2001	4e kw. 2004
De virtuele volkstelling 2001	4e kw. 2004
Werken in het stadsgewest: herkomst en bestemming van forensen	4e kw. 2004
Meer of minder willen werken	1e kw. 2005
Nederlanders zijn minder gaan werken	1e kw. 2005
Jongeren op de arbeidsmarkt	1e kw. 2005
Twee eeuwen Volkstellingen: de Virtuele Volkstelling 2001 vergeleken met haar voorgangers	1e kw. 2005
Meer ouderen aan het werk	2e kw. 2005
Ouders op de arbeidsmarkt	2e kw. 2005
Arbeidsdeelname van paren	3e kw. 2005
Banen en lonen van werknemers, 2003	3e kw. 2005
Banenverlies in 2004 voor de meeste grote gemeenten	1e kw. 2006
Langdurige werkloosheid in Nederland	4e kw. 2006
Werkloosheid onder ouderen	4e kw. 2006
Aantal ontslagaanvragen sterk gedaald	4e kw. 2007
Ontwikkeling werkgelegenheid in de periode 1969–2006	4e kw. 2007
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei	2e kw. 2008
Aantal ontslagaanvragen in 2007 bijna gehalveerd	2e kw. 2008

Woon-werkverkeer

Woon-werkverkeer	4e kw. 2004
Mobiliteit van ouders met jonge kinderen	4e kw. 2005

Zorg en arbeid

Ouderschapsverlof	1e kw. 2006
Gebruik van kinderopvang	3e kw. 2006
Zorgtaken en arbeidsparticipatie	3e kw. 2006
Mantelzorgers maken weinig gebruik van verlofregelingen	2e kw. 2007
Inkomsten uit arbeid van vrouwen en hun partners	4e kw. 2007
Levensfasen van kinderen en het arbeidspatroon van ouders	1e kw. 2008

Arbeid, sociale zekerheid en inkomen op de CBS-website

Alle cijfers en publicaties van het CBS zijn beschikbaar via internet. De website van het CBS (www.cbs.nl) biedt toegang tot de Themapagina's, StatLine (de statistische databank van het CBS) en tot het Webmagazine.

Themapagina's

Om in het informatieaanbod van het CBS gemakkelijk de weg te vinden, zijn op de website themapagina's ingericht. Er worden ongeveer twintig thema's onderscheiden, plus enkele thema-overstijgende dossiers over bijvoorbeeld vergrijzing, de Europese Unie en allochtonen. De gekozen thema-indeling is gelijk aan de thema's die binnen de databank StatLine gehanteerd worden.

Via een themapagina wordt alle informatie die over dat thema op de CBS-website staat toegankelijk gemaakt. Zo zijn de gegevens uit StatLine, de kerncijfers, webmagazine-artikelen, persberichten, publicaties, methodebeschrijvingen et cetera voor één thema bijeengebracht. De themapagina's worden doorlopend up-to-date gehouden.

Alle themapagina's hebben dezelfde indeling. De informatie over het thema wordt ontsloten via vijf vaste rubrieken: nieuw, cijfers, publicaties, themabeschrijving, methoden en begrippen. Deze rubrieken zijn als tabbladen aangegeven op de themapagina.

Hoe vindt u sociaaleconomische informatie?

De thema's zijn te vinden op de homepage van het CBS (www.cbs.nl). Een klik op een van deze thema's leidt direct naar de betreffende themapagina (figuur 1). Verder kunt u ook via de ingang 'Thema's', in de horizontale balk onder het CBS-logo, bij de themapagina's komen. Informatie over sociaaleconomische onderwerpen is ondergebracht bij de thema's:

- Arbeid en sociale zekerheid
- Inkomen en bestedingen

Ter illustratie is in figuur 2 de themapagina 'Arbeid en sociale zekerheid' aangeklikt. U komt automatisch binnen in de rubriek 'Nieuw'. Daar vindt u bij 'Cijfers' en 'Publicaties' de meest recente cijfers en artikelen, gesorteerd op datum van verschijnen. Verder bevindt zich bovenaan op deze pagina, onder de kop 'In de schijnwerper', ook een ingang naar het onderdeel 'Arbeidsmarkt in vogelvlucht'. Hierin wordt in grafieken een beknopt overzicht geboden van de situatie op de arbeidsmarkt.

Boven deze lijst staan de vijf rubrieken, waarvan de rubriek die op het scherm zichtbaar is, zich onderscheidt door een lichtblauwe kleur.

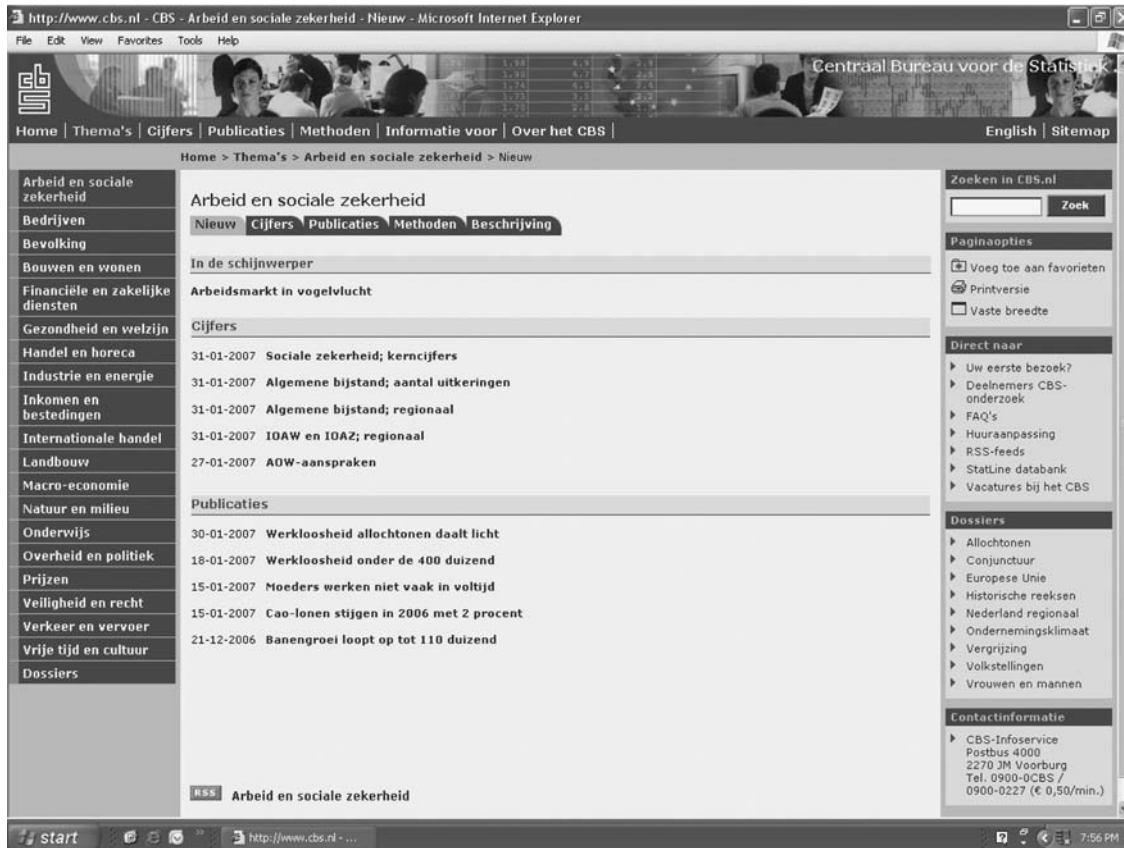
Figuur 1

De rubriek 'Cijfers' bevat tabellen met de belangrijkste cijfers over het thema. Door een tabeltitel aan te klikken komt u in een StatLine tabel. Met de icoontjes rechtsboven kunt u

deze tabel opslaan of printen. Door te klikken op de button 'pas gegevens aan' kunt u de geselecteerde onderwerpen en perioden wijzigen.

Figuur 2

Figuur 3

De rubriek 'Publicaties' is onderverdeeld in persberichten, artikelen (in het webmagazine of elders verschenen) en boeken en periodieken. In deze laatste rubriek kunt u onder andere de pdf-files vinden van de Sociaaleconomische trends en haar voorganger de Sociaal-economische maandstatistiek. Van de publicaties worden alleen de items uit het huidige jaar getoond. Bent u op zoek naar publicaties uit eerdere jaren, dan klikt u onderaan bij de verschillende publicatietypes op 'meer...', waarna u een lijst van de beschikbare jaren te zien krijgt.

De rubriek 'Methoden' bevat een alfabetisch gesorteerde begrippenlijst (nog in ontwikkeling), de standaard classificaties die voor het thema relevant zijn, en onder 'Dataverzameling' korte beschrijvingen van de onderzoeken waaraan het CBS haar cijfers over de arbeidsmarkt en sociale zekerheid ontleend.

De rubriek 'Beschrijving' ten slotte geeft een globaal overzicht van de informatie die het CBS verzamelt over de verschillende aspecten van de arbeidsmarkt en de bronnen die daarvoor gebruikt worden.

StatLine

StatLine is de elektronische databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u gratis bekij-

ken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een themaboom een keuze worden gemaakt uit alle tabellen in StatLine. Ook zijn sommige gegevens beschikbaar via de kaart van Nederland.

Hoe vindt u sociaaleconomische cijfers in StatLine?

In StatLine zijn veel cijfers over sociaaleconomische onderwerpen te vinden. Eén manier om StatLine te benaderen is door linksboven op de homepage op 'Cijfers' te klikken en vervolgens op 'StatLine databank'. U kunt dan direct naar StatLine gaan, maar ook kiezen voor meer informatie over StatLine of voor een demonstratie over het gebruik van StatLine. Een andere, kortere weg is door op de homepage in de rechterkolom op de snelkoppeling 'StatLine databank' te klikken (figuur 3).

De eerste ingang tot StatLine is zoeken met een trefwoord. Als u een trefwoord intoetst en daarna op 'zoek' klikt, selecteert een zoekmachine tabellen van StatLine-tabellen waarin het door u gekozen trefwoord voorkomt.

De tweede mogelijkheid is zelf te zoeken in de themaboom via een soort verkenner. U klikt dan op 'thema', waarna de zogeheten StatLine Webselector gestart wordt. Ook hier kunt u snel gegevens over sociaaleconomische onderwerpen vinden bij 'Arbeid en sociale zekerheid' en 'Inkomen en bestedingen'. Door op de themamappen te klikken, krijgt u de onderliggende mappen en tabellen te zien.

Figuur 4

Ter illustratie is in *figuur 4* de tabel 'Beroepsbevolking; geslacht' aangeklikt. Helemaal links van het scherm is de opengeklapte themaboom zichtbaar waaruit deze tabel gekozen is. Rechts hiervan zijn de bovenliggende gele mappen 'Arbeidsmarkt' en 'Beroepsbevolking' te zien waarin deze tabel zich bevindt. Door te klikken op de button 'maak keuze' komt u in de tabel zelf terecht. Aan de linkerkant van het scherm wordt dan getoond welke onderwerpen u kunt kiezen (*figuur 5*).

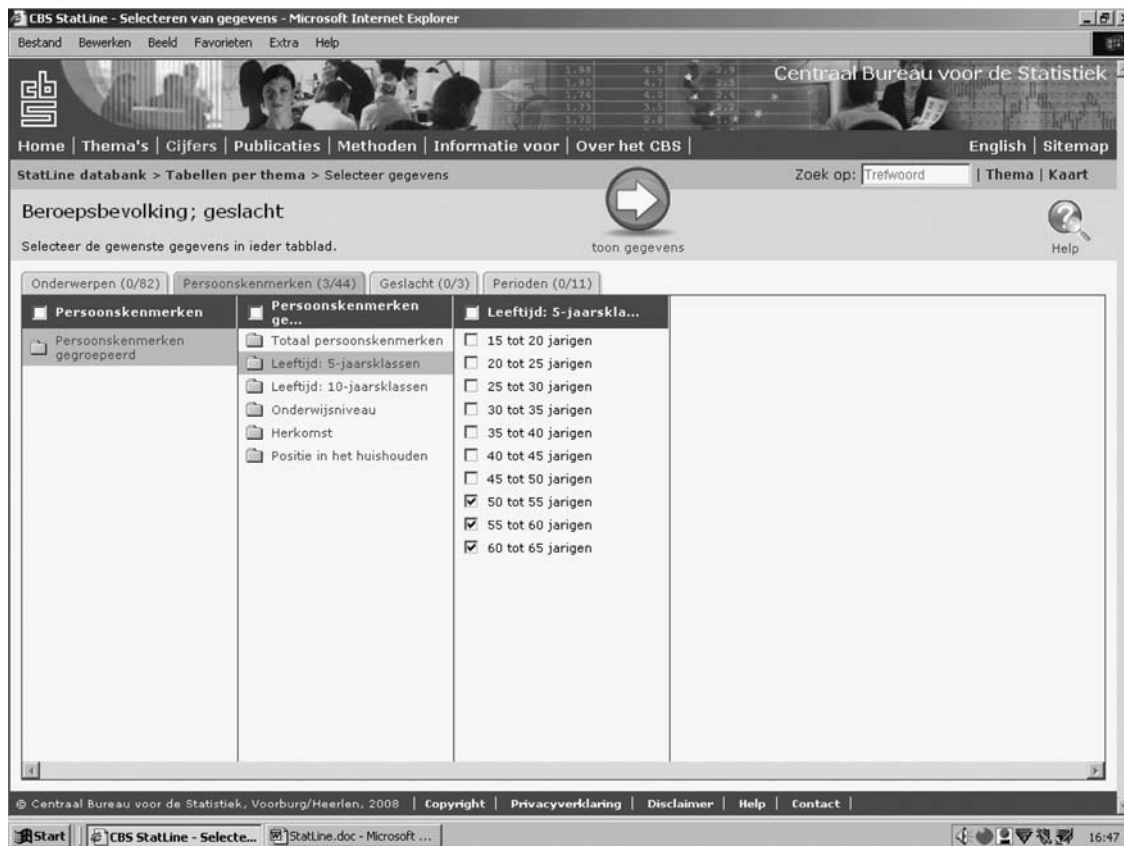
Wanneer uit de onderwerpen een selectie gemaakt is, kunt u de tabbladen 'Persoonskenmerken', 'Geslacht' en 'Perioden' aanklikken om daar de gewenste indelingen te selecteren. Bent u klaar, dan klikt u op 'toon gegevens' en wordt de door u samengestelde tabel op het scherm getoond. Maakt u geen selectie dan krijgt u een standaardselectie te zien. De inhoud van de getoonde tabel is makkelijk aan te passen door te klikken op de button 'pas gegevens' aan. Ook kunt u de presentatie van de tabel veranderen door te klikken op de pijltjes. Uiteraard kunt u de tabel afdrukken of opslaan.

Welke sociaaleconomische cijfers kunt u in StatLine vinden?

Er is een groot aantal StatLine-tabellen over sociaaleconomische onderwerpen. De meeste vindt u onder 'Arbeid en sociale zekerheid' en 'Inkomen en bestedingen'. Over arbeid en sociale zekerheid zijn onder meer cijfers opgenomen over beroepsbevolking en werkloosheid, arbeidsomstandigheden, banen en werkzame personen, verdiende lonen en cao-lonen, vacatures, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, de bijstandswet en het ziekteverzuim. Onder inkomen en bestedingen vindt u onder andere gegevens over inkomensverdelingen, samenstelling van het inkomen, koopkracht, vermogens en bestedingen.

Cijfers over een lange periode zijn te vinden in 'Historie arbeid', 'Historie beroepsbevolking', 'Historie geregistreerde werkloosheid', 'Historie inkomen, vermogen en consumptie' en 'Historie sociale zekerheid'. Hierin vindt u tijdreeksen vanaf 1899 voor een beperkt aantal onderwerpen. Per thema is er verder ook een archiefmap voor de afgesloten reeksen. Cijfers per gemeente of andere regio's zijn behalve onder de thema's zelf ook te vinden bij het thema 'Nederland regionaal'.

Figuur 5

Publicaties

1. CBS-publicaties op sociaaleconomisch terrein

Armoedemonitor 2007

In de armoedemonitor geven onderzoekers van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek een zo actueel mogelijk beeld van de omvang, oorzaken en gevolgen van armoede in Nederland.

Tweejaarlijks. ISBN 978 90 377 0337 5. Prijs € 22,90.

De publicatie is verkrijgbaar bij de boekhandel of te bestellen bij het SCP via fax 070 - 340 70 44, e-mail: bestel@scp.nl of via de website: www.scp.nl.

Jaarboek onderwijs in cijfers 2008

Dit is de tiende editie van het Jaarboek onderwijs in cijfers, met daarin de meest actuele cijfers over onderwijs van het CBS. Naast de vaste informatie over leerlingen, onderwijsinstellingen en onderwijsuitgaven wordt een aantal thema's speciaal belicht. Zo is er onder meer aandacht voor het opleidingsniveau van de bevolking, het baanbezit van voortijdig schoolverlaters, studievoortgang van leerlingen in het voortgezet onderwijs en de kosten voor de samenleving van een diploma in het regulier onderwijs. Het Jaarboek bevat bovendien een apart tabellengedeelte.

Jaarlijks. ISBN: 978-90-357-1849-4. Kengetal: F-162. Prijs: € 37,80 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Rechtspraak in Nederland 2006

De publicatie 'Rechtspraak in Nederland 2006' is samengesteld in samenwerking met de Raad voor de rechtspraak. Deze publicatie bevat informatie over de organisatie van de rechtspraak en over de afhandeling van rechtzaken door de diverse rechterlijke colleges. Hierbij wordt aandacht besteed aan het burgerlijk recht, bestuursrecht en strafrecht. Daarnaast wordt aandacht besteed aan inkomsten, uitgaven en personeelssterkte van het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht.

Jaarlijks. ISBN: 978-90-357-1950-7. Kengetal: W-37. Prijs: € 20,75 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Gezondheid en zorg in cijfers 2007

Dit is de derde editie van Gezondheid en zorg in cijfers. Net als in de vorige edities is er veel aandacht voor onderwerpen waarover het CBS nieuwe of sterk verbeterde cijfers heeft. Zo worden in de publicatie onder meer de relatie tussen leefstijl en ziekteverzuim, de gezonde levensverwachting, de kwaliteit van de gezondheidszorg en de groei van

de ouderenzorg beschreven. De publicatie bevat ook een apart tabellengedeelte.

Jaarlijks. ISBN 978-90-357-1917-0. Kengetal C-156. Prijs € 17,00 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

De werkloosheidsduur in Nederland (2002–2005)

In dit rapport wordt een onderzoek beschreven naar de mogelijkheden voor ontwikkeling van een statistiek die de duur van werkloosheid in beeld brengt op basis van gegevens uit de Enquête Beroepsbevolking. Het onderzoek vond plaats in het kader van het CBS-speerpunt Sociale dynamiek en uitbreiding Arbeidsmarktrekeningen. Het onderzoek werd uitgevoerd door SEO Economisch Onderzoek in samenwerking met het CBS.

Eenmalig. ISBN 978-90-6733-410-5. SEO-rapport nr. 2007-51.

Te downloaden via www.cbs.nl

De Nederlandse Samenleving 2007

Op vele gebieden is de Nederlandse samenleving in beweging. Vaak zijn de veranderingen markant in een historisch of Europees perspectief, op andere terreinen is sprake van continuïteit.

De Nederlandse samenleving 2007 biedt een totaalbeeld van de meest relevante veranderingen. Het gaat onder meer over verkleuring en vergrijzing, de leefsituatie van niet-westerse allochtonen, trends in werk en uitkeringsafhankelijkheid, inkomensverdeling, sociale samenhang en (afnemende) gevoelens van onveiligheid.

ISBN: 978-90-357-1787-9. Kengetal: A-314. Prijs: € 64,00 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

De Nederlandse economie 2006

Dagelijks staan in de media berichten met cijfers en feiten over onze economie. Het ontdekken van de samenhang en het totaalplaatje wordt echter maar al te vaak aan de lezer of kijker zelf overgelaten. De Nederlandse economie 2006 van het Centraal Bureau voor de Statistiek is een onmisbare gids voor iedereen die de voortdurende informatiestroom goed wil volgen.

Jaarlijks. 228 blz. ISBN: 978-90-357-1769-5. Kengetal P-19. Prijs: € 16,00 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen

De publicatie Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen is een uitgebreide versie van de

Integratiekaart 2006. Sinds 2004 brengt het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) van het Ministerie van Justitie samen met het CBS jaarlijks de Integratiekaart uit. In deze publicatie wordt aan de hand van kwantitatieve indicatoren de ontwikkeling van de integratie van de verschillende groepen allochtonen gevolgd.

Deze vierde, uitgebreide Integratiekaart bevat niet alleen de meest recente cijfers over integratie-indicatoren die ook in eerdere edities gebruikt werden, ook worden nieuwe indicatoren geïntroduceerd, zoals Cito-toetsgegevens, informatie over deelname aan het voortgezet onderwijs en het mbo en het aandeel allochtonen op scholen en in bedrijven. Daarnaast is er aandacht voor de achtergronden van de kaart en de theoretische, statistische en methodologische aspecten ervan.

Deze publicatie is een gezamenlijke uitgave van Boom Juridische uitgevers, WODC en CBS.

ISBN: 9789054548744. Prijs: € 35,00.

Het boek is verkrijgbaar bij de boekhandel of te bestellen bij Boom distributiecentrum (bdc@bdc.boom.nl).

Emancipatiemonitor 2006

Dit is de vierde editie van de Emancipatiemonitor. In deze monitor die tweejaarlijks verschijnt, worden de meest recente cijfers over de stand van zaken van het emancipatieproces gepresenteerd. Aandacht wordt er onder meer besteed aan de ontwikkelingen in de arbeidsdeelname van vrouwen, de combinatie van arbeid en zorg, de economische zelfstandigheid van vrouwen, de doorstroming van vrouwen naar hogere functies en geweld tegen vrouwen. Ook wordt in iedere monitor een aantal thema's speciaal belicht. In 2006 zijn dat: arbeid en zorg in internationaal perspectief, de emancipatie op het platteland en de verschillen tussen de verschillende generaties met betrekking tot hun opvattingen over emancipatie. De Emancipatiemonitor is een gezamenlijke publicatie van het SCP en het CBS.

Tweejaarlijks. ISBN: 90-377-0286-4. Prijs € 24,50 (excl. administratie- en verzendkosten).

Het rapport is verkrijgbaar via de boekhandel of te bestellen bij het Sociaal en Cultureel Planbureau (www.scp.nl).

2. Andere CBS-publicaties

Bevolkingstrends: Statistisch kwartaalblad over de demografie van Nederland

Bevolkingstrends houdt u op de hoogte van recente ontwikkelingen in de Nederlandse bevolking, zoals de ontwikkelingen rond relaties, het krijgen van kinderen, de huishoudenssamenstelling, immigratie en emigratie, allochtonen en autochtonen, en sterfte en doodsoorzaken.

ISSN: 1571-0998. Kengetal: B-15.

Kwartaal, € 49,35 per jaar (incl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Gemeente Op Maat 2006

Gemeente Op Maat 2006 bevat per gemeente een statistisch overzicht. Gemeente Op Maat is een elektronische publicatie en alleen beschikbaar in pdf-formaat op <http://www.cbs.nl>. Papieren exemplaren van Gemeente Op Maat 2006 zijn dus niet te bestellen. De voorgaande edities 1999, 2002, 2004 en 2005 zijn eveneens beschikbaar in pdf-formaat.

Kerncijfers Internationalisering

Samen met het Ministerie van Economische Zaken heeft het CBS een serie indicatoren ontwikkeld waarmee de dynamiek van de globalisering gevolgd kan worden. In deze eerste editie van 'Kerncijfers Internationalisering' is een selectie gemaakt uit de informatie die het CBS hierover in huis heeft.

ISBN: 978-90-357-1480-9. Kengetal: M-19.

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Kennis en economie 2007

Het vermogen van een land of bedrijfstak om te innoveren steunt onder meer op research en development en de kennis en vaardigheden van de werkzame mensen. De uitgaven aan R&D in Nederland blijven echter achter bij die van veel andere landen, terwijl uit deze publicatie juist blijkt dat bedrijven die aan R&D doen meer dan gemiddeld innovatief zijn.

Ten aanzien van de kennis van mensen geldt dat de deelname aan het hoger onderwijs in Nederland nog steeds groeit. Daarnaast is het aantal hoogopgeleiden in Nederland bovengemiddeld in vergelijking met andere landen binnen de EU. Meer dan de helft van de hoogopgeleiden is overigens werkzaam bij de overheid en de niet-commerciële dienstverlening. Het bedrijfsleven is dus niet de grootste afnemer van het hoger onderwijs in Nederland.

De publicatie Kennis en economie 2007 – de elfde in een reeks – schetst een beeld van deze en andere ontwikkelingen op het terrein van het ontwikkelen en toepassen van kennis in Nederland. De ontwikkelingen in Nederland worden hierbij regelmatig in internationaal perspectief geplaatst.

Jaarlijks. ISBN: 978-90-357-1878-4. Kengetal: K-300. Prijs: € 32,65 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Nationale Rekeningen 2006

De Nationale rekeningen vormen de officiële overzichtsstatistiek van de nationale economie. De begrippen en classificaties in de nationale rekeningen zijn wereldwijd gestandaardiseerd en vastgelegd in internationale richtlijnen.

Jaarlijks, 262 blz. ISBN: 978-90-357-1736-7. Kengetal: P-2. Prijs: € 46,50 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Het Nederlandse ondernemingsklimaat in cijfers 2007

Een goed ondernemingsklimaat heeft een positieve invloed op economische groei omdat het een aantrekkende werking heeft op investeringen. Deze publicatie beschrijft aan de hand van een honderdtal indicatoren de economische prestaties en het bijbehorende ondernemingsklimaat van twintig landen waarbij de meeste aandacht uitgaat naar de situatie in Nederland. De publicatie is op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken door het CBS samengesteld. De analyse is gebaseerd op de meest recente en betrouwbare internationaal vergelijkbare cijfers. Bij veel indicatoren gaat het dan om cijfers over 2005.

Jaarlijks. ISBN: 978-90-357-1676-6. Kengetal: I-74. Prijs: € 44,40 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Sociale samenhang in beeld, het SSB nu en straks

Dit boek bevat een verzameling opstellen die gebaseerd zijn op de lezingen en referaten die op 1 december 2005 gehouden zijn tijdens het symposium in Naturalis te Leiden, over het Sociaal Statistisch Bestand (SSB).

Het SSB maakt gebruik van een breed scala aan registraties in plaats van vele enquêtes. Hierdoor ontstaan veelal integrale bestanden over verschillende maar aanverwante onderwerpen, die op persoonsniveau kunnen worden gekoppeld. Op die manier kan het CBS voor het eerst samenhangende uitkomsten op alle terreinen van maatschappelijk belang opstellen en daarmee de sociale samenhang in beeld brengen.

ISBN: 978-90-357-1942-2. Prijs: € 66,00 (excl. administratie- en verzendkosten).

Te bestellen bij CBS afdeling verkoop, verkoop@cbs.nl, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen.

Statistisch Jaarboek 2007

Het Statistisch Jaarboek is verschenen in een handzaam pocketformaat. Er is aandacht voor de hoofdlijnen van een aantal maatschappelijke ontwikkelingen. Elk hoofdstuk is voorzien van een korte inleidende tekst en relevante tabellen. De verdeling naar onderwerpen in dit jaarboek stemt overeen met de indeling van de CBS-databank StatLine.

Jaarlijks, 225 blz. ISBN: 978-90-357-1586-8. Kengetal: A-26. Prijs: € 18,50 (excl. administratie- en verzendkosten).

Het boek is verkrijgbaar via de reguliere boekhandel en de Sdu Klantenservice.

Statistisch bulletin

Het Statistisch bulletin verschijnt wekelijks met de meest recente uitkomsten van alle statistische onderzoeken van het CBS. www.cbs.nl/publicaties

Teletekst

Conjunctuurinformatie en de meest recente CBS-persberichten staan op pagina 506 en 507 van NOS-Teletekst.

Internet

De CBS-website is te bereiken via <http://www.cbs.nl>. De site bevat statistische kerncijfers over de Nederlandse samenleving. Actuele statistische uitkomsten staan in persberichten die kunnen worden gedownload.

StatLine

StatLine is de gratis elektronische centrale databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie in de vorm van tabellen, teksten en grafieken.

Alle resultaten kunt u bekijken, printen of exporteren. StatLine bevat tevens tijdreeksen over vele maatschappelijke en economische onderwerpen, over de regio en de conjunctuur. U kunt StatLine vinden op onze website: <http://www.cbs.nl> of direct via: <http://statline.cbs.nl>

Webmagazine

In het Webmagazine zijn de afgelopen drie maanden onder meer de volgende artikelen verschenen:

- 16-04-2008 Minder jongeren werkloos.
- 16-04-2008 Sterke stijging aantal jonggehandicapten.
- 14-04-2008 Bijna evenveel hoogopgeleide als laagopgeleide Nederlanders.
- 14-04-2008 Vrijtijdsbesteding kinderen welvaartsafhankelijk.
- 10-04-2008 Fors meer te besteden door huishoudens in 2007.
- 07-04-2008 Cao-lonen begin 2008 harder gestegen dan in heel 2007.
- 07-04-2008 Gemeentelijke lasten voor bijstand dalen tot 5 miljard euro.
- 31-03-2008 Korter in de bijstand, makkelijker eruit.
- 26-03-2008 Half Nederland vindt dat zijn woonbuurt verloedert.
- 26-03-2008 Nationale problemen nauwelijks regionaal gebonden.
- 19-03-2008 Helpt lage inkomens komt moeilijk rond.
- 17-03-2008 Arbeidsgehandicapten blijven achter in tijden van economisch herstel.
- 10-03-2008 Meer ouderen aan het werk in Nederland en EU.
- 05-03-2008 Moeder blijft in deeltijd werken als kinderen ouder worden.
- 05-03-2008 Opnieuw hoogste inkomens in Noord-Hollandse gemeenten.
- 05-03-2008 Ouderen honkvast op arbeidsmarkt.
- 27-02-2008 Tweedegeneratieallochtonen lopen achterstand pensioenopbouw in.
- 20-02-2008 Jeugd vaker verdacht.
- 04-02-2008 Jongeren uit eenoudergezin stappen vaker over naar lager schoolniveau.
- 30-01-2008 Een op de vijf kinderen naar formele kinderopvang in 2006.
- 23-01-2008 30 duizend mensen met topinkomen boven twee ton.
- 16-01-2008 Cao-lonen stijgen in 2007 met 2 procent.
- 21-01-2008 Forensen wonen vaak net buiten de stad.
- 14-01-2008 Leren en werken ook op latere leeftijd nog in trek.
- 14-01-2008 Oudere krijgt steeds meer zorg.

14-01-2008 Relatief veel jonge vrouwen met doctorstitel.
02-01-2008 Ruim 225 duizend personen in gemeentelijk re-integratietraject.

Het Webmagazine verschijnt iedere maandag en woensdag om 9.30 uur op de CBS-website. Het meest recente

webmagazine is te vinden op de homepage van het CBS. Een overzicht van alle webmagazine artikelen vindt u door op de homepage van het CBS te klikken op 'Publicaties' en dan te kiezen voor 'Webpublicaties'.

Zie voor een overzicht van alle publicaties: <http://www.cbs.nl>.